

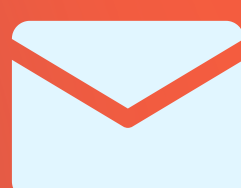
วารสารอาร์แสง R LIGHT JOURNAL

ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน, 2568)
Vol.1 No.1 (July-September, 2025)

ISSN 3088-2478 (Online)

098 5865276
ID: artit10111

a.sunlight.journal@gmail.com
<https://so16.tci-thaijo.org/index.php/RLHT>

วารสารอาร์แสง ปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2568)

ISSN 3088-2478 (Online)

กองบรรณาธิการ

- บรรณาธิการ

ดร.อาทิตย์ แสงแววก

- กองบรรณาธิการ (Editorial Board)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สัญญา เคนาภูมิ

: มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิลาวัฒน์ ชัยวงศ์

: มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อุเทน วัชรชินโรส

: มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย

ดร.ชูเกียรติ ผลาผล

: มหาวิทยาลัยราชภัฏชัยภูมิ

ดร.สมนึก นาห้วยทราย

: มหาวิทยาลัยเวสเทิร์น

เกี่ยวกับวารสารอาร์แสง

นโยบายและขอบเขตการตีพิมพ์ : วารสารอาร์แสง (R LIGHT JOURNAL) มีนโยบายรับตีพิมพ์บทความด้านรัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศีลภาสาตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์

กระบวนการพิจารณาบทความ : บทความที่เผยแพร่จะต้องผ่านการพิจารณาโดยผู้ทรงคุณวุฒิตั้งน้อย 2 ท่าน โดยผู้ทรงคุณวุฒิจะไม่ทราบข้อมูลของผู้ส่งบทความ

ประเภทของบทความ :

1. บทความวิจัย
2. บทความวิชาการ
3. บทวิจารณ์หนังสือ

ภาษาที่รับตีพิมพ์ : ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ

กำหนดการออกเผยแพร่วารสาร :

วารสารกำหนดวงรอบการเผยแพร่ 4 ฉบับต่อปี ดังนี้

ฉบับที่ 1 มกราคม – มีนาคม, ฉบับที่ 2 เมษายน – มิถุนายน
ฉบับที่ 3 กรกฎาคม – กันยายน, ฉบับที่ 4 ตุลาคม - ธันวาคม

การติดต่อประสานงานและส่งบทความเผยแพร่ :

1. สอบถามรายละเอียดเบื้องต้น เช่น รอบการเผยแพร่ หนังสือตอบรับการตีพิมพ์ เป็นต้น โทร. 098 5865276 , ID : artit10111
2. คำแนะนำสำหรับผู้เขียน
3. เทมเพลตบทความวิจัย
4. เทมเพลตบทความวิชาการ
5. เทมเพลตบทวิจารณ์หนังสือ
6. ลงทะเบียนวารสาร และส่งบทความในวารสาร
7. แบบขอส่งบทความตีพิมพ์
8. ลงทะเบียนส่งบทความ

บทบรรณาธิการ

วารสารอาร์แสง (R LIGHT JOURNAL) เป็นวารสารด้านสังคมศาสตร์ เปิดรับบทความวิชาการ บทความวิจัย รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ เปิดรับตีพิมพ์เผยแพร่บทความด้าน รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ สังคมศาสตร์ พระพุทธศาสนา ปรัชญา มนุษยศาสตร์ ศิลปศาสตร์ ศีลศาสตร์ และสหวิทยาการด้านสังคมศาสตร์ กำหนดเผยแพร่ปีละ 4 ฉบับ โดยบทความที่ส่งมาตีพิมพ์เผยแพร่กับวารสารจะได้รับการประเมินโดยผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องอย่างน้อย 2 ท่าน วารสารฉบับนี้เป็นวารสารปีที่ 1 ฉบับที่ 1 (กรกฎาคม-กันยายน 2568) เป็นฉบับปฐมฤกษ์ ของปี 2568 ตีพิมพ์บทความทั้งสิ้นจำนวน 5 บทความ จำแนกเป็นบทความวิชาการ 4 เรื่อง และบทความวิจัย 1 เรื่อง

วารสารขออนุโมทนาและขอบคุณผู้เขียนทุกท่านที่ส่งบทความมาตีพิมพ์เผยแพร่กับทางวารสาร ตลอดจนถึงเครือข่ายด้านวิชาการ โดยเฉพาะสายการศึกษา และผู้ทรงคุณวุฒิที่ได้อนุเคราะห์ให้คำแนะนำอันเป็นประโยชน์ต่อผู้เขียนบทความและวารสารด้วยดีเสมอมา วารสารรู้สึกเป็นเกียรติและมีความภาคภูมิใจที่ได้เป็นส่วนหนึ่งของการได้พัฒนาศักยภาพด้านวิชาการของผู้เผยแพร่บทความ และมีความมุ่งมั่นตั้งใจอย่างยิ่งที่จะปรับปรุงและพัฒนาคุณภาพบทความให้ดียิ่งๆ ขึ้นไป ขออนุโมทนาและขอบคุณมา ณ โอกาสนี้

ดร.อาทิตย์ แสงเนวก
บรรณาธิการวารสารอาร์แสง

สารบัญ

เรื่อง	หน้า
บทความวิชาการ	
การพัฒนาสังคม : ด้วยหลักภาวนา 4 ในสุขภาวะองค์กรรวม พร้อมพล สัมพันธ์โน และกันตพงษ์ จุลราช	1
สัมมนาการเมืองและการจัดการการปกครองไทย : กรณีศึกษาปัญหา การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย พนัณิศา ไชยสิทธิ์ และมานพ เสี่ยงล้ำ	11
เสถียรภาพทางการเมือง พระมหาอานันต์ เจริญศิริพัชร และพระครูวิรุฬห์ปัญญาสาร	24
การเมืองและการจัดการ : การปกครองไทย พันเอกชยพล คำสุวรรณ และจิรวัดน์ วัฒนถนอม	36
บทความวิจัย	
ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยโรงเรียนสาธิต แห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม อมรรัตน์ พันธุ์ประโคน และกัญญาวิวี เมืองปาก	46

การพัฒนาสังคม : ด้วยหลักภavana 4 ในสุขภาวะองค์รวม
SOCIAL DEVELOPMENT THROUGH THE FOUR PRINCIPLES OF BHAVANA
FOR HOLISTIC WELL-BEING

พร้อมพล สัมพันธ์โน

Promphol Samphanthano

กัณตพงษ์ จุลราช

Kantaaphong Junlaraj

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตล้านนา

Mahamakut Buddhist University Lanna Campus

E-mail: promphols@gmail.com

วันที่รับบทความ: 5 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 24 กรกฎาคม 2568;

วันที่ตอบรับบทความ: 25 กรกฎาคม 2568

Received: July 5, 2025; Revised: July 24, 2025; Accepted: July 25, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาสังคมโดยอาศัยหลักภavana 4 ได้แก่ กายภavana ศีลภavana จิตภavana และปัญญาภavana อันเป็นหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมทั้งในระดับบุคคลและสังคม โดยมุ่งเน้นการพัฒนาทั้งด้านร่างกาย จิตใจ คุณธรรม และปัญญาอย่างสมดุล ผลการศึกษาพบว่า หลักภavana 4 มีศักยภาพในการเสริมสร้างความเข้มแข็งให้แก่ชุมชนในด้านคุณภาพชีวิต การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ อย่างไรก็ตาม การนำหลักภavana 4 ไปประยุกต์ใช้ในระดับสังคมยังต้องเผชิญกับข้อจำกัดทั้งด้านความเข้าใจ ความพร้อมเชิงโครงสร้าง และการประเมินผลสุขภาวะในเชิงลึก บทความนี้จึงเสนอแนวทางในการส่งเสริมการนำหลักภavana 4 ไปสู่การปฏิบัติในชุมชน โดยการบูรณาการกับการศึกษา ศาสนา วัฒนธรรม และกระบวนการพัฒนาเชิงพื้นที่ เพื่อให้เกิดการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืนบนพื้นฐานของสุขภาวะองค์รวม

คำสำคัญ: การพัฒนาสังคม, หลักภavana 4, สุขภาวะองค์รวม, พุทธธรรม, คุณภาพชีวิต

Abstract

This article aims to explore the application of the Fourfold Bhāvanā—physical development (kāya-bhāvanā), moral cultivation (sīla-bhāvanā), mental development (citta-

bhāvanā), and wisdom development (paññā-bhāvanā)—as a framework for social development grounded in Buddhist principles. These four dimensions of training contribute to holistic well-being by promoting balanced development in physical, emotional, ethical, and intellectual aspects at both the individual and community levels. The study finds that the Fourfold Bhāvanā has significant potential in enhancing social cohesion, public-mindedness, and quality of life, especially when integrated into community-based programs. However, challenges remain in terms of public awareness, structural readiness, and the measurement of spiritual and mental outcomes. This article proposes strategies for the practical implementation of the Fourfold Bhāvanā in social development initiatives by integrating it with education, religion, culture, and local participatory processes, aiming to promote sustainable and holistic social transformation.

Keywords: Social Development, Fourfold Bhāvanā, Holistic Well-being, Buddhist Principles, Quality of Life

บทนำ

ในบริบทของสังคมไทยและโลกยุคปัจจุบันที่เผชิญกับความซับซ้อนทั้งในด้านเศรษฐกิจ สังคม และจิตใจ แนวคิดเรื่อง “สุขภาวะองค์รวม” (Holistic Well-being) ได้รับความสนใจมากขึ้นในฐานะกรอบแนวคิดเพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างยั่งยืน โดยครอบคลุมมิติทางกาย จิต สังคม และปัญญา (ประเวศ วะสี, 2550) ซึ่งไม่เพียงแต่เน้นการรักษาหรือส่งเสริมสุขภาพทางกาย แต่ยังเน้นการเสริมสร้างคุณค่า ความหมาย และความสมดุลในชีวิตมนุษย์โดยรวม

ในขณะเดียวกัน พระพุทธศาสนาได้เสนอแนวทางการพัฒนาคนและสังคมอย่างลึกซึ้งผ่านหลัก “ภาวนา 4” ได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา ซึ่งเป็นกระบวนการฝึกฝนอบรมตนเองให้เจริญขึ้นทั้งทางร่างกาย ความประพฤติทางศีลธรรม สภาวะจิต และการใช้ปัญญา (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547) แนวทางนี้สามารถประยุกต์ใช้เพื่อพัฒนาศักยภาพมนุษย์ในมิติต่าง ๆ และมีความสอดคล้องกับกรอบแนวคิดสุขภาวะองค์รวมในระดับปัจเจกและสังคม

งานวิจัยหลายชิ้นได้สะท้อนว่า หลักภาวนา 4 สามารถส่งผลเชิงบวกต่อสุขภาวะของบุคคลและชุมชน เช่น การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุ (ธรรมสารโรธ, 2566) การส่งเสริมคุณธรรมในกลุ่มเยาวชน (ชิสา & เมธา, 2565) และการเสริมสร้างจิตสำนึกทางสังคมผ่านการปฏิบัติภาวนา (วรจินตนาลักษณ์, ภัทรธรรมคุณ, & ชัยสุข, 2563) อย่างไรก็ตาม การประยุกต์ใช้หลักภาวนา 4 ในระดับสังคมยังอยู่ในวงจำกัดและขาดแนวทางที่ชัดเจนในการนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างยั่งยืน

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาศักยภาพของหลักภavana 4 ในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมและการพัฒนาสังคม โดยวิเคราะห์เชิงแนวคิดและประยุกต์ใช้ในบริบทชุมชน พร้อมทั้งนำเสนอแนวทางการส่งเสริมภavana 4 ให้เกิดขึ้นในระดับปฏิบัติการ ทั้งในเชิงการศึกษา ศาสนา และกระบวนการพัฒนาสังคมอย่างยั่งยืน

เนื้อหา

แนวคิดเชิงทฤษฎี: ภavana 4 และสุขภาวะองค์รวม

ความหมายของภavana 4

“ภavana 4” ตามพุทธปรัชญาเถรวาท หมายถึง การเจริญอบรมตนเองใน 4 มิติ ได้แก่

กายภavana (Kāya-bhāvanā)

ศีลภavana (Sīla-bhāvanā)

จิตภavana (Citta-bhāvanā)

ปัญญาภavana (Paññā-bhāvanā)

งานวิเคราะห์ของ ชีสา & เมธา (2565) พบว่า ภavana 4 เป็นกรอบแนวทางในการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวม โดยแต่ละมิตินี้มีบทบาทเป็นเหตุและผลเชื่อมโยงกัน (เช่น กายภavanานำไปสู่สุขภาพกายที่สมดุล ศีลภavanายับยั้งพฤติกรรมเบียดเบียน จิตภavanaเสริมความมั่นคงทางอารมณ์ และปัญญาภavanานำไปสู่การตัดสินใจรอบคอบ)

บทความ “หลักภavana 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ก็ได้สรุปการประยุกต์ใช้ภavana 4 ว่า

กายภavana — พัฒนาพฤติกรรมท่าทางและสิ่งแวดล้อมให้สมดุล

ศีลภavana — รักษาการประพฤติ กายและวาจา ไม่เบียดเบียน

จิตภavana — ฝึกสมาธิ ทำจิตให้มั่น ไม่หวั่นไหว

ปัญญาภavana — มีสติ รอบคอบ และรู้จักปล่อยวางความยึดมั่นถือมั่น

แนวคิดสุขภาวะองค์รวม

สุขภาวะองค์รวม (Holistic Well-being) คือ ภาวะที่มนุษย์มีความสมดุลและเจริญเติบโตในหลายมิติ เช่น กาย จิต สังคม และปัญญา (Narumon, Phrakrupalad & Sirikanchana, 2022) Assumption University Journals บทความ “Holistic Well-Beings Promotion for Balanced Way of Life According to Buddhist Psychology” ใช้วิธีสัมภาษณ์พระสงฆ์และผู้เชี่ยวชาญ พบว่า เมื่อองค์ประกอบ 4 ด้าน (ร่างกาย คุณธรรม จิต ปัญญา) ถูกพัฒนาให้สมดุล จะก่อให้เกิดสุขภาวะองค์รวม และแนวทางการส่งเสริมได้แก่ การปฏิบัติความพอใจ การรักษาศีล การมีมิตรที่ดี และหลักของการบริการเพื่อผู้อื่น ThaiJo

นอกจากนี้ งานวิจัยในชุมชนยังใช้แนวทางพุทธในระดับชุมชนเพื่อส่งเสริมสุขภาวะองค์รวม เช่น งาน “Buddhist Holistic Well-being of Urban Community in 4.0 Era” ซึ่งมีการออกแบบกิจกรรมให้ชุมชนร่วมมือกับวัด โรงเรียน และหมู่บ้าน เพื่อสร้างสุขภาวะองค์รวมในชุมชนเมือง Thai Journal Onlineการรวม

แนวคิดภาวนา 4 กับกรอบสุขภาพะองค์รวมจึงอาจเป็นแนวทางทฤษฎีที่ช่วยให้การพัฒนาสังคมไม่เน้นเพียงมิติทางเศรษฐกิจหรือวัตถุ แต่ผสมผสานมิติจิตใจ คุณธรรม และปัญญาเข้าไปด้วย

การประยุกต์ภาวนา 4 ในบริบทสังคม

การประยุกต์ในกลุ่มผู้สูงอายุ

งานการพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมตามหลักภาวนา 4 ของผู้สูงอายุ ศึกษาผู้สูงอายุในยุควิถีใหม่ พบว่าการฝึกภาวนา 4 ช่วยให้ผู้สูงอายุปรับตัวได้ดีขึ้นในมิติของร่างกาย (การดูแลสุขภาพ), ศิล (พฤติกรรมที่เหมาะสม), จิต (ความมั่นคงทางอารมณ์), และปัญญา (การแลกเปลี่ยนความรู้) (วินัส, 2566) นอกจากนี้ งาน The Development of an Elderly Health System to Promote a Well-Being-Oriented Society Following Buddhist Principles in Phatthalung Province ยังชี้ให้เห็นว่า ระบบสุขภาพผู้สูงอายุที่บูรณาการแนวคิดพุทธ (รวมภาวนา 4, ศิล ธรรม) สามารถส่งเสริมมิติทางร่างกาย จิตใจ สังคม และปัญญาในชุมชนได้ (Journal of Social Science and Cultural, 2566)

การประยุกต์ในกลุ่มแรงงาน

งาน รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของแรงงานตามหลักภาวนา 4 สสำรวจแรงงานในจังหวัดสมุทรสาคร พบว่าแรงงานมีความรู้ความเข้าใจภาวนา 4 อยู่ในระดับดี และรูปแบบการพัฒนาที่นิยมคือ จิตภาวนา > ปัญญาภาวนา > ศิลภาวนา > กายภาวนา (Phrakhrusripariyativitan, 2563)

การประยุกต์ในกลุ่มประชาชนทั่วไป / ชุมชนเมือง

งาน การใช้หลักภาวนา 4 ของประชาชนเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร สสำรวจการใช้ภาวนา 4 ของประชาชน 376 คน พบว่าสัดส่วนการใช้ภาวนา 4 แตกต่างตามเพศ อายุ ระดับการศึกษา อาชีพ และรายได้ และเสนอแนวทางส่งเสริมในพื้นที่ชุมชน (ณัฐวุฒิ กลิ่นกระบี่ & พระมหาบุญศรี, 2566) อีกงานหนึ่ง หลักภาวนา 4 กับ การส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรยุคชีวิตวิถีใหม่ ชี้ว่าในองค์กร การประยุกต์ภาวนา 4 ทำให้บุคลากรมี คุณธรรม มีสติและปัญญาในการทำงาน (นิชาพัฒน์ คำดี, 2565)

ในระดับชุมชน: จัดกิจกรรมกลุ่มอบรมภาวนา 4 ให้กับผู้นำชุมชน อาสาสมัคร หรือหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อให้เกิดต้นแบบในระบบการศึกษา: บูรณาการหลักภาวนา 4 เข้ากับหลักสูตรวิชาพลเมือง จิตศึกษา หรือ กิจกรรมนอกเวลา

ในองค์กรภาครัฐ / เอกชน: นำภาวนา 4 มาเป็นส่วนหนึ่งของโครงการพัฒนาศักยภาพ เช่น การอบรม สัมมนา การฝึกภาวนาในที่ทำงาน

ในสื่อ / เทคโนโลยี: พัฒนาแอปพลิเคชัน วิดีโอ หรือคู่มือออนไลน์ ที่ช่วยให้ประชาชนฝึกภาวนา 4 ได้ สะดวกในชีวิตประจำวัน

อุปสรรคและความท้าทายในการประยุกต์

ความไม่เข้าใจ / ขาดความรู้: ประชาชนบางกลุ่มอาจไม่รู้จักแนวคิดภาวนา 4 หรือมีทัศนคติต่อการปฏิบัติ ธรรมว่าเป็นเรื่องส่วนบุคคล

ทรัพยากรและโครงสร้าง: ชุมชนหรือองค์กรบางแห่งขาดทรัพยากร (บุคลากร เวลา งบประมาณ) ในการดำเนินกิจกรรม

บริบทวัฒนธรรม / ศาสนา / ความเชื่อ: แต่ละชุมชนมีวิถีชีวิต ความเชื่อ และค่านิยมต่างกัน จำเป็นต้องปรับเปลี่ยนให้เหมาะสม

การวัดผลและประเมินผล: มิติทางจิตใจ/ปัญญายากที่จะวัดเชิงปริมาณได้อย่างชัดเจน
แรงเสียดทาน: บางกลุ่มอาจมองว่าการฝึกภาวนาเป็นเรื่องส่วนตัวหรือไม่เกี่ยวกับการพัฒนาสังคม

แนวทางส่งเสริมให้ภาวนา 4 มีบทบาทในการพัฒนาสังคม

สร้างต้นแบบ / เครือข่าย: ผู้นำชุมชน พระสงฆ์ อาสาสมัครที่เป็นต้นแบบ และเครือข่ายสนับสนุนภาวนา 4 ผูกอบรม / การให้ความรู้: จัดหลักสูตร สัมมนา เวิร์กช็อป ให้ความรู้พื้นฐานและแนวทางปฏิบัติภาวนา 4 บูรณาการในระบบการศึกษา: ให้ภาวนา 4 เป็นส่วนหนึ่งของการเรียนการสอน ทั้งในโรงเรียน มหาวิทยาลัย และการศึกษาไม่ใช่วิทางการ

สร้างสื่อ / เครื่องมือสนับสนุน: แอปพลิเคชัน คู่มือ วิดีโอเสียง เพื่อให้ประชาชนฝึกภาวนา 4 ได้สะดวก
วิจัยและประเมินผล: พัฒนาเครื่องมือวัดมิติต่าง ๆ ของภาวนา 4 และติดตามผลระยะสั้น-ยาว ปรับรูปแบบตามบริบท: ยึดหยุ่นปรับแนวปฏิบัติให้สอดคล้องกับวัฒนธรรม ศาสนา และสภาพชุมชน

แนวคิดพื้นฐาน: ภาวนา 4 และสุขภาวะองค์รวม

“ภาวนา 4” ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท ประกอบด้วย 4 มิติ คือ กายภาวนา (physical cultivation) ศิลภาวนา (moral cultivation) จิตภาวนา (mental cultivation) และปัญญาภาวนา (wisdom cultivation) (ชิสา & เมธา, 2565) บทความ หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต ระบุว่า การประยุกต์ภาวนา 4 สามารถนำไปเป็นแนวทางพัฒนาคุณภาพชีวิตใน 4 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมทางกาย พฤติกรรมทางศีล จิตใจ และปัญญา โดยมีแนวปฏิบัติเพื่อการดำรงชีวิตที่สมดุล (ชิสา & สิริจันทร์, 2565)

ในงาน Holistic Well-Beings Promotion for Balanced Way of Life According to Buddhist Psychology ผู้วิจัยได้วิเคราะห์ว่าองค์ประกอบสุขภาวะองค์รวม (holistic well-being) เมื่อผสมผสานร่วมกับหลักทางจิตวิทยาและพุทธศาสตร์ จะเกิดองค์ประกอบ 4 ด้าน คือ ร่างกาย คุณธรรม ความสงบทางจิต และปัญญาที่รับรู้ (सानุ มหัทธนาตุลย์ & สริตา มหัทธนาตุลย์, 2565) ภาวนา 4 (fourfold bhāvanā) หมายถึงการเจริญอบรมตนใน 4 มิติ ได้แก่ กายภาวนา (physicalcultivation), ศิลภาวนา (moral cultivation), จิตภาวนา (mentalcultivation) และปัญญาภาวนา (wisdom cultivation) (ชิสา & เมธา, 2565)

งานศึกษาวิเคราะห์ “หลักภาวนา 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต” ระบุว่า การประยุกต์ภาวนา 4 ครอบคลุม 4 ด้าน ได้แก่ พฤติกรรมทางกายและสิ่งแวดล้อม ความประพฤติทางกายและวาจา ด้านจิตใจหรืออารมณ์ และด้านปัญญา (ชิสา & กันยารวิริยะ, 2024) ซึ่งแนวทางดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวม (holistic well-being) ที่มองมนุษย์เป็น “ระบบ” ที่เชื่อมโยงด้านกาย จิต สังคม และปัญญา ไม่แยกจากกัน

นอกจากนี้ โครงการ *Buddhist Holistic Well-Being of Urban Community in 4.0 Era* ก็แสดงว่าการนำชุมชน โรงเรียน และวัดมาร่วมกันออกแบบกิจกรรมส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมตามพุทธศาสตร์ สามารถสร้างผลสัมฤทธิ์ในระดับเยาวชนและผู้ใหญ่ (Phoowachanathipong & Buasiri, 2563)

ในชุมชนเมือง งานศึกษาของ Phoowachanathipong & Buasiri (2563) สำนักรวมการมีส่วนร่วมของชุมชน-วัด-โรงเรียนในการสร้าง holistic well-being ในยุค 4.0 พบกิจกรรมร่วมมือที่ส่งเสริมสมดุลทางกาย จิต และจิตสาธารณะของคนในชุมชน (K. Phoowachanathipong & A. Buasiri, 2563)

กล่าวได้ว่า ภาวนา 4 เมื่อผนวกกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวม มีศักยภาพเป็นกรอบแนวคิดในการพัฒนาสังคมที่ไม่เน้นเฉพาะการเจริญเติบโตทางวัตถุ แต่มุ่งไปที่การพัฒนาจิตใจ คุณธรรม และปัญญาของประชาชนควบคู่กัน แนวคิดภาวนา 4 เมื่อบูรณาการเข้ากับกรอบสุขภาวะองค์รวม มีศักยภาพมุมมองในการพัฒนาสังคมที่เน้นมนุษย์เป็นศูนย์กลาง ไม่ใช่เพียงการเพิ่มทรัพยากรทางวัตถุ แต่รวมถึงการยกระดับคุณธรรม จิตใจ และปัญญาของประชาชนควบคู่กัน

บทวิเคราะห์

หลักภาวนา 4 ซึ่งได้แก่ กายภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา เป็นแนวทางการพัฒนามนุษย์ในมิติที่ลึกซึ้ง โดยมุ่งเสริมสร้างการเปลี่ยนแปลงภายในของบุคคล ซึ่งเมื่อขยายผลสู่ระดับกลุ่มหรือสังคม ย่อมนำไปสู่การเปลี่ยนแปลงที่ยั่งยืนในระดับโครงสร้างของสังคม (พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547)

การพัฒนาสังคมในยุคปัจจุบันมักเน้นที่การเติบโตทางเศรษฐกิจหรือโครงสร้างพื้นฐาน แต่กลับละเลยปัจจัยทางจิตใจและคุณธรรม ซึ่งเป็นรากฐานสำคัญของความสงบสุขและความยั่งยืน หลักภาวนา 4 สามารถเข้ามาเติมเต็มช่องว่างนี้ได้ โดยเฉพาะเมื่อถูกบูรณาการกับแนวคิดสุขภาวะองค์รวม (ประเวศ, 2550)

จากการศึกษาเชิงประจักษ์พบว่า การนำหลักภาวนา 4 ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายต่าง ๆ เช่น ผู้สูงอายุ เยาวชน หรือแรงงาน สามารถส่งผลต่อพฤติกรรม สุขภาวะ และคุณภาพชีวิตอย่างมีนัยสำคัญ เช่น ในงานของธรรมสาโรรัชต์ (2566) พบว่า ผู้สูงอายุที่ฝึกภาวนา 4 มีภาวะทางจิตใจที่มั่นคงขึ้น มีมุมมองเชิงบวกต่อชีวิต และสามารถปรับตัวต่อการเปลี่ยนแปลงทางสังคมได้ดีขึ้น

ในทำนองเดียวกัน ชิสา และ เมธา (2565) วิเคราะห์ว่า ภาวนา 4 สามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาเยาวชนให้มีคุณธรรม ความรับผิดชอบ และความสามารถในการคิดอย่างมีเหตุผล ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่สังคมพึงปรารถนา

อย่างไรก็ตาม แม้หลักภาวนา 4 จะมีศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมและการพัฒนาสังคม แต่ยังมีข้อจำกัดในการประยุกต์ใช้ เช่น การขาดความเข้าใจอย่างแท้จริงในระดับนโยบาย การขาดระบบสนับสนุนเชิงโครงสร้าง และการขาดเครื่องมือวัดผลที่ชัดเจนในเชิงจิตใจและปัญญา (นฤมล, พระครูปลัดสมบุญ, & สิริกาญจนา, 2022)

การวิเคราะห์ยังพบว่า การพัฒนาทางจิตใจหรือภายใน (inner development) ไม่สามารถเกิดขึ้นได้จากนโยบายเพียงอย่างเดียว แต่ต้องอาศัยกลไกภาคสังคม เช่น วัด ชุมชน สื่อ และสถาบันการศึกษา ร่วมกันส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง (วรจินตนาลักษณ์, ภัทรธรรมคุณ, & ชัยสุข, 2563)

นอกจากนี้ การสร้างพื้นที่เรียนรู้ร่วมกัน เช่น “ชุมชนการภาวนา” (Bhāvanā community) หรือ กิจกรรมฝึกภาวนาในโรงเรียน/องค์กร เป็นแนวทางหนึ่งที่สามารถช่วยให้หลักภาวนา 4 แทรกซึมเข้าสู่ชีวิตประจำวันของผู้คนได้อย่างเป็นธรรมชาติและยั่งยืน

จากที่กล่าวมา ภาวนา 4 เมื่อประยุกต์ใช้ในหลายกลุ่มได้ให้ผลในทางบวก ทั้งในมิติของความเป็นอยู่ทางกาย จิตใจ คุณธรรม และปัญญา สิ่งที่น่าสนใจคือ ศักยภาพของภาวนา 4 ในการสร้างองค์ประกอบของสุขภาวะองค์รวม ภาวนา 4 ช่วยให้การพัฒนามิติต่าง ๆ ของมนุษย์ไม่แยกจากกัน และส่งเสริมให้เกิด “ความสมดุล” ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของสุขภาวะองค์รวม (จิสา & เมธา, 2565) การแทรกซึมในชีวิตประจำวัน กิจกรรมฝึกภาวนา 4 ที่อยู่ในรูปแบบที่ง่ายและร่วมถึงชีวิตประจำวัน (เช่น เดินจงกรม, การเว้นจากการพูดเบียดเบียน, สมาธิระลึก, การใช้ปัญญาในการตัดสินใจ) มักได้รับการตอบรับที่ดีในกลุ่มเป้าหมาย (วินัส, 2566; Phoowachanathipong et al., 2564)

ผลต่อจิตสาธารณะ / จิตสำนึกชุมชน เมื่อชุมชนมีเวทีร่วม ฝึกปฏิบัติ และแลกเปลี่ยนภาวนา 4 ก็มีโอกาสร่วมสร้างจิตสำนึกสาธารณะ ความรับผิดชอบต่อส่วนรวม และความสัมพันธ์ที่ดีภายในชุมชน (Phoowachanathipong & Buasiri, 2563)

ข้อจำกัดและอุปสรรค ความเข้าใจเชิงลึกของภาวนา 4 ยังไม่แพร่หลาย โครงสร้างสนับสนุน (งบประมาณ บุคลากร) มีจำกัด การวัดผลด้านจิตใจ / ปัญญาเป็นเรื่องท้าทาย รูปแบบการปฏิบัติอาจไม่เหมาะกับบริบทวัฒนธรรม / ศาสนาบางกลุ่ม **ความจำเป็นในการบูรณาการกับนโยบาย / โครงสร้าง** ภาวนา 4 ไม่ควรถูกมองเป็นเรื่องส่วนบุคคลเท่านั้น แต่ควรถูกบูรณาการในโครงการระดับชุมชน รัฐบาล และสถานศึกษา เพื่อให้เกิดผลในวงกว้างและยั่งยืน

สรุป

การพัฒนาสังคมที่ยั่งยืนในยุคปัจจุบันไม่สามารถพึ่งพาเพียงปัจจัยทางเศรษฐกิจหรือเทคโนโลยีเท่านั้น หากแต่ต้องพัฒนามนุษย์ในทุกมิติ โดยเฉพาะด้านจิตใจและคุณธรรม “หลักภาวนา 4” ซึ่งประกอบด้วย กาย ภาวนา ศีลภาวนา จิตภาวนา และปัญญาภาวนา จึงเป็นแนวทางสำคัญที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อยกระดับสุขภาวะองค์รวมของบุคคลและสังคม หลักภาวนา 4 เป็นกรอบแนวคิดที่มีศักยภาพในการส่งเสริมสุขภาวะองค์รวมของบุคคลและชุมชน การประยุกต์ใช้ในสังคมจึงเป็นแนวทางการพัฒนาอย่างยั่งยืน แต่ต้องอาศัยความรู้ ความเข้าใจ โครงสร้างสนับสนุน และการวิจัยเชิงประจักษ์ควบคู่กัน การบูรณาการภาวนา 4 กับนโยบาย ชุมชน และการศึกษาอาจช่วยให้สังคมไทยก้าวสู่แนวทางพัฒนาที่ไม่ได้เน้นเพียงด้านวัตถุ แต่ครอบคลุมมิติทางจิตใจ คุณธรรม และปัญญา

1. **พัฒนาหลักสูตรภาวนา 4 ให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย** ควรออกแบบหลักสูตรและกิจกรรมที่สอดคล้องกับวัย อาชีพ และบริบทสังคมของกลุ่มเป้าหมาย เช่น สำหรับเยาวชน: บูรณาการภาวนา 4 กับทักษะชีวิต, การรู้เท่าทันสื่อ และจริยศึกษาสำหรับแรงงาน: ส่งเสริมในรูปแบบ “พุทธจริยธรรมในองค์กร” สำหรับผู้สูงอายุ: ใช้กิจกรรมชุมชน/วัด เป็นพื้นที่ฝึกปฏิบัติ (อ้างอิง: ชีสา & เมธา, 2565; วินัส, 2566)

2. **ส่งเสริมให้ภาวนา 4 เป็นกลไกพัฒนาสุขภาวะในระดับชุมชน** ส่งเสริมให้วัด โรงเรียน และหน่วยงานท้องถิ่นจัดกิจกรรมส่งเสริมภาวนา 4 อย่างสม่ำเสมอ ใช้ภาวนา 4 เป็นแนวทางในการวางแผนและแก้ไขปัญหาสังคม เช่น ปัญหายาเสพติด การอยู่ร่วมกันในสังคมพหุวัฒนธรรมพัฒนาศูนย์การเรียนรู้ชุมชนด้านภาวนา (Bhāvanā Learning Centers) (อ้างอิง: Phoowachanathipong & Buasiri, 2563)

3. **จัดให้มีการอบรมครู ผู้สอน และผู้นำชุมชนเรื่องภาวนา 4** เนื่องจากความเข้าใจหลักภาวนา 4 ในเชิงลึกยังไม่แพร่หลาย ควรจัดให้มีการอบรมแบบ Train-the-Trainer เพื่อให้ผู้นำชุมชน ครู และพระสงฆ์เป็นกำลังสำคัญในการถ่ายทอดหลักธรรมในรูปแบบที่เข้าถึงง่าย สมัยใหม่ และเหมาะสมกับวิถีชีวิตร่วมสมัย (อ้างอิง: นฤมล, พระครูปลัดสมบุญ, & สิริกาญจนา, 2022)

4. **พัฒนาเครื่องมือวัดผลการปฏิบัติภาวนา 4 อย่างเป็นระบบ** สร้างชุดเครื่องมือหรือดัชนีเพื่อประเมินผลสัมฤทธิ์ของการฝึกภาวนา 4 ในด้านต่าง ๆ เช่น ความสงบภายใน ความสัมพันธ์กับผู้อื่น หรือการตัดสินใจด้วยปัญญาสนับสนุนงานวิจัยเชิงประเมินผล (evaluation research) เพื่อสร้างฐานข้อมูลในระดับท้องถิ่นและประเทศ (อ้างอิง: ธรรมสารโรจน์, 2566)

5. **บูรณาการหลักภาวนา 4 เข้ากับนโยบายด้านสุขภาพ การศึกษา และสังคม** ภาครัฐควรใช้หลักภาวนา 4 เป็นฐานแนวคิดในการจัดทำแผนพัฒนาคุณภาพชีวิตระดับจังหวัดและประเทศ สนับสนุนให้โรงเรียนและสถาบันการศึกษาใช้ภาวนา 4 เป็นแกนกลางในการจัดการเรียนรู้คุณธรรมและจริยธรรม กระทรวงสาธารณสุขและกระทรวงการพัฒนาสังคมฯ สามารถนำหลักภาวนา 4 ไปใช้ในโครงการส่งเสริมสุขภาพจิต เช่น Mental Health Promotion (อ้างอิง: ประเวศ, 2550; พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต), 2547)

6. **ส่งเสริมการใช้เทคโนโลยีเพื่อการเผยแพร่และฝึกภาวนา** พัฒนาแอปพลิเคชันหรือแพลตฟอร์มออนไลน์ที่ส่งเสริมการฝึกภาวนา 4 เช่น กิจกรรมสมาธิออนไลน์ หรือการตั้งเป้าหมายด้านจิตใจผลิตสื่อมัลติมีเดียที่เข้าถึงคนรุ่นใหม่ เช่น วิดีโอสั้น บทเรียนออนไลน์ หรือคอนเทนต์บน YouTube/Podcast

จากการศึกษาพบว่า การประยุกต์ภาวนา 4 ในกลุ่มผู้สูงอายุ เยาวชน แรงงาน และชุมชน สามารถเสริมสร้างสมดุลในด้านร่างกาย จิตใจ ความสัมพันธ์ทางสังคม และปัญญาอย่างเป็นระบบ นอกจากนี้ ภาวนา 4 ยังมีบทบาทในการสร้างจิตสำนึกสาธารณะ การอยู่ร่วมกันอย่างสันติ และการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล อย่างไรก็ตาม การส่งเสริมภาวนา 4 อย่างเป็นระบบยังคงเผชิญข้อจำกัดในด้านความเข้าใจ แนวทางการนำไปใช้ และการสนับสนุนเชิงนโยบาย จึงจำเป็นต้องมีการบูรณาการหลักภาวนา 4 เข้ากับระบบการศึกษา การพัฒนาสังคม และนโยบายสาธารณะอย่างจริงจัง พร้อมทั้งสนับสนุนการวิจัยและพัฒนาเครื่องมือวัดผลที่เหมาะสม

กล่าวโดยสรุป หลักภาวนา 4 ไม่เพียงเป็นแนวทางฝึกตนในระดับปัจเจกเท่านั้น แต่ยังอาจเป็น “เครื่องมือพัฒนาสังคม” ที่เข้าถึงจิตใจมนุษย์ และส่งเสริมให้เกิดสังคมที่มีความเมตตา สมดุล และยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและวิเคราะห์แนวคิด “ภาวนา 4” และการประยุกต์ใช้ในบริบทต่าง ๆ พบว่าแนวทางนี้มีศักยภาพในการเสริมสร้างสุขภาวะองค์รวมและส่งผลต่อการพัฒนาสังคมในเชิงลึก อย่างไรก็ตาม เพื่อให้เกิดการขยายผลอย่างยั่งยืนและครอบคลุมมากยิ่งขึ้น ผู้เขียนขอเสนอแนวทางดังต่อไปนี้:

ข้อเสนอเพื่อการวิจัยในอนาคต

1. ศึกษาความสัมพันธ์เชิงสถิติระหว่างการฝึกภาวนา 4 กับดัชนีชี้วัดสุขภาวะในแต่ละมิติ
2. พัฒนารูปแบบการฝึกภาวนา 4 สำหรับชุมชนเมือง – ชุมชนชนบท
3. เปรียบเทียบผล วิจัยเชิงคุณภาพเพื่อสำรวจ “ประสบการณ์ภายใน” ของผู้ปฏิบัติในระยะยาว
4. ศึกษาการประยุกต์หลักภาวนา 4 ในสังคมพหุวัฒนธรรม หรือในกลุ่มที่ไม่ใช่พุทธ

เอกสารอ้างอิง

- ชีสา, ก., & กันยาวิริยะ, ศ. (2024). หลักภavana 4 เพื่อการพัฒนาคุณภาพชีวิต. เสฏฐวิทย์ปริทรรศน์, 4(1), 55–63. <https://so12.tci-thaijo.org/index.php/stw/article/view/1056>
- ชีสา, ก., & เมธา, ห. (2565). การศึกษาเชิงวิเคราะห์หลักภavana 4 ตามหลักพุทธปรัชญาเถรวาท. พุทธรักษ์, 7(2). <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/bdm/article/view/259186>
- ณัฐภูมิ กลิ่นกระปี่, & พระมหาบุญศรี อคฺคปณฺโณ. (2566). การใช้หลักภavana 4 ของประชาชนเขตหนองแขม กรุงเทพมหานคร. วารสารวิชาการปัญญาวิวัฒน์, 15(1), 23–34.
- ณิชาพัฒน์ คำดี. (2565). หลักภavana 4 กับการส่งเสริมการปฏิบัติงานของบุคลากรยุคชีวิตวิถีใหม่. วารสารสหวิทยาการนวัตกรรมปริทรรศน์. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/jidir/article/view/257850>
- ธรรมสาโรรัชต์, ว. (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตแบบองค์รวมตามหลักภavana 4 ของผู้สูงอายุ. วารสารวิจัยทางพระพุทธศาสนา, 9(1), 112–123.
- นฤมล, จ., พระครูปลัดสมบุญ อนุโลม, & สิริกาญจนา, พ. (2022). The holistic well-being concepts in relation to quality of life. ABAC ODI Journal Vision. Action. Outcome, 16. <https://doi.org/10.14456/abacodijournal.2022.16>
- ประเวศ วะสี. (2550). สุขภาวะองค์รวมแนวพุทธ. มุลนิธิสารณสุขแห่งชาติ.
- พระธรรมปิฎก (ป.อ. ปยุตฺโต). (2547). พจนานุกรมพุทธศาสตร์ ฉบับประมวลธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 11). มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- วรจินตนาลักษณ์, ร., ภัทรธรรมคุณ, พ., & ชัยสุข, ป. (2563). การศึกษาสุขภาวะยุคไทยแลนด์ 4.0 ตามหลักภavana 4 ของนิสิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. วารสารการวิจัยการบริหารการพัฒนา, 10(1), 121–133. <https://so01.tci-thaijo.org/index.php/JDAR/article/view/244320>
- วินัส ธรรมสาโรรัชต์. (2566). การพัฒนาคุณภาพชีวิตผู้สูงอายุโดยใช้หลักภavana 4. วารสารพุทธปรัชญาและจิตวิทยา, 12(1), 201–215.
- सानุ มหัทธนาตุลย์, & สรีตา มหัทธนาตุลย์. (2565). Holistic well-beings promotion for balanced way of life according to Buddhist psychology. วารสารวิจัยสังคมศาสตร์และวัฒนธรรม, 18(1), 67–80.
- Phoowachanathipong, K., & Buasiri, A. (2020). Buddhist holistic well-being of urban community in 4.0 era: Participating process of community of villages-temples-schools. Journal of Buddhist Anthropology, 5(11), 403–419. <https://so04.tci-thaijo.org/index.php/JSBA/article/view/246514>
- Phrakhrusripariyativitan, M. T. V. (2563). รูปแบบการพัฒนาศักยภาพของแรงงานตามหลักภavana 4 เพื่อส่งเสริมประชาคมอาเซียนให้เข้มแข็งในจังหวัดสมุทรสาคร. วารสาร มจร พุทธปัญญาปริทรรศน์. <https://so03.tci-thaijo.org/index.php/jmbr/article/view/151427>

สัมมนาการเมืองและการจัดการปกครองไทย :
กรณีศึกษาปัญหาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย
SEMINAR ON THAI POLITICS AND GOVERNANCE :
A CASE STUDY OF CHALLENGES OF LOCAL GOVERNANCE IN THAILAND

พนิดา ไชยสิทธิ์

Phunnida Chaiyasit

มานพ เสี่ยงล้ำ

Manop Sianglam

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

E-mail: phunnida.cha@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 7 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 26 กรกฎาคม 2568;

วันที่ตอบรับบทความ: 27 กรกฎาคม 2568

Received: July 7, 2025; Revised: July 26, 2025; Accepted: July 27, 2025

บทคัดย่อ

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจในประเทศไทย บทความนี้มุ่งวิเคราะห์ปัญหาสำคัญในการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย ผลการศึกษาพบว่า ปัญหาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน ประกอบด้วย 1) ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลกลาง 2) ปัญหาด้านการคลังและงบประมาณ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในระดับจำกัด 4) ปัญหาด้านบุคลากร และ 5) ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน

บทความนี้เสนอแนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวผ่านการปฏิรูปกฎหมาย การปรับปรุงระบบการคลังท้องถิ่น การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ จากการศึกษาที่มุ่งหวังให้เกิดการขับเคลื่อนการปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองส่วน

ท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับรากหญ้าอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การปกครองส่วนท้องถิ่น, การกระจายอำนาจ, ธรรมาภิบาล, การมีส่วนร่วมของประชาชน

Abstract

Local government serves as a fundamental foundation for democratic development and decentralization in Thailand. This article aims to analyze key problems in Thai local government administration. The findings reveal that local government problems in Thailand are complex and interconnected across multiple dimensions, consisting of 1) centralization of power by the central government, 2) fiscal and budgetary issues, 3) limited public participation, 4) personnel problems, and 5) corruption issues.

This article proposes solutions through legal reform, improvement of local fiscal systems, development of public participation mechanisms, strengthening of good governance, and enhancement of local personnel capabilities, emphasizing integrated cooperation from all sectors and the creation of management innovations tailored to each area's context. The recommendations from this study aim to drive concrete reform of decentralization and local government, enabling local government organizations to efficiently respond to people's needs and serve as a key mechanism for sustainable grassroots democratic development.

Keywords: Local Government, Decentralization, Good Governance, Public Participation

บทนำ

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจในประเทศไทย เป็นกลไกที่เชื่อมโยงระหว่างรัฐกับประชาชน และเป็นเวทีสำหรับการเรียนรู้กระบวนการประชาธิปไตยในระดับรากหญ้า (วุฒิสาร ตันไชย, 2559) แนวคิดการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมีพัฒนาการมาอย่างยาวนานในสังคมไทย นับตั้งแต่การจัดตั้งสุขาภิบาลแห่งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่นครั้งสำคัญภายใต้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ที่วางรากฐานการกระจายอำนาจอย่างเป็นระบบ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2560) อย่างไรก็ตาม แม้จะมีการพัฒนามาอย่างต่อเนื่องกว่าหนึ่งศตวรรษ การปกครองส่วนท้องถิ่นไทยยังคงเผชิญกับปัญหาและหลายประการที่เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยในระดับท้องถิ่น การศึกษาวิเคราะห์ปัญหาเหล่านี้เป็นระบบจึงมีความสำคัญอย่างยิ่งต่อการกำหนดแนวทางการปฏิรูปและพัฒนาการปกครองส่วนท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างแท้จริง

การวิเคราะห์ปัญหาสำคัญในการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย โดยใช้กรอบแนวคิดการกระจายอำนาจและหลักธรรมาภิบาล เป็นพื้นฐานในการวิเคราะห์ พบว่าปัญหาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน ซึ่งไม่อาจแยกพิจารณาเป็นประเด็นเดียวๆ ได้ ปัญหาเหล่านี้ประกอบด้วย 1) ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลกลาง ที่ยังคงกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเข้มงวดผ่านกลไกทางกฎหมายและการบริหาร (ธนศวร์ เจริญเมือง, 2560) 2) ปัญหาด้านการคลังและงบประมาณ ที่ท้องถิ่นยังต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางในสัดส่วนที่สูง ขณะที่รายได้จัดเก็บเองมีสัดส่วนน้อย (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2563) 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในระดับจำกัด ทั้งในแง่ของรูปแบบและเนื้อหาของการมีส่วนร่วม (ถวิลวดี บุรีกุล, 2562) 4) ปัญหาด้านบุคลากร ทั้งในเชิงปริมาณและคุณภาพ รวมถึงระบบการบริหารงานบุคคลที่ยังขาดประสิทธิภาพ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2557) และ 5) ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ที่บั่นทอนความเชื่อมั่นของประชาชนและประสิทธิภาพการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2558)

ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า แม้ประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจมาเป็นเวลากว่า 20 ปี นับตั้งแต่การประกาศใช้พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 แต่การดำเนินงานยังไม่บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยพบว่าสัดส่วนงบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ที่ร้อยละ 35 ของรายได้รัฐบาล การถ่ายโอนภารกิจจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่นยังไม่สมบูรณ์ โดยเฉพาะภารกิจด้านการศึกษา สาธารณสุข และโครงสร้างพื้นฐานขนาดใหญ่ และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร สะท้อนให้เห็นถึงความไม่สมดุลในความสัมพันธ์เชิงอำนาจระหว่างรัฐบาลกลางกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นกับประชาชน (อรทัย กิกผล, 2562) จากการวิเคราะห์ปัญหาดังกล่าว บทความนี้เสนอแนวทางการแก้ไข ปัญหาที่ครอบคลุมและบูรณาการ ประกอบด้วย 1) การปฏิรูปกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น เพื่อลดการควบคุมจากส่วนกลางและเพิ่มอิสระให้แก่ท้องถิ่น 2) การปรับปรุงระบบการคลังท้องถิ่น ทั้งในด้านการจัดเก็บรายได้ การจัดสรรงบประมาณ และการบริหารการเงินการคลัง 3) การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพและเข้าถึงได้ 4) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลในการบริหารงานท้องถิ่นผ่านระบบการตรวจสอบถ่วงดุลและความโปร่งใส และ 5) การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่นให้มีความรู้ความสามารถและจิตสำนึกในการให้บริการสาธารณะ

เนื้อหา

เห็นได้ว่าแม้ประเทศไทยจะมีการกระจายอำนาจมาเป็นเวลากว่า 20 ปี แต่การดำเนินงานยังไม่บรรลุเป้าหมายตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญ โดยพบว่าสัดส่วนงบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ การถ่ายโอนภารกิจยังไม่สมบูรณ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร แนวทางการแก้ไขปัญหามุ่งเน้นการปฏิรูปกฎหมาย การปรับปรุงระบบการคลังท้องถิ่น การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ จะทำให้เกิดการขับเคลื่อนการปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างเป็นรูปธรรม เพื่อให้้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ และเป็น

กลไกสำคัญในการพัฒนาประชาธิปไตยระดับรากหญ้า

การปกครองส่วนท้องถิ่น (Local Government) การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรูปแบบการปกครองที่รัฐบาลกลางกระจายอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นปกครองตนเอง มีหลักการสำคัญคือ การมีอาณาเขตและประชากรที่แน่นอน มีสถานะตามกฎหมาย มีอิสระในการบริหาร มีงบประมาณและรายได้เป็นของตนเอง และมีผู้บริหารที่มาจากการเลือกตั้ง (ลิขิต อีริเวคิน, 2553; นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2560; ชวงค์ ฉายะบุตร, 2549) นักวิชาการต่างประเทศอย่าง Stoker (2011) เน้นความสำคัญของการปกครองท้องถิ่นต่อการพัฒนาประชาธิปไตย ในฐานะพื้นที่เรียนรู้และฝึกฝนทักษะความเป็นพลเมือง

การกระจายอำนาจ (Decentralization) คือ การถ่ายโอนอำนาจการตัดสินใจ ทรัพยากร และภารกิจจากรัฐบาลกลางสู่องค์กรอื่น โดยเฉพาะองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (วุฒิสาร ตันไชย, 2559) มีรูปแบบหลัก 4 ประการ ได้แก่ การแปรรูป การกระจายอำนาจภายในหน่วยงาน การมอบอำนาจ และการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น (อรทัย ก๊กผล, 2552) ในประเทศไทย แม้มีเป้าหมายจัดสรรรายได้ให้ท้องถิ่นไม่น้อยกว่าร้อยละ 35 ของรายได้รัฐบาล แต่ในทางปฏิบัติยังไม่บรรลุเป้าหมาย (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2563) Rondinelli (1999) เสนอว่าการกระจายอำนาจที่มีประสิทธิภาพต้องออกแบบให้เหมาะสมกับบริบทของแต่ละประเทศ

ธรรมาภิบาล (Good Governance) หมายถึง การบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี (บวรศักดิ์ อุวรรณโณ, 2556) หลักธรรมาภิบาลสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นประกอบด้วย หลักนิติธรรม คุณธรรม ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม ความรับผิดชอบ และความคุ้มค่า (ถวิลวดี บุรีกุล, 2562) ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการพัฒนาธรรมาภิบาลในระดับท้องถิ่น (ธนศร จริญญาเมือง, 2560) UNDP (1997) เสนอองค์ประกอบของธรรมาภิบาลที่ได้รับการยอมรับในระดับสากล 9 ประการ รวมถึงการมีส่วนร่วม นิติธรรม ความโปร่งใส และความรับผิดชอบ

การมีส่วนร่วมของประชาชน (Public Participation) คือ กระบวนการที่ประชาชนมีโอกาสเข้าร่วมในการรับรู้ แสดงความคิดเห็น เสนอปัญหา ร่วมตัดสินใจ และร่วมพัฒนาในฐานะหุ้นส่วน มี 5 ระดับ ได้แก่ การให้ข้อมูล การรับฟังความคิดเห็น การเกี่ยวข้อง การร่วมมือ และการเสริมอำนาจประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2562) แม้มีกฎหมายเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมหลายรูปแบบ แต่ในทางปฏิบัติยังมีข้อจำกัด (อรทัย ก๊กผล, 2552) การมีส่วนร่วมที่มีประสิทธิภาพต้องอาศัยความรู้ความเข้าใจของประชาชน และความจริงจังของผู้บริหารท้องถิ่นในการเปิดพื้นที่ให้ประชาชนมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจในประเทศไทย แต่ยังพบปัญหาสำคัญในการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย พบว่าปัญหาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีความซับซ้อนและเชื่อมโยงกัน ประกอบด้วย 1) ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลกลาง 2) ปัญหาด้านการคลังและงบประมาณ 3) ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ยังอยู่ในระดับจำกัด 4) ปัญหาด้านบุคลากร และ 5) ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน พบว่าสัดส่วนงบประมาณที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับยังต่ำกว่าเป้าหมายที่กำหนดไว้ การถ่ายโอนภารกิจยังไม่สมบูรณ์ และการมีส่วนร่วมของประชาชนยังไม่เข้มแข็งเท่าที่ควร ขาดแคลนบุคลากรที่มีคุณภาพ พบการทุจริตหลากหลายรูปแบบ การศึกษาประเด็นดังกล่าวจะช่วยให้ค้นพบแนวแก้ไขปัญหาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

1. การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นรากฐานสำคัญของการพัฒนาประชาธิปไตยและการกระจายอำนาจในประเทศไทย โดยมีวัตถุประสงค์หลักเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง สามารถตอบสนองความต้องการของชุมชน และแก้ไขปัญหาได้อย่างตรงจุด (วุฒิสภา ต้นไชย, 2559) แม้ว่าประเทศไทยจะมีการพัฒนาระบบการปกครองส่วนท้องถิ่นมาอย่างต่อเนื่องนับตั้งแต่มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 แต่กระบวนการกระจายอำนาจอย่างจริงจังเพิ่งเริ่มต้นขึ้นภายหลังการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งได้วางรากฐานสำคัญให้กับการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย (อรรถกฤษณ์, 2562)

ปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีหลายรูปแบบ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) และรูปแบบพิเศษ คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา โดยมีจำนวนรวมทั้งสิ้นกว่า 7,850 แห่งทั่วประเทศ (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2564) องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้มีบทบาทสำคัญในการจัดบริการสาธารณะ พัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน และดูแลคุณภาพชีวิตของประชาชนในพื้นที่รับผิดชอบ อย่างไรก็ตาม การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน

การปกครองส่วนท้องถิ่นในไทยมีเป้าหมายเพื่อกระจายอำนาจให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการปกครองตนเอง โดยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นหลายรูปแบบ เช่น อบจ. เทศบาล และ อบต. ซึ่งมีบทบาทสำคัญในการให้บริการสาธารณะและพัฒนาท้องถิ่น อย่างไรก็ตาม ยังคงมีปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพในการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเหล่านี้

2. พัฒนาการของการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยมีพัฒนาการที่ยาวนานและต่อเนื่อง โดยสามารถแบ่งออกเป็นช่วงสำคัญตามลำดับเหตุการณ์ทางประวัติศาสตร์และการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองการปกครอง ดังนี้

ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2440-2475) การปกครองท้องถิ่นในประเทศไทยเริ่มต้นอย่างเป็นทางการในสมัยรัชกาลที่ 5 เมื่อมีการจัดตั้ง "สุขาภิบาลกรุงเทพฯ" ในปี พ.ศ. 2440 และ "สุขาภิบาลท่าฉลอม" จังหวัดสมุทรสาคร ในปี พ.ศ. 2448 ซึ่งถือเป็นหน่วยการปกครองท้องถิ่นแห่งแรกของประเทศไทย (ลิขิต จีระเวคิน, 2553) การจัดตั้งสุขาภิบาลในยุคนี้มีวัตถุประสงค์หลักเพื่อการรักษาความสะอาดและการสาธารณสุข โดยเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศให้ทันสมัยตามแบบตะวันตก

ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475-2500) ภายหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 แนวคิดเรื่องการปกครองท้องถิ่นได้รับความสนใจมากขึ้น มีการตราพระราชบัญญัติจัดระเบียบเทศบาล พ.ศ. 2476 ยกฐานะสุขาภิบาลบางแห่งเป็นเทศบาล และมีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) ในปี พ.ศ. 2498 (ชูวงศ์ ฉายะบุตร, 2549) อย่างไรก็ตาม การปกครองท้องถิ่นในยุคนี้ยังอยู่ภายใต้การควบคุมอย่างเข้มงวดจากส่วนกลาง และมีบทบาทจำกัดในการพัฒนาท้องถิ่น

ยุคพัฒนาการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ. 2500-2535) ในช่วงนี้มีการจัดตั้งองค์การบริหารส่วนตำบล (อบต.) ในรูปแบบสภาตำบลตามประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 326 ลงวันที่ 13 ธันวาคม พ.ศ. 2515 และมีการจัดตั้ง

กรุงเทพมหานครเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษในปี พ.ศ. 2518 ตามด้วยเมืองพัทยาในปี พ.ศ. 2521 (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2560) ในยุคนี้ แม้จะมีการพัฒนารูปแบบองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่หลากหลายมากขึ้น แต่อำนาจในการตัดสินใจและงบประมาณยังคงถูกควบคุมโดยส่วนกลางเป็นหลัก

ยุคการกระจายอำนาจ (พ.ศ. 2535-2549) การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นเริ่มเป็นรูปธรรมชัดเจนมากขึ้น ในช่วงนี้ โดยเฉพาะหลังจากการประกาศใช้พระราชบัญญัติสภาตำบลและองค์การบริหารส่วนตำบล พ.ศ. 2537 ที่ยกฐานะสภาตำบลที่มีรายได้ตามเกณฑ์เป็นองค์การบริหารส่วนตำบล (อรัญญ์ ก๊กผล, 2552) และเมื่อมีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นอย่างชัดเจน นำไปสู่การตราพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 ที่กำหนดให้มีการถ่ายโอนภารกิจ งบประมาณ และบุคลากรจากส่วนกลางสู่ท้องถิ่น (วุฒิสาร ตันไชย, 2559)

ยุคความผันผวนทางการเมือง (พ.ศ. 2549-2557) ในช่วงนี้ การพัฒนาการปกครองท้องถิ่นมีความผันผวนตามสถานการณ์ทางการเมืองระดับชาติ การรัฐประหารในปี พ.ศ. 2549 และ พ.ศ. 2557 ส่งผลให้การเลือกตั้งท้องถิ่นถูกระงับในบางช่วง และการกระจายอำนาจชะลอตัวลง (ธนศวรร์ เจริญเมือง, 2560) อย่างไรก็ตาม ในช่วงนี้ยังมีความพยายามในการปฏิรูปการปกครองท้องถิ่น เช่น การปรับปรุงโครงสร้างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การพัฒนาระบบงบประมาณ และการส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน

ยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน) ภายหลังจากการรัฐประหารปี พ.ศ. 2557 การปกครองท้องถิ่นเผชิญกับความท้าทายหลายประการ การเลือกตั้งท้องถิ่นถูกระงับเป็นเวลานานกว่า 6 ปี และเพิ่งกลับมาจัดขึ้นอีกครั้งในปลายปี พ.ศ. 2563 เริ่มจากการเลือกตั้งนายกและสมาชิกองค์การบริหารส่วนจังหวัด (อบจ.) (พรชัย เทพปัญญา, 2565) รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2560 ยังคงให้ความสำคัญกับการกระจายอำนาจ แต่มีการปรับเปลี่ยนบางประการ เช่น การกำหนดให้มีการจัดทำมาตรฐานการจัดบริการสาธารณะ การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และการเพิ่มกลไกการตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

ปัจจุบัน ประเทศไทยมีองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรวมทั้งสิ้น 7,850 แห่ง แบ่งเป็น องค์การบริหารส่วนจังหวัด 76 แห่ง เทศบาล 2,472 แห่ง (แบ่งเป็นเทศบาลนคร 30 แห่ง เทศบาลเมือง 195 แห่ง และเทศบาลตำบล 2,247 แห่ง) องค์การบริหารส่วนตำบล 5,300 แห่ง และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ 2 แห่ง คือ กรุงเทพมหานครและเมืองพัทยา (กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น, 2565)

การปกครองส่วนท้องถิ่นของไทยพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แบ่งได้เป็น 5 ช่วงสำคัญ ยุคเริ่มต้น (พ.ศ. 2440-2475) เริ่มต้นด้วยสุขาภิบาลในสมัยรัชกาลที่ 5 เน้นการรักษาความสะอาดและสาธารณสุข ยุคหลังการเปลี่ยนแปลงการปกครอง (พ.ศ. 2475-2500) มีการจัดตั้งเทศบาลและ อบจ. แต่ยังอยู่ภายใต้การควบคุมจากส่วนกลาง ยุคพัฒนาการปกครองท้องถิ่น (พ.ศ. 2500-2535) มีการจัดตั้ง อบต. และรูปแบบพิเศษ เช่น กรุงเทพฯ และพัทยา แต่ยังมี การควบคุมจากส่วนกลางอยู่ ยุคการกระจายอำนาจ (พ.ศ. 2535-2549) มีการกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่นมากขึ้น โดยเฉพาะหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540 ยุคความผันผวนทางการเมือง (พ.ศ. 2549-2557) และยุคปัจจุบัน (พ.ศ. 2557-ปัจจุบัน) การเมืองระดับชาติส่งผลต่อการปกครองท้องถิ่น มีการชะลอการกระจายอำนาจ และการปรับปรุงระบบการปกครองท้องถิ่น

3. ปัญหาสำคัญในการปกครองส่วนท้องถิ่นของประเทศไทย

การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังประสบกับปัญหาและอุปสรรคหลายประการที่ส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพและประสิทธิผลในการบริหารงาน ดังนี้

3.1 ปัญหาการรวมศูนย์อำนาจของรัฐบาลกลาง แม้จะมีการกระจายอำนาจตามกฎหมายแล้วก็ตาม แต่ในทางปฏิบัติ รัฐบาลกลางยังคงมีอำนาจในการควบคุม กำกับดูแล และตัดสินใจในเรื่องสำคัญๆ ที่เกี่ยวข้องกับท้องถิ่น (สกนธ์ วรรณวิวัฒนา, 2561) โดยเฉพาะอย่างยิ่งการกำหนดนโยบายและการจัดสรรงบประมาณ ซึ่งส่งผลให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขาดความเป็นอิสระในการบริหารจัดการตนเองอย่างแท้จริง

การกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยราชการส่วนกลางและส่วนภูมิภาคยังคงมีลักษณะที่เข้มงวดและครอบคลุมเกือบทุกด้าน ทั้งด้านการบริหารงานบุคคล การงบประมาณ การคลัง และการดำเนินโครงการพัฒนาต่างๆ ซึ่งขัดกับหลักการของการกระจายอำนาจที่มุ่งให้ท้องถิ่นมีอิสระในการบริหารจัดการตนเอง (ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์, 2555)

3.2 ปัญหาด้านการคลังและงบประมาณ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนจากรัฐบาลกลางเป็นหลัก โดยมีสัดส่วนรายได้ที่จัดเก็บเองเพียงร้อยละ 10-20 ของรายได้ทั้งหมด (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2563) ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงข้อจำกัดในการพึ่งพาตนเองทางการเงินของท้องถิ่น

นอกจากนี้ ยังพบปัญหาความไม่เป็นธรรมในการจัดสรรงบประมาณระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่และขนาดเล็ก รวมถึงระหว่างพื้นที่เมืองและชนบท ส่งผลให้เกิดความเหลื่อมล้ำในการพัฒนาและการจัดบริการสาธารณะ (จรัส สุวรรณมาลา, 2558) ขณะที่ระบบการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นยังขาดประสิทธิภาพและไม่สามารถสร้างรายได้ให้แก่ท้องถิ่นได้อย่างเพียงพอ

3.3 ปัญหาการมีส่วนร่วมของประชาชน แม้จะมีกลไกทางกฎหมายรองรับการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น แต่ในทางปฏิบัติ ประชาชนส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจและโอกาสในการเข้าไปมีส่วนร่วมในกระบวนการตัดสินใจและตรวจสอบการทำงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ (ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ, 2562)

การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการวางแผนพัฒนาท้องถิ่น การจัดทำงบประมาณ และการติดตามประเมินผลยังมีลักษณะเป็นเพียงพิธีกรรมมากกว่าการมีส่วนร่วมอย่างแท้จริง ขณะที่กลไกการตรวจสอบโดยภาคประชาชน เช่น การถอดถอนผู้บริหารท้องถิ่น การเข้าชื่อเสนอข้อบัญญัติท้องถิ่น ยังมีเงื่อนไขและข้อจำกัดที่ทำให้ยากต่อการดำเนินการในทางปฏิบัติ (พรชัย เทพปัญญา, 2565)

3.4 ปัญหาด้านบุคลากร องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยประสบปัญหาด้านบุคลากรหลายประการ โดยเฉพาะการขาดแคลนบุคลากรที่มีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เช่น วิศวกร นักผังเมือง และนักกฎหมาย ซึ่งพบมากในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดเล็กและพื้นที่ชนบท (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2557) ระบบบริหารงานบุคคลยังมีข้อจำกัดในการสร้างแรงจูงใจและพัฒนาศักยภาพ โดยโครงสร้างเงินเดือนและความก้าวหน้าในอาชีพไม่สามารถดึงดูดผู้มีความรู้ความสามารถ (วีระศักดิ์ เครือเทพ, 2560) นอกจากนี้ ยังพบปัญหาการแทรกแซงทางการเมืองในการบริหารงานบุคคล ทำให้เกิดระบบอุปถัมภ์และขาดความเป็นธรรม (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์, 2558) การพัฒนาบุคลากรยังขาดความต่อเนื่องและไม่สอดคล้องกับความต้องการที่แท้จริง (สถาบัน

พระปกเกล้า, 2561) มีความไม่สมดุลในการกระจายบุคลากรระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่และขนาดเล็ก (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2563) บุคลากรบางส่วนยังมีทัศนคติและวัฒนธรรมการทำงานแบบราชการดั้งเดิม ขาดความคิดสร้างสรรค์และนวัตกรรม (อรทัย ก๊กผล, 2562) และขาดความพร้อมในการรองรับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยี ทำให้ไม่สามารถประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการพัฒนาการให้บริการประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (พรชัย เทพปัญญา, 2565)

3.5 ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาสำคัญที่บั่นทอนประสิทธิภาพการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย โดยพบรูปแบบการทุจริตที่หลากหลาย โดยเฉพาะในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้างและการก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน ซึ่งมักมีการฮั้วประมูล การกำหนดสเปกเพื่อเอื้อประโยชน์ และการตรวจรับงานที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน (ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์, 2558) ปัญหาการเรียกรับผลประโยชน์จากการออกใบอนุญาตและการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นยังคงปรากฏให้เห็น ส่งผลให้ท้องถิ่นสูญเสียรายได้จำนวนมาก (มาตาลักษณ์ ออรุ่งโรจน์, 2560) การทุจริตในการบริหารงานบุคคล เช่น การซื้อขายตำแหน่ง การเล่นพรรคเล่นพวก และการใช้อำนาจโดยมิชอบในการแต่งตั้งโยกย้าย ทำให้ระบบคุณธรรมถูกทำลาย (วิทยากร เชียงกุล, 2559) นอกจากนี้ ยังพบการทุจริตเชิงนโยบายที่มุ่งเอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องและกลุ่มทุนท้องถิ่น โดยเฉพาะในการวางผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน (ศุภชัยวิชัยเพื่อต่อต้านการทุจริต, 2562) ปัญหาการขาดความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณและการรายงานทางการเงิน ทำให้ยากต่อการตรวจสอบ (สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน, 2563) กลไกการตรวจสอบถ่วงดุลยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ ทั้งจากสภาท้องถิ่นและภาคประชาชน (ถวิลวดี บุรีกุล, 2562) ส่งผลให้การทุจริตคอร์รัปชันกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ฝังรากลึกและยากต่อการแก้ไข (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2561) (อาทิตย์ แสงฉแวก และคณะ 2565). การบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์กรบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี พบว่า 1) ปัญหาการทุจริต การทุจริตคอร์รัปชันเป็นปัญหาหลักที่บั่นทอนประสิทธิภาพการบริหารภาษีในองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการตรวจรับงานที่ไม่เป็นไปตามมาตรฐาน 2) การเรียกรับผลประโยชน์ ปัญหาการเรียกรับผลประโยชน์จากการออกใบอนุญาตและการจัดเก็บภาษีทำให้ท้องถิ่นสูญเสียรายได้จำนวนมาก 3) การทุจริตในการบริหารงานบุคคล การซื้อขายตำแหน่ง, การเล่นพรรคเล่นพวก และการใช้อำนาจโดยมิชอบในการแต่งตั้งโยกย้าย ทำให้ระบบคุณธรรมถูกทำลาย 4) การทุจริตเชิงนโยบาย การทุจริตที่เกี่ยวข้องกับการวางผังเมืองและการใช้ประโยชน์ที่ดิน มักจะเอื้อประโยชน์ให้กับพวกพ้องและกลุ่มทุนท้องถิ่น 5) ขาดความโปร่งใสและกลไกการตรวจสอบ การขาดความโปร่งใสในการบริหารงบประมาณและการรายงานทางการเงิน ส่งผลให้ยากต่อการตรวจสอบ และกลไกการตรวจสอบถ่วงดุลจากภาคประชาชนและสภาท้องถิ่นยังไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ

ผลกระทบ การทุจริตที่ฝังรากลึกกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ยากต่อการแก้ไข ทำให้การบริหารการจัดเก็บภาษีท้องถิ่นไม่สามารถตอบสนองต่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างมีประสิทธิภาพ การทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเป็นปัญหาหลักที่บั่นทอนประสิทธิภาพการบริหารงาน โดยเฉพาะในกระบวนการจัดซื้อจัดจ้าง การก่อสร้างโครงสร้างพื้นฐาน และการเรียกรับผลประโยชน์จากการออกใบอนุญาตและการจัดเก็บภาษี ส่งผลให้ท้องถิ่นสูญเสียรายได้และทำลายระบบคุณธรรม การทุจริตเชิงนโยบายและการขาดความโปร่งใสในการบริหาร

งบประมาณยังเป็นอุปสรรคต่อการตรวจสอบและการพัฒนาท้องถิ่น การทุจริตที่ฝังรากลึกกลายเป็นวัฒนธรรมองค์กรที่ยากต่อการแก้ไข

4. การแก้ไขปัญหาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย

การแก้ไขปัญหาการปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทยจำเป็นต้องดำเนินการอย่างเป็นระบบและบูรณาการในหลายมิติ โดยเริ่มจากการปฏิรูปกฎหมายและโครงสร้างการกระจายอำนาจ เพื่อเพิ่มความเป็นอิสระให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ลดการแทรกแซงจากส่วนกลาง และปรับปรุงกลไกการกำกับดูแลให้มีความเหมาะสม (วุฒิสภา, 2559) ควบคู่กับการปฏิรูประบบการคลังท้องถิ่น โดยเพิ่มสัดส่วนรายได้ที่จัดเก็บเอง ปรับปรุงระบบภาษีท้องถิ่น และพัฒนาระบบการจัดสรรเงินอุดหนุนที่เป็นธรรมและสอดคล้องกับภารกิจ (ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์, 2563)

การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชนที่มีประสิทธิภาพ เป็นอีกแนวทางสำคัญ โดยส่งเสริมการมีส่วนร่วมในทุกขั้นตอนของการบริหารงานท้องถิ่น ตั้งแต่การวางแผน การตัดสินใจ การดำเนินงาน และการติดตามประเมินผล รวมถึงการพัฒนาช่องทางที่มีส่วนร่วมที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย (ถวิลวดี บุรีกุล, 2562) การเสริมสร้างธรรมาภิบาลและความโปร่งใส ผ่านการพัฒนาระบบการตรวจสอบถ่วงดุลที่มีประสิทธิภาพ การเปิดเผยข้อมูลสู่สาธารณะ และการสร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นความซื่อสัตย์สุจริต (ผาสุก พงษ์ไพจิตร, 2558)

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น ทั้งฝ่ายการเมืองและฝ่ายประจำ ให้มีความรู้ความสามารถและทักษะที่จำเป็น โดยปฏิรูประบบการบริหารงานบุคคลให้มีความเป็นมืออาชีพ เป็นธรรม และสามารถดึงดูดคนเก่งคนดีเข้าสู่ระบบ (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2557) การส่งเสริมนวัตกรรมและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีในการบริหารงานท้องถิ่น เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการให้บริการและการมีส่วนร่วมของประชาชน (อรรถัย กักผล, 2562)

การสร้างความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ทั้งในรูปแบบของสหการหรือความร่วมมือในการจัดบริการสาธารณะ เพื่อประหยัดต้นทุนและเพิ่มประสิทธิภาพในการดำเนินงาน (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2560) และการพัฒนาระบบการติดตามประเมินผลการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มุ่งเน้นผลสัมฤทธิ์และการตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน (พรชัย เทพปัญญา, 2565)

สรุป

แนวทางการแก้ไขปัญหาผ่านการปฏิรูปกฎหมาย การปรับปรุงระบบการคลังท้องถิ่น การพัฒนากลไกการมีส่วนร่วมของประชาชน การเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น โดยเน้นการบูรณาการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนและการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่สรุปได้ดังนี้

การปฏิรูปกฎหมาย

1. ปรับปรุงพระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้มีความชัดเจนในการถ่ายโอนภารกิจและอำนาจหน้าที่

2. แก้ไขกฎหมายที่ซ้ำซ้อนระหว่างราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และส่วนท้องถิ่น
3. ลดการกำกับดูแลที่เข้มงวดเกินไปจากส่วนกลาง ให้เป็นการกำกับดูแลเท่าที่จำเป็น
4. สร้างกลไกทางกฎหมายที่เอื้อต่อความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยกัน

การปรับปรุงระบบการคลังท้องถิ่น

1. เพิ่มสัดส่วนรายได้ที่ท้องถิ่นจัดเก็บเองให้มากขึ้น
2. ปฏิรูประบบภาษีท้องถิ่นให้มีประสิทธิภาพและสะท้อนศักยภาพทางเศรษฐกิจของพื้นที่
3. พัฒนาระบบการจัดสรรเงินอุดหนุนที่คำนึงถึงความเหลื่อมล้ำและความต้องการที่แตกต่างกัน
4. สร้างมาตรฐานการบริหารงบประมาณและการเงินการคลังที่โปร่งใสตรวจสอบได้

การพัฒนาการมีส่วนร่วมของประชาชน

1. จัดให้มีเวทีประชาคมที่มีความหมายและมีผลต่อการตัดสินใจอย่างแท้จริง
2. พัฒนาช่องทางการมีส่วนร่วมที่หลากหลายและเข้าถึงง่าย รวมถึงแพลตฟอร์มดิจิทัล
3. ส่งเสริมการจัดทำงบประมาณแบบมีส่วนร่วม (Participatory Budgeting)
4. สร้างกลไกให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการติดตามตรวจสอบการทำงานของท้องถิ่น

การเสริมสร้างธรรมาภิบาล

1. พัฒนาระบบการตรวจสอบภายในและการควบคุมภายในที่มีประสิทธิภาพ
2. เพิ่มความโปร่งใสในการจัดซื้อจัดจ้างและการบริหารงานบุคคล
3. เปิดเผยข้อมูลการดำเนินงานและการใช้จ่ายงบประมาณต่อสาธารณะอย่างครบถ้วน
4. สร้างวัฒนธรรมองค์กรที่มุ่งเน้นความซื่อสัตย์สุจริตและการให้บริการประชาชน

การพัฒนาศักยภาพบุคลากรท้องถิ่น

1. ปฏิรูประบบการบริหารงานบุคคลให้มีมาตรฐาน โปร่งใส และเป็นธรรม
2. พัฒนาหลักสูตรฝึกอบรมที่ตอบสนองต่อความต้องการและความท้าทายของท้องถิ่น
3. สร้างเครือข่ายการเรียนรู้และแลกเปลี่ยนประสบการณ์ระหว่างบุคลากรท้องถิ่น
4. ส่งเสริมการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมมาใช้ในการพัฒนาศักยภาพบุคลากร

แนวทางการแก้ไขปัญหาดังกล่าวจำเป็นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการและต่อเนื่อง โดยเน้นการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งรัฐบาลกลาง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ภาคเอกชน ภาคประชาสังคม และประชาชน รวมทั้งการสร้างนวัตกรรมการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับบริบทของแต่ละพื้นที่ เพื่อให้การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยในระดับรากหญ้าอย่างยั่งยืน

ข้อเสนอแนะ หากจะเชื่อมโยงหลักธรรมจากพระไตรปิฎกกับการปกครองส่วนท้องถิ่น การนำหลักธรรม

เพื่อเสริมแนวทางแก้ไขปัญหองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพได้ดียิ่งขึ้น มีหลักธรรมดังต่อไปนี้

1. อริยสัจ 4 (อริยสัจสี่)

พระไตรปิฎกเล่มที่ 12, "มหาปริณิพพานสูตร" อธิบายว่า การเข้าใจปัญหา (ทุกข์) และการหาทางแก้ไข (มรรค) เป็นสิ่งสำคัญในการแก้ปัญหาของสังคมและชีวิต นี่สามารถเชื่อมโยงกับการปกครองส่วนท้องถิ่นที่ต้องระบุปัญหาและหาทางออกที่เหมาะสมในการพัฒนาท้องถิ่น

2. สาธารณโภคี (ทรัพยากรร่วมกัน)

ในพระไตรปิฎกเล่มที่ 10, "อุปติสสาสูตร" พระพุทธเจ้าทรงสอนว่า ทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรที่ใช้ประโยชน์ร่วมกันต้องได้รับการดูแลรักษาเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม การปกครองส่วนท้องถิ่นจึงต้องมุ่งเน้นการใช้ทรัพยากรเพื่อประโยชน์สูงสุดของประชาชน

3. ธรรมาภิบาล

"ธรรมนิยาม" (Dhammapada) กล่าวถึงหลักธรรมที่เกี่ยวข้องกับการปกครองอย่างยุติธรรมและโปร่งใส เช่น "ผู้ที่ปกครองต้องปกครองด้วยความซื่อสัตย์ สุจริต" (Dhammapada, verse 200) ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับหลักธรรมาภิบาลที่ควรมีในการปกครองส่วนท้องถิ่น

4. การทำงานร่วมกันและการร่วมมือ

ใน "คิยาวัตถุสูตร" พระพุทธเจ้าทรงสอนให้ประชาชนร่วมมือกันในการทำงานเพื่อประโยชน์ของส่วนรวม ซึ่งสามารถเชื่อมโยงกับแนวคิดการมีส่วนร่วมของประชาชนในการปกครองท้องถิ่น

การปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองส่วนท้องถิ่นต้องดำเนินการอย่างบูรณาการ โดยมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน เพื่อให้ท้องถิ่นสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพและยั่งยืน การนำหลักธรรมจากพระไตรปิฎก เช่น อริยสัจ 4, สาธารณโภคี, ธรรมาภิบาล และการทำงานร่วมกัน สามารถเสริมสร้างการปกครองที่ยุติธรรม โปร่งใส และมีส่วนร่วมจากประชาชน ซึ่งจะช่วยเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาธิปไตยระดับรากหญ้าและพัฒนาคุณภาพชีวิตในท้องถิ่น.

เอกสารอ้างอิง

- กรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น. (2564). รายงานข้อมูลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประจำปี 2564. กรุงเทพฯ: กระทรวงมหาดไทย.
- ชูวงศ์ ฉายะบุตร. (2549). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2563). การคลังท้องถิ่น: แนวคิดและแนวทางการปฏิรูป. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ถวิลวดี บุรีกุล และคณะ. (2562). การมีส่วนร่วมของประชาชนในกระบวนการนโยบายสาธารณะ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2560). การเมืองการปกครองท้องถิ่นไทยในยุคเปลี่ยนผ่าน. เชียงใหม่: โครงการศึกษาการปกครองท้องถิ่น คณะสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2560). ทิศทางการปกครองท้องถิ่นไทยและต่างประเทศเปรียบเทียบ. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2556). ธรรมนูญในการบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิญญูชน.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และสังคีต พิริยะรังสรรค์. (2558). คอร์รัปชันในระบบราชการไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรชัย เทพปัญญา. (2565). การปฏิรูปการกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระไตรปิฎก. (2555). ตีกันิกายา (Dīgha Nikāya). (พ. ศัญญานนท์, แปล). สำนักพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- ลิขิต ธีรเวคิน. (2553). การเมืองการปกครองของไทย (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2559). การกระจายอำนาจและการปกครองท้องถิ่น: ความก้าวหน้าหลังรัฐธรรมนูญ พ.ศ. 2540. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- สกนธ์ วรัญญูวัฒนา. (2561). การคลังท้องถิ่นกับการกระจายอำนาจทางการคลังในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อรทัย กึกผล. (2562). คู่มือการมีส่วนร่วมของประชาชนสำหรับผู้บริหารท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- อาทิตย์ แสงเนวก และคณะ (2565). การบริหารการจัดเก็บภาษีขององค์การบริหารส่วนท้องถิ่นในจังหวัดอุดรธานี. วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย.

- Rondinelli, D. A. (1999). What is decentralization? In J. Litvack & J. Seddon (Eds.),
Decentralization briefing notes (pp. 2-5). Washington, DC: World Bank Institute.
- Stoker, G. (2011). Was local governance such a good idea? A global comparative perspective.
Public Administration, 89(1), 15-31.
- United Nations Development Programme. (1997). Governance for sustainable human
development. New York: UNDP.

เสถียรภาพทางการเมือง POLITICAL STABILITY

พระมหาอานันต์ เจริญศิริพัชร

Phramaha Anan Charoensipat

พระครูวิรุฬห์ปัญญาสาร

Phrakhruwirunpanyasan

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

E-mail: anan.cha@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 10 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 29 กรกฎาคม 2568;

วันที่ตอบรับบทความ: 30 กรกฎาคม 2568

Received: July 10, 2025; Revised: July 29, 2025; Accepted: July 30, 2025

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษา ความหมาย และความสำคัญของเสถียรภาพทางการเมืองที่มีต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์ข้อมูลจากนักวิชาการไทย ผลการศึกษาพบว่าเสถียรภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศไทย รัฐบาลที่มีเสถียรภาพสามารถบังคับใช้กฎหมาย รักษาความสงบเรียบร้อย และเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ในทางตรงกันข้าม ความไม่แน่นอนทางการเมืองอาจนำไปสู่ความไม่สงบ ความรุนแรง และความไม่มั่นคงของประเทศไทย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นักวิชาการไทยหลายท่านได้นิยามถึงความสำคัญของเสถียรภาพทางการเมืองในการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศไทย ความไม่แน่นอนทางการเมือง เช่น การประท้วง การจลาจล หรือความขัดแย้งทางการเมือง อาจนำไปสู่ความไม่สงบและความรุนแรงในสังคม ในขณะที่รัฐบาลที่มีเสถียรภาพช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศไทย โดยลดความเสี่ยงของการแทรกแซงจากภายนอกหรือความขัดแย้งภายในประเทศ ดังนั้น เสถียรภาพทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย

คำสำคัญ: เสถียรภาพทางการเมือง, ความสงบเรียบร้อย, ความมั่นคง, ประเทศไทย

Abstract

This article aims to study the meaning and importance of political stability on the peace and security of Thailand. By reviewing the literature and analyzing data from Thai scholars. The study found that political stability is an important factor that affects the peace and security of the country. A stable government can enforce the law. Maintain peace and security. And strengthen the security of the country efficiently. On the contrary Political uncertainty can lead to unrest, violence and insecurity in the country. In particular, many Thai scholars have emphasized the importance of political stability in maintaining the peace and security of the country. Political uncertainty, such as protests, riots or political conflicts, can lead to unrest and violence in society. While a stable government helps strengthen the security of the country. By reducing the risk of external interference or internal conflict. Therefore, political stability is an important factor that affects the peace and security of Thailand.

Keywords: Political Stability, Peace, Security, Thailand

บทนำ

เสถียรภาพทางการเมืองเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าของประเทศไทยในทุกมิติ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบริบทของประเทศไทยที่เผชิญกับความท้าทายทางการเมืองอย่างต่อเนื่อง การศึกษาความหมายและความสำคัญของเสถียรภาพทางการเมืองจึงเป็นสิ่งจำเป็นเพื่อทำความเข้าใจถึงผลกระทบต่อความสงบเรียบร้อย ความมั่นคง และเศรษฐกิจของประเทศ ความไม่แน่นอนทางการเมือง เช่น การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง ความขัดแย้งทางการเมือง หรือการประท้วง อาจนำไปสู่ความไม่สงบ ความรุนแรง และความไม่มั่นคงของประเทศ ซึ่งส่งผลเสียต่อคุณภาพชีวิตของประชาชนและขัดขวางการพัฒนาประเทศในระยะยาว นอกจากนี้ ความไม่แน่นอนทางการเมืองยังส่งผลกระทบต่อเศรษฐกิจ โดยชะลอการลงทุน ลดความเชื่อมั่นของนักลงทุน และส่งผลกระทบต่อภาคการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลที่มีเสถียรภาพสามารถดำเนินนโยบายระยะยาวเพื่อพัฒนาประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ สร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน และส่งเสริมการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน นอกจากนี้ รัฐบาลที่มีเสถียรภาพยังสามารถรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศไทยได้อย่างมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาประเทศในทุกด้าน ฉะนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาความหมายและความสำคัญของเสถียรภาพทางการเมืองที่มีต่อความสงบเรียบร้อย ความมั่นคง และเศรษฐกิจของไทย โดยอาศัยการทบทวนวรรณกรรมและวิเคราะห์ข้อมูลจากนักวิชาการไทย เพื่อให้ได้ข้อสรุปเชิงลึกเกี่ยวกับผลกระทบของเสถียรภาพทางการเมืองต่อประเทศไทย และนำไปสู่ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายเพื่อเสริมสร้างเสถียรภาพทางการเมืองของประเทศไทยในระยะยาว

ความหมาย

พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.2554 ให้ความหมายไว้ว่า เสถียรภาพ หมายถึง ความนิ่ง ความต่อเนื่อง และความมั่นคง ซึ่งในทางการเมืองก็คือความสงบเรียบร้อย ของสังคม ความต่อเนื่องของการเข้าสู่อำนาจ และความมั่นคงเข้มแข็งของรัฐ

สมชาย ชูเมือง (2565) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ความมีเสถียรภาพทางการเมือง คือ ความสงบเรียบร้อยของสังคม ความต่อเนื่องของการ เข้าสู่อำนาจ ความต่อเนื่องของการทำงาน รัฐบาลบริหารประเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพทำให้เศรษฐกิจดี และ ความมั่นคงเข้มแข็งของรัฐบาลที่เป็นเสียงส่วนมากในสภา

Samuel P. Huntington (1968) มองว่าเสถียรภาพทางการเมืองคือ "ระดับของสถาบันทางการเมืองที่เข้มแข็งและปรับตัวได้" ซึ่งสามารถจัดการกับความต้องการและความขัดแย้งทางสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ

Gabriel Almond & G. Bingham Powell Jr. (1966) เน้นย้ำถึงความสำคัญของ "ระบบการเมืองที่มีโครงสร้างและหน้าที่ที่มั่นคง" ซึ่งสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างสม่ำเสมอ

David Easton (1965) มองว่าเสถียรภาพทางการเมืองคือ "ความสามารถของระบบการเมืองในการรักษาความต่อเนื่องและปรับตัวเข้ากับการเปลี่ยนแปลง" โดยไม่สูญเสียความสามารถในการทำงาน

Lucian W. Pye (1966) ให้ความสำคัญกับ "กระบวนการพัฒนาทางการเมืองที่นำไปสู่การสร้างสถาบันที่มั่นคงและมีประสิทธิภาพ" ซึ่งสามารถจัดการกับความท้าทายทางการเมืองได้อย่างยั่งยืน

Damien Kingsbury (2007) ได้ให้คำนิยามของการพัฒนาทางการเมือง โดยได้กล่าวถึงการเชื่อมโยงกับเสถียรภาพทางการเมืองไว้ด้วย

ลิขิต ธีรเวคิน ได้กล่าวถึงผลกระทบของความไม่เสถียรของรัฐบาล ที่มีผลต่อความเชื่อมั่นของประชาชนที่มีต่อรัฐบาล และผลกระทบต่อการตัดสินใจของนักลงทุนทั้งใน และนอกประเทศ

วิทยากร เชียงกุล (2557) ได้แสดงทัศนะไว้ว่า ความมีเสถียรภาพทางการเมืองในประเทศที่ใช้ปกครองระบอบประชาธิปไตยเป็นประเด็นสำคัญ

เอ็ดเวิร์ด ชิลส์ (Edward Shils) ได้ให้ความเห็นว่า ระบบการเมืองไทยในสมัยรัฐบาลทหารนั้นเรียกได้ว่าเป็นระบบการเมืองแบบคณาธิปไตยนาสมัย (Modernizing oligarchies) โดยถือว่าเป็นระบบการเมืองที่ถูกครอบคลุุมโดยระบบราชการ และคณะทหาร

สรุปได้ว่า ความมีเสถียรภาพทางการเมือง หมายถึง ความสงบนิ่ง ที่เกิดจากความสงบเรียบร้อยสู่ความมั่นคงทางเศรษฐกิจของสังคมภายใต้การบริหารให้มีประสิทธิภาพของรัฐบาล

ความสำคัญ

เสถียรภาพทางการเมืองเป็นรากฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาและความเจริญก้าวหน้าของประเทศในทุกมิติ โดยมีผลกระทบอย่างมีนัยสำคัญต่อเศรษฐกิจ สังคม และความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ดังนี้ 1) ความมั่นคง

ทางเศรษฐกิจ เสถียรภาพทางการเมืองสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ส่งผลให้เกิดการลงทุน การจ้างงาน และการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน (Li & Resnick, 2003) ความไม่แน่นอนทางการเมือง เช่น การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง หรือความขัดแย้งทางการเมือง อาจนำไปสู่ความผันผวนของตลาดการเงิน การไหลออกของเงินทุน และการชะลอตัวของเศรษฐกิจ (Alesina et al., 1996) 2) การพัฒนาสังคม รัฐบาลที่มีเสถียรภาพสามารถดำเนินนโยบายระยะยาวเพื่อพัฒนาโครงสร้างพื้นฐาน การศึกษา และสาธารณสุขได้อย่างมีประสิทธิภาพ ส่งผลให้คุณภาพชีวิตของประชาชนดีขึ้น (Acemoglu & Robinson, 2012) ความขัดแย้งทางการเมืองอาจนำไปสู่ความไม่สงบ ความรุนแรง และการแบ่งแยกทางสังคม ซึ่งส่งผลเสียต่อคุณภาพชีวิตของประชาชน และขัดขวางการพัฒนาสังคม (Collier, 2007) 3) ความสงบเรียบร้อยเสถียรภาพทางการเมืองช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคม และป้องกันการเกิดความขัดแย้งและความรุนแรง (Huntington, 1996) ความไม่มั่นคงทางการเมืองอาจนำไปสู่การประท้วง การจลาจล และการก่อความไม่สงบ ซึ่งส่งผลกระทบต่อความปลอดภัยของประชาชน และความมั่นคงของประเทศ (Gurr, 1970) และ 4) ความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ ประเทศที่มีเสถียรภาพทางการเมืองจะได้รับความเชื่อถือจากนานาชาติ และมีความสัมพันธ์ที่ดีกับประเทศอื่นๆ (Putnam, 1993) ความไม่แน่นอนทางการเมืองอาจทำให้ประเทศถูกโดดเดี่ยว และสูญเสียโอกาสในการร่วมมือกับนานาชาติ (Keohane & Nye, 2012)

เสถียรภาพทางการเมือง

เสถียรภาพทางการเมืองคือสถานการณ์ที่มีลักษณะเฉพาะคือการรักษารัฐบาลหรือระบบการเมือง ให้คงสภาพและทำงานได้อย่างราบรื่น โดยหลีกเลี่ยงการหยุดชะงักหรือการเปลี่ยนแปลงที่สำคัญในระยะเวลาอันยาวนาน เสถียรภาพทางการเมืองหมายถึงสถานะของความสงบสุข การจัดระเบียบ และความต่อเนื่องที่ยั่งยืนภายในขอบเขตทางการเมือง มีลักษณะเด่นคือสถาบันและนโยบายที่สอดคล้องกัน ตลอดจนความมุ่งมั่นที่จะรักษาลัทธิคตินิยม สังคมที่มีเสถียรภาพทางการเมืองจะมีโอกาสเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงทางการเมืองครั้งใหญ่ ความไม่สงบทางการเมืองหรือการเปลี่ยนแปลงผู้นำอย่างกะทันหันลดลง เสถียรภาพทางการเมืองมีความจำเป็นต่อการพัฒนาประเทศ การเติบโตทางเศรษฐกิจ และความสามัคคีในสังคม ช่วยให้สามารถวางแผนระยะยาว การลงทุน และความเจริญรุ่งเรืองได้ เนื่องจากธุรกิจและประชาชนสามารถพึ่งพาการบริหารและนโยบายที่สอดคล้องกันได้นานาคตของประเทศไทยในเรื่องความเป็นอยู่ของประชาชน ความปลอดภัยในชีวิตและทรัพย์สิน สิทธิเสรีภาพความยั่งยืนจะเป็นได้อย่างไร ขึ้นอยู่กับการกระทำและความรับผิดชอบของประชาชนทุกคนโดยเฉพาะรัฐบาล นักการเมือง และผู้นำทุกระดับในสังคมที่มีอำนาจในการพัฒนาเปลี่ยนแปลงทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมให้เกิดความสำเร็จหรือล้มเหลวใน ๕ ประเด็นคือ เสถียรภาพทางการเมือง คุณภาพของประชากร ระบบการศึกษา การดูแลและการตรวจสอบของสังคมโดยมีหลักคตินิยมกำกับการทำงาน ซึ่งทุกคนจะต้องร่วมรับผิดชอบในการทำงานเพื่อเขียนประวัติศาสตร์ของประเทศไทย

ศ.เกริกเกียรติ พิพัฒนเสรีธรรม ราชบัณฑิต ได้แสดงทัศนคติเสถียรภาพทางการเมือง คุณภาพของประชากรและระบบการปกครองกับอนาคตของประเทศไทยไว้ว่า เมื่อพิจารณาถึงประวัติศาสตร์การพัฒนาเปลี่ยนแปลงของประเทศไทย ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 จนถึง พ.ศ. 2557 อาจจะแบ่งตามช่วงระยะเวลาได้ 4 ช่วงดังนี้ คือ การเริ่มต้น การชะลอตัวหยุดชะงัก ความล้มเหลวและการฟื้นฟู

1. การเริ่มต้นปฏิรูปเปลี่ยนแปลงประเทศ พ.ศ. 2411 - 2453 รวมเวลา 42 ปี รัชกาลที่ 5 ได้พัฒนาประเทศต่อจากรัชกาลที่ 4 ด้วยการเน้นยุทธศาสตร์ที่สำคัญ คือ การปฏิรูประบบการปกครอง การพัฒนาเศรษฐกิจ และการปฏิรูปคุณภาพของคน นับเป็นจุดเริ่มต้นของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงที่ดี

2. การปฏิรูปประเทศได้ชะลอตัวหรือหยุดชะงักลงในรัชกาลที่ 6 จนถึงการรัฐประหารเมื่อ พ.ศ. 2490 รวมเวลา 79 ปี เกิดการขัดแย้งและแย่งชิงอำนาจกันทางการเมืองระหว่างกลุ่มทหารกับพลเรือนต่อเนื่องมาจน ใน พ.ศ. 2490 กลุ่มทหารกลุ่มหนึ่งได้ทำรัฐประหารยึดอำนาจปกครองประเทศอยู่เป็นระยะเวลายาวนานเกือบ 30 ปี คือ พ.ศ. 2490 ถึง 2516 ซึ่งถือเป็นจุดเปลี่ยนที่สำคัญของการพัฒนาเปลี่ยนแปลงการเมือง เศรษฐกิจ สังคม ที่กระทบชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนเป็นเวลายาวนานถึงปัจจุบัน

3. ความล้มเหลวของเผด็จการทหารและการเลือกตั้งแบบประชาธิปไตย ธุรกิจการเมืองตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ถึง 2557 รวมเวลา 67 ปี แบ่งอธิบายใน 4 ด้าน 1) ด้านเสถียรภาพทางการเมืองคณะทหารได้อำนาจในอำนาจติดต่อกันยาวนานประมาณ 40 ปี แต่ไม่สามารถพัฒนาประเทศให้เจริญก้าวหน้าและประชาชนอยู่ดีกินดีได้ ยกเว้นในช่วงคณะทหารสมัยรัฐบาล พลเอก เปรม ติณสูลานนท์ ได้แก้ปัญหาวิกฤตการณ์ทางการเมือง เศรษฐกิจและสังคมได้ดี เป็นเวลาประมาณ 10 ปี คือช่วง พ.ศ. 2520 - 2530 2) ด้านการพัฒนาความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้เปลี่ยนทิศทางด้วยการมีแผนการพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ ส่งเสริมบทบาทของภาคเอกชน ตามแนวคิดเศรษฐกิจทุนนิยม รวบรวม พ.ศ. 2501 เป็นต้นมา แผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติและนโยบายส่งเสริมการลงทุนได้ทำให้เศรษฐกิจของประเทศไทยเจริญเติบโตอย่างรวดเร็ว แต่ก็ได้ก่อให้เกิดปัญหาความไม่เป็นธรรมและความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจอย่างมากในเวลาปัจจุบัน เพราะในแผนพัฒนาเศรษฐกิจไม่มีแผนหรือมาตรการกระจายรายได้ที่เป็นธรรมและลดความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของสังคม ซึ่งได้เริ่มต้นตั้งแต่สมัย จอมพลสฤษดิ์ ธนะรัชต์ เป็นต้นมา 3) ด้านคุณภาพของคนและระบบของสังคม นับตั้งแต่ยุคเผด็จการ พ.ศ. 2490 และยุคประชาธิปไตยแบบการเลือกตั้งธุรกิจการเมือง ตั้งแต่ พ.ศ. 2530 เป็นต้นมา รวมเวลา 67 ปี ได้ละเลยการพัฒนาคุณภาพของคนและระบบการทำงานของสังคมเป็นระยะเวลายาวนาน โดยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2490 ได้ละเลยการพัฒนาภาคการเกษตร และชีวิตความเป็นอยู่ของคนส่วนใหญ่ของประเทศ ที่ดินป่าไม้ได้ถูกบุกรุกไปมากกว่า 110 ล้านไร่ ได้เกิดปัญหาการถือครองที่ดินที่ไม่เป็นธรรมในสังคมจนถึงปัจจุบันต่อมารัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2540 มีช่องทางที่ก่อให้เกิดการผูกขาดทางการเมืองของธุรกิจการเมืองหรือธนาธิปไตย เนื่องจากความไม่พร้อมของประชาชนที่มีสิทธิออกเสียงเลือกตั้ง และรัฐบาลไม่ได้มีการแก้ปัญหาพื้นฐานของประเทศ แต่กลับใช้อำนาจเพื่อผลประโยชน์ของตนเองและพวกพ้องที่เป็นผลเสียต่อประเทศ และ 4) ด้านการฟื้นฟูความสงบและการพัฒนา

ประเทศกับอนาคตของประเทศไทยเริ่มตั้งแต่ พ.ศ. 2557 จนถึงปัจจุบันรัฐบาลของพลเอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา มีความมุ่งมั่นทางการเมืองและวิสัยทัศน์ที่จะพัฒนาประเทศไทยให้เป็นประเทศที่พัฒนาแล้ว ด้วยการกำหนด ยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี เพื่อให้ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีในระดับเดียวกันกับประเทศที่พัฒนาแล้ว ถ้าพิจารณาจาก ฐานรายได้ของประเทศไทยในปี พ.ศ. 2560 เศรษฐกิจของประเทศไทยจะต้องเจริญเติบโตเฉลี่ยร้อยละ 5 ถึง 6 ต่อ ปี แต่ความเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยใน พ.ศ. 2562 ที่คาดว่าจะโตเพียงประมาณร้อยละ 2.6 เท่านั้น เป้าหมายที่ได้กำหนดไว้ในแผนยุทธศาสตร์ 20 ปี คงเป็นไปได้ยากหรือเป็นไปได้ไม่ได้อย่างไรก็ตาม รัฐบาลของพล เอก ประยุทธ์ จันทร์โอชา ได้เดินตามแนวทางของพลเอก เปรม ติณสูลานนท์ คือรักษาความสงบและเสถียรภาพ ทางการเมือง ในขณะที่เดียวกันก็ได้พัฒนาเศรษฐกิจให้เจริญเติบโตในอัตราที่สูงด้วยการลงทุนโครงสร้างพื้นฐานทาง เศรษฐกิจต่าง ๆ เชื่อมต่อการพัฒนาระหว่างประเทศอาจทำให้เศรษฐกิจเติบโตในอัตราที่สูง และประชาชนมีชีวิต ความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น ถ้ามองในแง่ที่ดีแล้วอาจจะกล่าวได้ว่า แม้ว่าจะไม่สามารถบรรลุเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ แต่ก็ จะช่วยให้ชีวิตความเป็นอยู่ของประชาชนดีขึ้น

ศ.ดร.ลิขิต ธีรเวคิน ได้แสดงทัศนคติไว้ว่า เสถียรภาพทางการเมือง (political stability) เป็นสิ่งซึ่งคนใน สังคมอยากให้เกิดขึ้นทุกสังคม ทั้งนี้เมื่อมีเสถียรภาพเกิดขึ้นแล้วก็จะเกิดความมั่นใจว่าทุกอย่างจะเป็นไปตาม ครรลอง มีความอุ่นใจว่ากระบวนการทางการเมืองจะเป็นไปตามกฎเกณฑ์ต่างๆ มีการแก้ปัญหาอย่างสัมฤทธิ์ผล สามารถคาดการณ์ล่วงหน้าได้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักลงทุนและนักธุรกิจ แต่คนจำนวนไม่น้อยยังไม่เข้าใจจะอ้างถึง คำว่าเสถียรภาพทางการเมือง จึงมีคำกล่าวที่ว่า ถ้าการเมืองนิ่งซึ่งหมายถึงไม่มีการประท้วงรัฐบาล ไม่มีความ ปั่นป่วน ทุกอย่างลื่นไหลไปอย่างเรียบร้อยก็จะส่งผลดีต่อการลงทุน และต่อความเจริญรุ่งเรืองของธุรกิจ ต่อการ บริหารประเทศ และการดำรงชีวิตอย่างปกติสุข ฯลฯ แต่ในความเป็นจริงบางคนเข้าใจว่าการเมืองนิ่งหมายถึงมี ความสงบเรียบร้อย เช่น จอมพลถนอม กิตติขจร เคยตอบผู้สื่อข่าวต่างประเทศว่า เมืองไทยไม่มีการประท้วงทาง การเมือง ทำนองว่าทุกอย่างเรียบร้อย ซึ่งคำกล่าวที่กล่าวนี้กล่าวขึ้นก่อนเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 คำ ว่า นิ่ง หลายคนเข้าใจคำวานิ่งอย่างผิดๆ เพราะการเมืองนิ่งในความหมายดังกล่าวมาแล้วนั้นคือความแน่นิ่ง (static) หรือ immobilism จะเกิดขึ้นได้ในเฉพาะระบบเผด็จการเด็ดขาดที่คนไม่มีสิทธิมีเสียง อยู่ในอำนาจรัฐอย่าง สมบูรณ์แบบ ระบบการเมืองเช่นนี้ไม่เป็นที่พึงประสงค์ ขาดจิตวิญญาณ

เสถียรภาพทางการเมืองนั้นมี 2 ส่วน ส่วนแรกได้แก่ เสถียรภาพของระบบการเมือง ส่วนที่สอง ได้แก่ เสถียรภาพของรัฐบาล ซึ่งได้แก่คณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจรัฐ การกล่าวถึงเสถียรภาพทางการเมืองจึงต้องแยก ออกเป็น 2 ส่วน แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าทั้งสองส่วนมีความเกี่ยวพันกัน ในเบื้องต้นเสถียรภาพของระบบการปกครอง แบบประชาธิปไตย ย่อมขึ้นอยู่กับว่าเป็นระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบระบบรัฐสภาของอังกฤษหรือ แบบระบบประธานาธิบดีของสหรัฐอเมริกา ระบบการปกครองแบบรัฐสภาอังกฤษไม่มีหลักประกันได้ว่ารัฐบาลหรือ ผู้ใช้อำนาจรัฐจะอยู่ครบวาระ 4 ปี เพราะรัฐบาลอาจจะถูกอภิปรายไม่ไว้วางใจ อาจมีการลาออก อาจมีการปรับ ครม.อาจมีการผลัดเปลี่ยนกันมาเป็นรัฐบาล ขณะเดียวกันนายกรัฐมนตรีก็มีอำนาจในการยุบสภาให้เลือกตั้งใหม่

ดังนั้น จึงอาจมีการเปลี่ยนรัฐบาลหลัง 6 เดือน 1 ปี 2 ปี หรืออาจจะมีการยุบสภาหลัง 1 ปี 2 ปี 3 ปี แล้วแต่กรณี แต่ตราบท่าที่ทุกอย่างยังดำเนินไปตามครรลอง มีการตั้งรัฐบาลใหม่ได้ มีการเลือกตั้งตามปกติหลังการยุบสภา ก็ต้องถือว่าระบบยังอยู่ทั้งโครงสร้างและกระบวนการ อย่างนี้เรียกว่ามีเสถียรภาพทางการเมืองของระบบ ส่วนเสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลก็เป็นอีกเรื่องหนึ่ง ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของสหรัฐอเมริกา ประธานาธิบดีได้รับเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชนโดยมีวาระอยู่ในตำแหน่ง 4 ปี ส.ส. และวุฒิสมาชิกก็มาจากการเลือกตั้งจากประชาชน โดยวุฒิสมาชิกอยู่ในตำแหน่ง 6 ปี ส.ส. 2 ปี ไม่มีการยุบสภา ไม่มีการเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจประธานาธิบดี ประธานาธิบดีจะอยู่ในตำแหน่งครบ 4 ปี ยกเว้นจะถูกถอดถอนเนื่องจากทำผิดกฎหมาย ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยแบบประธานาธิบดีนี้มีเสถียรภาพต่อเนื่องทั้งของระบบและของรัฐบาล แต่ประธานาธิบดีก็อยู่ได้เพียง 2 สมัยคือ 8 ปี บางคนก็อยู่เพียง 1 สมัย คือ 4 ปี ระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยของอังกฤษนั้น ถ้ารัฐบาลเปลี่ยนบ่อยครั้งก็อาจจะส่งผลกระทบในทางลบดังต่อไปนี้ คือ 1) นโยบายที่รัฐบาลนำไปปฏิบัตินั้นอาจจะไม่สำเร็จเพราะมีการเปลี่ยนรัฐบาล 2) ข้าราชการประจำอาจจะหวั่นไหวไม่มั่นใจว่าควรจะทำงานอย่างเต็มกำลังความสามารถ 3) นักลงทุนภายในและต่างประเทศไม่กล้าที่จะลงทุน เพราะไม่มั่นใจในความมั่นคงในนโยบายของรัฐบาล 4) นักการเมืองไม่มีความมั่นใจว่าจะอยู่ในตำแหน่งครบวาระ และ 5) ประชาชนทั่วไปอาจจะหวั่นไหวไม่มั่นใจนโยบายต่างๆ จึงอาจจะมีดราม่าตัวเป็นพิเศษ ซึ่งในส่วนนี้ย่อมจะส่งผลในทางลบทางการเมืองโดยเฉพาะรัฐบาล หรือมีการเลือกตั้งบ่อยครั้งประชาชนเองก็อาจเกิดความเบื่อหน่าย แต่ตราบท่าที่ระบบยังอยู่ กล่าวคือ โครงสร้างและกระบวนการยังเหมือนเดิม รัฐบาลลาออกก็ตั้งใหม่ เมื่อยุบสภาก็เลือกตั้งใหม่ จากนั้นก็ตั้งรัฐบาลใหม่ ก็ถือว่าเสถียรภาพทางการเมืองของระบบยังคงอยู่ แต่ก็เป็นเรื่องปกติของระบอบการปกครองแบบประชาธิปไตยระบบรัฐสภา

ในความเป็นจริงการเปลี่ยนแปลงดังกล่าวที่กล่าวมานั้นก็คือส่วนหนึ่งของการตรวจสอบการบริหารงานของรัฐบาล ถ้ากระบวนการเป็นที่ยอมรับและเกิดความเคยชินก็จะถือว่าเป็นเรื่องธรรมดา ไม่ใช่เรื่องที่ขาดเสถียรภาพทางการเมืองแต่อย่างใดการที่รัฐบาลต้องออกจากตำแหน่งเนื่องจากถูกถอดถอนโดยการถูกเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจ หรือเนื่องจากการถูกวิพากษ์วิจารณ์ของสื่อมวลชน และการต่อต้านของประชาชน กลับเป็นการชี้ให้เห็นถึงการพัฒนาของระบบที่สามารถเปลี่ยนแปลงผู้ใช้อำนาจอธิปไตยโดยสันติวิธี ภายใต้กลไกของสถาบันการเมือง การกุมอำนาจโดยเด็ดขาดโดยไม่สามารถจะเปลี่ยนแปลงอะไรได้ เช่น ระบอบการปกครองภายใต้ซูฮาร์โตในอินโดนีเซีย หรือรัฐบาลทหารพม่าในปัจจุบัน กลับกลายเป็นเรื่องอันตราย เพราะดูภายนอกเหมือนจะมีเสถียรภาพแต่เป็นการผูกขาดโดยคนกลุ่มเดียว นั่นคือสภาวะความแน่นิ่งทางการเมืองอย่างแท้จริง การเมืองที่พัฒนาต้องมีความพลวัต มีการเปลี่ยนแปลง มีการยับยั้งเป็นระยะๆ แต่หลักการและกระบวนการใหญ่ๆ อันได้แก่ การเปิดอภิปรายไม่ไว้วางใจรัฐบาล การปรับ ครม. การผลักดันเป็นรัฐบาล การยุบสภา การเลือกตั้ง ยังเป็นไปตามปกติ ก็ต้องถือว่าเสถียรภาพทางการเมืองยังมีความวิตกวิจารณ์ในขณะนี้คือ ระบบการเมืองยังไม่เข้าสู่รูปเข้ารอย เพราะอยู่ในช่วงที่กำลังจัดระเบียบการเมืองขึ้นใหม่ การจัดระเบียบการเมืองขึ้นใหม่จะต้องผ่าน 5 ขั้นตอน คือ 1. มีกฎกติกา คือ

รัฐธรรมนูญ 2. มีการเลือกตั้งอย่างเรียบร้อย 3. มีรัฐสภาครบถ้วน 4. มีรัฐบาล 5. รัฐบาลบริหารประเทศและเข้าสู่สภาวะปกติ

ผลกระทบของเสถียรภาพทางการเมืองต่อเศรษฐกิจไทย

เสถียรภาพทางการเมืองต่อเศรษฐกิจไทยจะมีผลต่อเศรษฐกิจไทย คือ 1) ความเชื่อมั่นของนักลงทุน ความไม่แน่นอนทางการเมือง เช่น การเปลี่ยนแปลงรัฐบาลบ่อยครั้ง ความขัดแย้งทางการเมือง หรือการประท้วง อาจส่งผลให้เกิดความไม่มั่นใจในหมู่นักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ ซึ่งจะชะลอการลงทุนและส่งผลกระทบต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจ ในทางตรงกันข้าม รัฐบาลที่มีเสถียรภาพและมีนโยบายที่ชัดเจน จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับนักลงทุน และส่งเสริมการลงทุนในระยะยาว 2) การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจ รัฐบาลที่มีเสถียรภาพสามารถดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจได้อย่างต่อเนื่องและมีประสิทธิภาพ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจในระยะยาว ความไม่แน่นอนทางการเมืองอาจทำให้การดำเนินนโยบายทางเศรษฐกิจหยุดชะงัก หรือมีการเปลี่ยนแปลงบ่อยครั้ง ซึ่งส่งผลเสียต่อความมั่นคงทางเศรษฐกิจ 3) ความสงบเรียบร้อยและความมั่นคง ความขัดแย้งทางการเมืองหรือความไม่สงบในประเทศ อาจส่งผลกระทบต่อภาคการท่องเที่ยว การค้า และการลงทุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญต่อเศรษฐกิจไทย เสถียรภาพทางการเมืองช่วยรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญสำหรับการพัฒนาเศรษฐกิจ แต่ในมุมมองของนักวิชาการไทย นักวิชาการไทยหลายท่านได้ชี้ให้เห็นถึงความสำคัญของเสถียรภาพทางการเมืองต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของไทย โดยเน้นย้ำว่าความไม่แน่นอนทางการเมืองเป็นอุปสรรคสำคัญต่อการเติบโตทางเศรษฐกิจอย่างยั่งยืน การที่ประเทศชาติ มีระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ มีระบบเศรษฐกิจที่เจริญเติบโต คนในชาติมีความรัก มีความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีกำลังกองทัพที่จะสามารถ ป้องกันรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติ มีการพึ่งพาตนเองใน ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนมีพลังงานภายในประเทศ ที่เพียงพอต่อการใช้จ่ายในประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต (ข้อมูลจาก ความมั่นคงแห่งชาติ : การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน - www.sscthailand.org) หากการจัดตั้งรัฐบาลได้เร็ว ก็ทำให้สามารถเห็นแนวทางการบริหารประเทศที่ชัดเจนขึ้น นักลงทุนก็จะมั่นใจในการลงทุนมากขึ้น เพราะประเทศไทยมีจุดแข็งหลายอย่าง ทั้งการบริโภคภายในประเทศ การท่องเที่ยว และเรียลเอสเตทที่มีความแข็งแกร่ง มีตลาดทุนเป็นแหล่งระดมทุนซึ่งเป็นปัจจัยสนับสนุนช่วยให้เศรษฐกิจไทยฟื้นตัวได้ โดยเฉพาะภาคอุตสาหกรรม (ข้อมูลจาก กรุงเทพธุรกิจ)

ผลกระทบของเสถียรภาพทางการเมืองต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย

ผลกระทบของเสถียรภาพทางการเมืองต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย คือ 1) การรักษาความสงบเรียบร้อย รัฐบาลที่มีเสถียรภาพสามารถบังคับใช้กฎหมายและรักษาความสงบเรียบร้อยของสังคมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และความไม่แน่นอนทางการเมือง เช่น การประท้วง การจลาจล หรือความขัดแย้งทาง

การเมือง อาจนำไปสู่ความไม่สงบและความรุนแรงในสังคม 2) ความมั่นคงของประเทศ เสถียรภาพทางการเมือง ช่วยเสริมสร้างความมั่นคงของประเทศ โดยลดความเสี่ยงของการแทรกแซงจากภายนอกหรือความขัดแย้งภายในประเทศ และความไม่มั่นคงทางการเมืองอาจทำให้ประเทศอ่อนแอและเสี่ยงต่อการถูกแทรกแซงจากภายนอก และ 3) การสร้างความเชื่อมั่น รัฐบาลที่มีเสถียรภาพสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและนานาชาติ ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญสำหรับการรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ ซึ่งความไม่แน่นอนทางการเมือง อาจทำให้เกิดความไม่เชื่อมั่นในรัฐบาลและนำไปสู่ความไม่สงบในสังคม เสถียรภาพทางการเมืองจึงเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลต่อความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของไทย โดยรัฐบาลที่มีเสถียรภาพและมีนโยบายที่ชัดเจน จะช่วยสร้างความเชื่อมั่นให้กับประชาชนและนานาชาติ และรักษาความสงบเรียบร้อยและความมั่นคงของประเทศ

ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองไทยในปัจจุบัน

ปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองไทยในปัจจุบันเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและมีหลายมิติ โดยนักวิชาการไทยได้วิเคราะห์และเสนอแนะต่าง ๆ ดังนี้ 1) ความขัดแย้งทางการเมือง ประเทศไทยเผชิญกับความขัดแย้งทางการเมืองที่ฝังรากลึกมาอย่างยาวนาน ซึ่งสะท้อนให้เห็นถึงความแตกต่างทางความคิดทางการเมืองและสังคม การแบ่งขั้วทางการเมืองที่รุนแรงทำให้เกิดความไม่ไว้วางใจและความขัดแย้งระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม และความขัดแย้งทางการเมืองส่งผลกระทบต่อความต่อเนื่องของนโยบายและการบริหารประเทศ ทำให้เกิดความไม่แน่นอนและขาดความเชื่อมั่นจากนักลงทุนทั้งในและต่างประเทศ 2) ปัญหาเชิงโครงสร้าง ปัญหาเชิงโครงสร้างทางการเมือง เช่น รัฐธรรมนูญที่ยังคงเป็นประเด็นถกเถียง การแทรกแซงจากกองทัพ และการขาดความเข้มแข็งของสถาบันทางการเมือง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อเสถียรภาพทางการเมือง ระบบราชการที่ยังขาดความโปร่งใสและประสิทธิภาพ และปัญหาการทุจริตคอร์รัปชัน ก็เป็นอุปสรรคต่อการพัฒนาประชาธิปไตยที่เข้มแข็ง 3) ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม ความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคมที่สูง เป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อความไม่พอใจและความขัดแย้งในสังคม ซึ่งอาจนำไปสู่ความไม่มั่นคงทางการเมือง การขาดโอกาสทางเศรษฐกิจและการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม ทำให้เกิดความไม่พอใจในกลุ่มคนบางกลุ่ม และอาจเป็นชนวนของความขัดแย้งทางการเมือง และ 4) บทบาทของกองทัพ บทบาทของกองทัพในการเมืองไทยเป็นประเด็นที่ถกเถียงกันมาอย่างยาวนาน การแทรกแซงจากกองทัพในอดีต ทำให้เกิดความไม่มั่นใจในกระบวนการประชาธิปไตย การสร้างความสัมพันธ์ที่เหมาะสมระหว่างกองทัพและรัฐบาลพลเรือน เป็นสิ่งสำคัญในการสร้างเสถียรภาพทางการเมืองในระยะยาว

แนวทางการแก้ไขปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองไทย

แนวทางการแก้ไขปัญหาเสถียรภาพทางการเมืองไทยเป็นประเด็นที่ซับซ้อนและต้องการความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในสังคม นักวิชาการไทยได้เสนอแนวทางต่าง ๆ คือ 1) การสร้างความปรองดองทางการเมือง การส่งเสริมการเจรจาและการประนีประนอมระหว่างกลุ่มต่าง ๆ ในสังคม เพื่อลดความขัดแย้งและสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน การสร้างกลไกการเยียวยาและการคืนความเป็นธรรมให้กับผู้ที่ได้รับผลกระทบจากความขัดแย้งทาง

การเมือง การส่งเสริมวัฒนธรรมทางการเมืองที่เคารพความแตกต่างทางความคิดและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนทุกภาคส่วน การที่ประเทศไทย มีระบบการเมืองที่มีเสถียรภาพ มีระบบเศรษฐกิจที่เจริญเติบโต คนในชาติมีความรัก มีความสามัคคี เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน มีกำลังกองทัพที่จะสามารถ ป้องกันรักษาเอกราชและอธิปไตยของชาติ มีการพึ่งพาตนเองใน ด้านวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ตลอดจนมีพลังงานภายในประเทศ ที่เพียงพอต่อการใช้ภายในประเทศทั้งในปัจจุบันและอนาคต 2) การปฏิรูปโครงสร้างทางการเมือง การแก้ไขรัฐธรรมนูญเพื่อให้เป็นประชาธิปไตยมากขึ้น และลดการแทรกแซงจากกองทัพ การปฏิรูประบบราชการให้มีความโปร่งใสและมีประสิทธิภาพมากขึ้น การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น เพื่อส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนในการตัดสินใจทางการเมือง 3) การแก้ไขปัญหาความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจและสังคม การสร้างโอกาสทางเศรษฐกิจ และการเข้าถึงทรัพยากรอย่างเท่าเทียม การส่งเสริมการพัฒนาการศึกษาและสาธารณสุข การสร้างระบบสวัสดิการสังคมที่เข้มแข็ง 4) การส่งเสริมหลักนิติธรรม การสร้างความเข้มแข็งของสถาบันทางการเมือง เช่น ศาลและองค์กรอิสระ การบังคับใช้กฎหมายอย่างเป็นธรรมและเสมอภาค การสร้างความโปร่งใสและตรวจสอบได้ในการทำงานของรัฐบาล และ 5) การส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน การเปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจทางการเมืองมากขึ้น การส่งเสริมการพัฒนาประชาสังคมที่เข้มแข็ง และการส่งเสริมการศึกษาและการเรียนรู้ทางการเมือง

สรุป

ถ้าทุกอย่างเดินไปตามนี้ก็แปลว่าระบบการเมืองที่กำลังเข้าสู่รูปเข้ารอย และถ้าดำเนินไปเป็นระยะเวลาหนึ่ง ก็ถือว่าเสถียรภาพทางการเมืองของระบบนั้นได้ก่อเกิดเกิดขึ้นแล้ว ส่วนรัฐบาลอาจจะเปลี่ยนแปลงหลังจาก 6 เดือน หรือ 1 ปี แล้วแต่กรณี แต่ตราบเท่าที่ยังอยู่ในกรอบของกฎกติกา ก็ถือว่าเป็นเรื่องปกติ การพูดถึงเสถียรภาพทางการเมืองจึงต้องแยกแยะให้เห็นชัดและเข้าใจกระจ่าง ฉะนั้น เสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลมีอย่างน้อยแค่ ไหนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ คือ 1) ประชาชนมีความอยู่ดีกินดีมีสิทธิ เสรีภาพ ของขั้นพื้นฐาน 2) กฎหมายเป็นธรรมแก่ทุกคนทุกฝ่าย มีความชอบธรรม ไม่ใช้อำนาจรัฐราชการแทรกแซง องค์กรอิสระ หรือยุบพรรคการเมืองใหญ่ฝั่งตรงข้ามเพื่อการสืบทอด อำนาจ 3) การบริหารของรัฐบาลมี ประสิทธิภาพ หัวหน้าคณะรัฐบาลที่มีคุณภาพ จริยธรรม มีความเสียสละ และมุ่งมั่นเพื่อทำงานที่ค้ำจุนถึง ผลประโยชน์ของประเทศชาติอย่างแท้จริง การบริหารงานโปร่งใส มีหลักธรรมาภิบาล ประชาชนมีความเชื่อมั่น ไว้วางใจ และ 4) พรรคร่วมรัฐบาลมีเสถียรภาพ มีความกลมเกลียวสามารถประคับประคองกันจนครบวาระ

อ้างอิง

ความมั่นคงแห่งชาติ : - การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน - www.sscthailand.org. (n.d.). Retrieved from https://www.sscthailand.org/uploads_ssc/stabilityofthai_53_pamphlet.pdf

ความมั่นคงแห่งชาติ : - การสร้างชาติไทยให้ยั่งยืน - www.sscthailand.org. (n.d.). Retrieved from https://www.sscthailand.org/uploads_ssc/stabilityofthai_53_pamphlet.pdf

พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (n.d.). ความไม่มั่นคงของความมั่นคงทางการเมือง : โดย พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์ - Matichon.

Matichon. Retrieved from https://www.matichon.co.th/news-monitor/news_1521190

ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). *พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554*. ราชบัณฑิตยสถาน.

วิทยากร เชียงกูล. (2557). เสถียรภาพทางการเมือง. หน้า 121-125.

สมชาย ชูเมือง. (2565). เสถียรภาพทางการเมือง. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 13(2), 1-13.

สมชาย ชูเมือง. (2565). เสถียรภาพทางการเมือง. *วารสารวิชาการสังคมศาสตร์และมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏนครศรีธรรมราช*, 13(2), 1-13.

สันติธาร เสถียรไทย. (n.d.). คู่กับ 'สันติธาร เสถียรไทย' : ความท้าทายทางเศรษฐกิจไทย โจทย์ใหญ่ของรัฐบาล
ป๋ายแดง. The101.world. Retrieved from <https://www.the101.world/one-on-one-with-santitarn-sathirathai/>

เสถียรภาพทางการเมือง - MGR Online. (n.d.). Retrieved from <https://mgronline.com/daily/detail/9510000009408>

เสถียรภาพทางการเมือง - MGR Online. (n.d.). Retrieved from <https://mgronline.com/daily/detail/9510000009408>

เสถียรภาพทางการเมือง ปัจจัยบวกต่อนักลงทุน. Retrieved from <https://www.bangkokbiznews.com/politics/1073682>

เสถียรภาพทางการเมืองของรัฐบาลพลเรือน Political stability of the civilian government - ThaiJo. (n.d.). Retrieved from <https://so06.tcithaijo.org/index.php/jsr/article/download/254999/172539/945698>

เอด்வาร์ด ชิลส์ (Edward Shils) (วิศิษฐ์ ทวีเศรษฐ, สุขุม นวลสกุล, วิทยา จิตนุพงศ์ 2557 : 5). กรุงเทพฯธุรกิจ. (n.d.).

Acemoglu, D., & Robinson, J. A. (2012). *Why nations fail: The origins of power, prosperity, and poverty*. Crown Business.

- Alesina, A., Özler, S., Roubini, N., & Swagel, P. (1996). Political instability and economic growth. *Journal of economic growth*, 1(2), 189-211.
- Almond, G. A., & Powell, G. B., Jr. (1966). *Comparative politics: A developmental approach*. Little, Brown.
- Collier, P. (2007). *The bottom billion: Why the poorest countries are failing and what can be done about it*. Oxford University Press.
- Easton, D. (1965). *A systems analysis of political life*. Wiley.
- Gurr, T. R. (1970). *Why men rebel*. Princeton university press.
- Huntington, S. P. (1968). *Political order in changing societies*. Yale University Press.
- Huntington, S. P. (1996). *The clash of civilizations and the remaking of world order*. Simon and Schuster.
- Keohane, R. O., & Nye, J. S. (2012). *Power and interdependence: World politics in transition*. Longman.
- Kingsbury, D. (2007). *Political Development*. New York : Routledge.
- Li, Q., & Resnick, A. (2003). Reassessing the effect of democracy on economic growth: Does modernization emancipate?. *Comparative political studies*, 36(3), 283-306.
- Putnam, R. D. (1993). *Making democracy work: Civic traditions in modern Italy*. Princeton university press.
- Pye, L. W. (1966). *Aspects of political development*. Little, Brown.

การเมืองและการจัดการ : การปกครองไทย

POLITICS AND ADMINISTRATION: THE THAI GOVERNANCE SYSTEM

พันเอกชยพล คำสุวรรณ

Colonel Chayaphon Comsuwan

จิรวัดน์ วัฒนถนอม

Jirawat Watthanathanom

มหาวิทยาลัยมหามกุฏราชวิทยาลัย วิทยาเขตศรีล้านช้าง

MahamakutBuddhist University Srilanchang Campus

E-mail: chayaphol.kam@student.mbu.ac.th

วันที่รับบทความ: 15 กรกฎาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 5 สิงหาคม 2568;

วันที่ตอบรับบทความ: 6 สิงหาคม 2568

Received: July 15, 2025; Revised: August 5, 2025; Accepted: August 6, 2025

บทคัดย่อ

การเมืองและการจัดการการปกครองเป็นหัวใจสำคัญของการดำรงอยู่ของประเทศไทย การศึกษาประเด็นเหล่านี้ช่วยให้เข้าใจบริบททางประวัติศาสตร์ ปัญหาปัจจุบัน และแนวทางการพัฒนาในอนาคต บทความฉบับนี้มุ่งเน้นการวิเคราะห์วิวัฒนาการของการเมืองไทย โครงสร้างการปกครองทั้งในระดับชาติและท้องถิ่น ตลอดจนบทบาทของภาคประชาชนในกระบวนการทางการเมือง โดยเน้นการสังเคราะห์ข้อมูลเชิงวิชาการจากเอกสารงานวิจัย และรัฐธรรมนูญ เพื่อสะท้อนถึงสถานการณ์จริง และเสนอแนะแนวทางปรับปรุงระบบการเมืองและการบริหารราชการแผ่นดินให้มีประสิทธิภาพและเป็นประชาธิปไตยมากยิ่งขึ้น

คำสำคัญ: การเมืองไทย, การปกครอง, ประชาธิปไตย, การกระจายอำนาจ

Abstract

This academic article aims to explore the development of Thai politics and governance through a critical analysis of historical evolution, current political structures, and administrative practices. It highlights the transitional journey from absolute monarchy to constitutional democracy, examining the persistent challenges such as military influence, weak political institutions, and centralized administration. The study also emphasizes the importance of

decentralization, public participation, and good governance in strengthening democracy in Thailand. Synthesizing academic literature and research findings, the article proposes strategic reforms to improve political stability, governmental transparency, and citizen engagement in policymaking. Ultimately, this article seeks to contribute to ongoing discussions on democratic development and effective governance in the Thai context.

Keywords: Thai politics, governance, democracy, decentralization, public participation, political reform

บทนำ

การเมืองไทยเป็นระบบที่มีพลวัตและเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ภายใต้บริบทของสังคมที่หลากหลายและความขัดแย้งทางอุดมการณ์ ระบบการปกครองไทยมีลักษณะกึ่งประชาธิปไตยและมีบทบาทของกองทัพและชนชั้นนำทางการเมืองเข้ามาแทรกแซงในหลายช่วงเวลา แม้จะมีความพยายามในการปฏิรูปการเมืองและการกระจายอำนาจ แต่ปัญหาหลัก เช่น ความไม่ต่อเนื่องของรัฐบาล ความเหลื่อมล้ำในการบริหารราชการ และการขาดธรรมาภิบาล ยังเป็นอุปสรรคต่อการพัฒนา ระบบการปกครองของประเทศไทยมีรากฐานจากการปฏิรูปการปกครองในสมัยรัชกาลที่ 5 ซึ่งได้วางรากฐานโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินที่มีการรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง และมอบ อำนาจให้ข้าราชการส่วนภูมิภาคในฐานะตัวแทนของรัฐบาลกลางในการบริหารราชการในพื้นที่ (ลิขิต อีร์เวคิน, 2553)

แม้ว่าโครงสร้างการปกครองดังกล่าวจะได้รับการปรับปรุงและพัฒนาอย่างต่อเนื่อง แต่ลักษณะการรวมศูนย์อำนาจยังคงดำรงอยู่ในระบบการปกครองไทยจนถึงปัจจุบัน ภายหลังการ เปลี่ยนแปลงการปกครอง ในปี พ.ศ. 2475 มีความพยายามในการปฏิรูประบบการปกครองท้องถิ่นให้ มีความเป็นประชาธิปไตยมากขึ้น แต่ในทางปฏิบัติอำนาจในการตัดสินใจและบริหารงานยังคงอยู่ที่ ส่วนกลางเป็นหลัก (เอนก เหล่าธรรมทัศน์, 2552) การปฏิรูปการกระจายอำนาจครั้งสำคัญเกิดขึ้น ภายหลังรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 ซึ่งได้วางหลักการสำคัญในการกระจายอำนาจ การปกครองสู่ท้องถิ่น และนำไปสู่การตราพระราชบัญญัติ กำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 อย่างไรก็ตาม แม้จะมีความพยายามในการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่อง แต่ความสัมพันธ์ ระหว่างการปกครองส่วนกลางและ ส่วนภูมิภาคยังคงประสบปัญหาและความท้าทายหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งปัญหาการทับซ้อนของ อำนาจหน้าที่ การขาดความชัดเจนในการแบ่งภารกิจ และ การขาดความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณ (นครินทร์ เมฆไตรรัตน์, 2559) บทความนี้มุ่งศึกษา ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลางและ ส่วนภูมิภาค วิเคราะห์สาเหตุของปัญหา และ นำเสนอแนวทางในการปฏิรูปความสัมพันธ์ดังกล่าว เพื่อนำไปสู่ การพัฒนาระบบการปกครองที่มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันเพื่อนำไปสู่ การปรับปรุงและพัฒนาความสัมพันธ์ระหว่าง การปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพและ

สอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงใน ปัจจุบันรวมทั้งพร้อมรองรับความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาระบบ การบริหารงานในอนาคตในทุกมิติ

เนื้อหา

แนวคิดและทฤษฎี

1. **พัฒนาการทางการเมืองไทย** ประเทศไทยเปลี่ยนแปลงจากระบอบสมบูรณาญาสิทธิราชย์มาสู่ ระบอบประชาธิปไตยเมื่อปี พ.ศ. 2475 อย่างไรก็ตาม ประชาธิปไตยไทยยังมีลักษณะกึ่งสมบูรณาญาสิทธิราชย์ โดยบทบาทของทหารและชนชั้นนายยังคงมีอิทธิพลอย่างมากในระบบการเมือง “การเมืองไทยเป็นการ ผสมผสานระหว่างอำนาจแบบเก่ากับแนวคิดประชาธิปไตยสมัยใหม่ ซึ่งสร้างความขัดแย้งในตัวเอง” (Connors, 2007)

2. **โครงสร้างการปกครองของประเทศไทย** การปกครองแบ่งออกเป็นสามส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และ ส่วนท้องถิ่น โดยส่วนกลางยังคงมีอำนาจควบคุมสูงแม้จะมีการกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นแล้ว องค์การปกครอง ส่วนท้องถิ่น เช่น อบจ., เทศบาล และอบต. ยังประสบปัญหาในด้านงบประมาณและอำนาจหน้าที่ “การ กระจายอำนาจในไทยเป็นเพียงการมอบหมาย ไม่ใช่การโอนอำนาจที่แท้จริง” (พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์, 2563)

3. **ปัญหาการเมืองและการจัดการการปกครอง** ความไม่ต่อเนื่องของรัฐบาลและการเปลี่ยนแปลง นโยบายการทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการความอ่อนแอของพรรคการเมืองการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ ยังไม่ทั่วถึง

4. **บทบาทภาคประชาชนและธรรมาภิบาล** การมีส่วนร่วมของประชาชนถือเป็นรากฐานของ ประชาธิปไตย ประชาชนควรมีบทบาทมากขึ้นในการตรวจสอบและกำหนดนโยบายสาธารณะ โดยต้องมีพื้นที่ ปลอดภัยในการแสดงออกทางความคิดอย่างสร้างสรรค์ “ประชาธิปไตยที่ยั่งยืนต้องสร้างจากรากฐานของ ประชาชน ไม่ใช่เฉพาะผู้นำทางการเมือง” (Diamond, 1999)

5. **แนวทางพัฒนาระบบการเมืองและการปกครองไทย** ปฏิรูปโครงสร้างระบบราชการให้โปร่งใส และมีประสิทธิภาพเสริมสร้างระบบพรรคการเมืองที่เข้มแข็ง และรับผิดชอบส่งเสริมการศึกษาทางการเมือง ให้กับประชาชนทุกระดับ ผลักดันกลไกการตรวจสอบที่เป็นอิสระและมีประสิทธิภาพ

แนวคิดและทฤษฎีเกี่ยวกับการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาค

ประเทศไทยมีการจัดโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดินออกเป็น 3 ส่วนหลัก ตาม พระราชบัญญัติ ระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2534 และที่แก้ไขเพิ่มเติม ได้แก่ การบริหาร ราชการส่วนกลาง การ บริหารราชการส่วนภูมิภาค และการบริหารราชการส่วนท้องถิ่น (ชาญชัย แสวง ศักดิ์, 2555) การบริหาร ราชการส่วนกลางประกอบด้วยสำนักนายกรัฐมนตรี กระทรวง ทบวง และ กรมต่าง ๆ ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในการ กำหนดนโยบาย วางแผน ออกกฎหมาย และควบคุมการบริหาร ราชการในภาพรวมของประเทศ

การบริหารราชการส่วนภูมิภาคเป็นการจัดระเบียบบริหารราชการที่รัฐบาลกลางมอบอำนาจ ให้ข้าราชการในส่วนภูมิภาคเป็นตัวแทนในการบริหารราชการในพื้นที่ โดยแบ่งเป็นจังหวัดและอำเภอ โดยมีผู้ว่าราชการจังหวัด และนายอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบในการบริหารราชการในเขตพื้นที่ของตน (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2556) ส่วนการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นเป็นการจัดระเบียบบริหารราชการที่ รัฐบาลกลางมอบอำนาจให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหารงานผ่านองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบต่าง ๆ ได้แก่ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบพิเศษ

แนวคิดการรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจ

แนวคิดการรวมศูนย์อำนาจ (Centralization) เป็นแนวคิดที่เน้นการรวมศูนย์อำนาจการตัดสินใจไว้ที่ส่วนกลาง โดยมีเป้าหมายเพื่อให้การบริหารราชการมีเอกภาพ มีมาตรฐานเดียวกันทั่วประเทศ และเพิ่มประสิทธิภาพในการควบคุมการดำเนินงานของหน่วยงานต่าง ๆ (ไพฑูรย์ วัฒนศิริ ธรรม, 2550) แนวคิดนี้มีรากฐานจากแนวคิดรัฐชาติสมัยใหม่ที่เน้นความมั่นคงและเอกภาพของรัฐ ในทางตรงกันข้าม แนวคิดการกระจายอำนาจ (Decentralization) เป็นแนวคิดที่เน้นการถ่ายโอน อำนาจการตัดสินใจและทรัพยากรจากส่วนกลางไปยังหน่วยงานระดับล่าง โดยมีเป้าหมายเพื่อเพิ่ม ประสิทธิภาพในการจัดบริการสาธารณะ ส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชน และตอบสนองความต้องการของประชาชนในพื้นที่ได้อย่างตรงจุด (ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2551) แนวคิดนี้มีรากฐานจาก แนวคิดประชาธิปไตยและการมีส่วนร่วมของประชาชน

อมร รักษาสัตย์ (2546) ได้เสนอว่า การบริหารราชการที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องมีการ ผสมผสานระหว่างการรวมศูนย์อำนาจและการกระจายอำนาจอย่างเหมาะสม โดยภารกิจที่เกี่ยวข้อง กับความมั่นคงและนโยบายระดับชาติอาจใช้วิธีการรวมศูนย์อำนาจ ในขณะที่ภารกิจที่เกี่ยวข้องกับ การจัดบริการสาธารณะและการพัฒนาท้องถิ่นควรใช้วิธีการกระจายอำนาจ

ความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

สำหรับความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับการบริหารราชการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น ในที่นี้จะกล่าวถึง 2 ประการ ได้แก่ ความสัมพันธ์ในเชิงจัดการกิจระหว่างรัฐกับการบริหารราชการ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และความสัมพันธ์ในเชิงการควบคุมกำกับดูแล (โกวิทย์ พวงงาม, 2552 : 133 และ พิมพงา เฟ็งนาเรนทร์, 2554 :32)

1.. ความสัมพันธ์ในเชิงจัดการกิจระหว่างรัฐกับการบริหารราชการขององค์กรปกครอง ส่วนท้องถิ่น (ชาญชัย แสวงศักดิ์, 2542 : 1-3) ได้จำแนกภารกิจออกเป็น 2 ประเภท คือ ภารกิจของ รัฐ และภารกิจของท้องถิ่น

2. ภารกิจของรัฐ

2.1 การกิจทางปกครอง ได้แก่ การรักษาความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ การป้องกันประเทศ การต่างประเทศ การอำนวยความสะดวก ฯลฯ ซึ่งการกิจประเภทนี้เป็นภารกิจโดยแท้ของรัฐ และโดยทั่วไปรัฐจะเป็นผู้ดำเนินการเอง

2.2 การกิจทางเศรษฐกิจ ได้แก่ การให้บริการสาธารณะทางอุตสาหกรรมและ พาณิชยกรรม อาทิเช่น การขนส่ง การเดินรถไฟ การไปรษณีย์โทรเลข การไฟฟ้า การประปา ฯลฯ ซึ่งการกิจประเภทนี้รัฐอาจเป็นผู้ดำเนินการเองโดยผ่านส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรืออาจมอบ ให้เอกชนเป็นผู้ดำเนินการแทนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐได้

2.3 การกิจทางสังคม ได้แก่ การให้บริการสาธารณะทางสังคม อาทิเช่น การให้บริการการศึกษา การรักษาพยาบาล การสาธารณสุข การกีฬา การส่งเสริมศิลปวัฒนธรรม ฯลฯ ซึ่งการกิจนี้รัฐอาจเป็นผู้ดำเนินการเองโดยผ่านส่วนราชการหรือรัฐวิสาหกิจหรืออาจมอบให้เอกชน เป็นผู้ดำเนินการแทนภายใต้การกำกับดูแลของรัฐก็ได้

3 การกิจของท้องถิ่น การกิจของท้องถิ่นเกิดขึ้นจากลักษณะของสภาพชุมชนเอง โดยภารกิจนี้ เป็นเรื่องของรัฐไม่ สามารถเข้าไปสอดส่องดูแลได้โดยทั่วถึงอย่างมีประสิทธิภาพ อีกทั้งโดยลักษณะของภารกิจก็เป็นเรื่องของความต้องการเฉพาะแต่ละชุมชน อาทิเช่น การรักษาความสะอาด การกำจัดขยะมูลฝอย การให้น้ำสะอาด ตลาด โรงฆ่าสัตว์ สุสาน ฌาปนสถาน เป็นต้น

ความสัมพันธ์ในเชิงการควบคุมกำกับดูแล

ในความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น อยู่ที่การควบคุมกำกับดูแลซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งของการกระจายอำนาจ การกระจายอำนาจโดยปราศจากการ ควบคุมกำกับดูแลย่อมทำให้รัฐเดียวไม่สามารถดำรงอยู่ได้ การควบคุมกำกับดูแลนั้นแบ่งได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ๆ (โกวิท พวงงาม, 2552 : 134-135) คือ การควบคุมกำกับดูแลโดยตรง และการ ควบคุมกำกับดูแลกำกับโดยอ้อม

1) การควบคุมกำกับดูแลโดยตรง ควบคุมกำกับดูแลโดยตรง สามารถแยกออกได้เป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ

1.1) การควบคุมกำกับดูแลตัวบุคคลหรือองค์กร การควบคุมกำกับดูแลลักษณะนี้ยังแยกได้ออกเป็น การควบคุมกำกับดูแลตัวบุคคลกับการควบคุม กำกับดูแลองค์กร ทั้งนี้ การควบคุมกำกับดูแลตัวบุคคล มีวิธีการคือ การที่ส่วนกลาง มีอำนาจแต่งตั้งตัวบุคคลหรือองค์กรหรือถอดถอนบุคคลขององค์กรที่ถูกควบคุมได้ เป็นต้น และ การใช้อำนาจลงโทษทางวินัยเหนือบุคคลของผู้มีอำนาจกำกับดูแลต่อองค์กรที่ถูกกำกับดูแลนั้น ต้องมีขอบเขต ซึ่งอาจถูกสั่งพักราชการหรือให้ออกได้เพราะกระทำการที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือ ละเลยไม่ปฏิบัติงาน ส่วนการควบคุมกำกับดูแลองค์กร มีวิธีการก็คือ การที่ส่วนกลางมีอำนาจในการยุบสภาท้องถิ่น เพื่อให้ราษฎรเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นใหม่ได้ ซึ่งการยุบสภาท้องถิ่นจะต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขของกฎหมายที่กำหนดไว้อย่างชัดเจน และสามารถกระทำได้ในกรณีที่เกิดความขัดแย้งระหว่างสภาท้องถิ่นกับผู้บริหารท้องถิ่นกับกรณีการดำเนินงานของท้องถิ่นเป็นไปในทางที่ไม่ถูกต้อง (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2550 : 72-73)

1.2) การควบคุมกำกับดูแลการกระทำ การควบคุมกำกับดูแลลักษณะนี้ เป็นการควบคุมกำกับดูแลการกระทำขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เพื่อตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำนั้น และในขณะเดียวกันก็ตรวจสอบถึงดุลพินิจด้วยภายใต้เงื่อนไขบางประการ (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2550 : 73)

จะกล่าวต่อไปก็คือ องค์กรกำกับดูแลแต่จะไม่เข้าไปแทรกแซงการใช้ดุลพินิจของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นซึ่งเป็นหลักสำคัญที่สนับสนุนให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระ สามารถใช้ดุลพินิจตัดสินใจเพื่อกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่งภายในขอบเขตของกฎหมายที่กำหนดไว้ องค์กรกำกับดูแลมีเพียงอำนาจสอดส่องดูแลให้กระทำการตามขอบเขตอำนาจของตนเท่านั้น วิธีการควบคุมกำกับดูแลการกระทำมีอยู่สามประการ คือ การให้ความเห็นชอบและการอนุญาตหรืออนุมัติ ซึ่งมีลักษณะทางกฎหมายที่เรียกว่า เงื่อนไขที่ทำให้นิติกรรมขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีผลหรือไม่มีผลใช้บังคับ การสั่งเพิกถอนหรือระงับยับยั้งและการสั่งยกเลิกเป็นกรณีนิติกรรมที่ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทำไปโดยมิชอบด้วยกฎหมาย และองค์กรกำกับดูแลสามารถเพิกถอนนิติกรรมดังกล่าวได้ และการดำเนินการแทน คือ การที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่และผู้กำกับดูแลได้เตือนแล้ว แต่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยังเพิกเฉยไม่ปฏิบัติตาม องค์กรผู้มีอำนาจกำกับดูแลสามารถดำเนินการในเรื่องดังกล่าวแทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้ (วุฒิสาร ตันไชย, 2548 : 23-24)

2) การควบคุมกำกับดูแลโดยอ้อม การควบคุมกำกับดูแลโดยอ้อม ก็สามารถแยกออกได้เป็น 2 กรณีด้วยกัน คือ

2.1) การให้เงินอุดหนุน เงินอุดหนุนที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นได้รับจากองค์การบริหารราชการส่วนกลางมีทั้งเงินอุดหนุนทั่วไปและเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ ทั้งนี้ เงินอุดหนุนทั่วไป หมายถึง เงินอุดหนุนที่ส่วนกลางให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีอิสระในการนำเงินไปใช้จ่ายในกิจการของท้องถิ่นตามที่ท้องถิ่นเห็นว่าเหมาะสม และตามที่กฎหมายกำหนด โดยส่วนกลางไม่ได้กำหนดว่า จะต้องนำเงินดังกล่าวไปใช้จ่ายในโครงการใดบ้าง ส่วนเงินอุดหนุนเฉพาะกิจ หมายถึง เงินอุดหนุนที่ส่วนกลางกำหนดเงื่อนไขว่า ท้องถิ่นจะต้องนำไปใช้จ่ายในโครงการใดโดยเฉพาะซึ่งท้องถิ่นจะนำเงินอุดหนุนจำนวนนี้ไปใช้ในรูปแบบอื่นไม่ได้ เงินอุดหนุนรูปแบบนี้จะถูกควบคุมอย่างใกล้ชิดทุกขั้นตอนตามระเบียบที่รัฐบาลกำหนด (วุฒิสาร ตันไชย, 2548 : 24-25)

2.2) การใช้สัญญามาตรฐาน กรณีนี้ สัญญามาตรฐาน คือ สัญญาที่บุคคลหรือนิติบุคคลทางกฎหมายมหาชน หรือทางกฎหมายแพ่ง บุคคลหนึ่งกระทำขึ้นโดยแบบของสัญญานั้นถูกกำหนดขึ้นโดยบุคคลที่สาม การที่แบบของสัญญานี้ถูกกำหนดขึ้นโดยบุคคลที่สามแล้ว จึงเท่ากับว่าบุคคลที่ทำสัญญานั้นๆ ถูกจำกัดอำนาจและการริเริ่มสร้างสรรค์ในการกำหนดรายละเอียดทางสัญญานั้นเอง และการใช้สัญญามาตรฐานเป็นมาตรการในการควบคุมกำกับดูแลทางอ้อมนั้น มีการใช้อย่างแพร่หลายในระบบกฎหมายของไทย และในส่วนที่เกี่ยวข้องการกระจายอำนาจปกครองมีตัวอย่างเช่น การจัดทำสัญญาต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้มีระเบียบกระทรวงมหาดไทยว่าด้วยการพัสดุของหน่วย การบริหารราชการส่วนท้องถิ่น กำหนดว่า จะต้องทำตาม

ตัวอย่างที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด และการเปลี่ยนแปลงสัญญาในสาระสำคัญหรือร่างสัญญาขึ้นมาใหม่จะกระทำได้อีกต่อเมื่อได้รับความเห็นชอบจากอัยการจังหวัดหรือสำนักงานอัยการสูงสุด (สมคิด เลิศไพฑูรย์, 2550 :76)

ก. อำนาจบังคับบัญชา คือ อำนาจที่หัวหน้าหน่วยงานใช้ปกครองผู้ใต้บังคับบัญชา อำนาจบังคับบัญชาเป็นอำนาจที่ผู้บังคับบัญชาสามารถสั่งการใดๆ ก็ได้ตามที่ตนเห็นว่าเหมาะสม สามารถกลับ แก่ ยกเลิก เพิกถอนคำสั่งหรือการกระทำของผู้ใต้บังคับบัญชาได้เสมอ เว้นแต่จะมีกฎหมายบัญญัติไว้โดยเฉพาะเป็นประการอื่น อำนาจบังคับบัญชาเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหน้าที่ระดับสูงกับเจ้าหน้าที่ระดับล่าง อย่างไรก็ตามการใช้อำนาจบังคับบัญชานี้ต้องชอบด้วยกฎหมาย ไม่ใช่จะใช้ไปในทางที่เหมาะสมแต่ขัดต่อกฎหมายได้

ข. อำนาจกำกับดูแลนั้น ไม่ใช่เรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา แต่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรหรือบุคคลที่มีอำนาจกำกับองค์กรที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลโดยองค์กรหรือบุคคลที่มีอำนาจกำกับดูแลมีอำนาจตรวจสอบความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำขององค์กรที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลด้วยการให้ความเห็นชอบ ยับยั้ง หรือ เพิกถอนการกระทำขององค์กรที่อยู่ภายใต้การกำกับดูแลหรือเข้าดำเนินการแทนในกรณีที่ต้องอยู่ภายใต้การกำกับดูแลไม่ดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ ตลอดจนถอดถอนเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบขององค์กรภายใต้การกำกับดูแล อำนาจกำกับดูแลจึงเป็นอำนาจที่มีเงื่อนไข คือจะใช้ได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจและต้องเป็นไปตามรูปแบบที่กฎหมายกำหนดเท่านั้น

ในการกำกับดูแลนั้น องค์กรที่กำกับดูแลไม่มีอำนาจสั่งการให้องค์กรภายใต้การกำกับดูแล ปฏิบัติการตามที่ตนเห็นสมควร องค์กรภายใต้การกำกับดูแลย่อมมีความรับผิดชอบในอำนาจหน้าที่ตามกฎหมาย ดังนั้น องค์กรที่กำกับดูแลจึงเพียงแต่กำกับดูแลให้องค์กรภายใต้การกำกับดูแลปฏิบัติหน้าที่ให้ถูกต้องตามกฎหมายเท่านั้น ในบางกรณีกฎหมายให้อำนาจองค์กรกำกับดูแลที่จะยกเลิก เพิกถอนหรือเข้าสั่งการแทนองค์กรภายใต้การกำกับดูแล ซึ่งเป็นเรื่องของข้อยกเว้น โดยหลักแล้ว องค์กรกำกับดูแลไม่มีอำนาจทั่วไปที่จะทำเช่นนี้ อันต่างกับอำนาจบังคับบัญชาที่ถือว่าโดยทั่วไป มีอำนาจทำได้ เว้นแต่จะมีกฎหมายห้ามไม่ให้ทำ

โดยสรุป อำนาจบังคับบัญชาเป็นอำนาจในระบบการบริหารงานภายในของแต่ละนิติบุคคล ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานภายในรัฐหรือองค์กรที่ได้รับการกระจายอำนาจต่างๆ เช่น เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล และเป็นความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชากับผู้ใต้บังคับบัญชา ส่วนอำนาจกำกับดูแลนั้นเป็นเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างองค์กรกับองค์กร กล่าวคือ เป็นความสัมพันธ์ระหว่างรัฐกับองค์กรที่ได้รับการกระจายอำนาจปกครองทั้งหลาย ทั้งนี้ความสัมพันธ์ระหว่าง ราชการบริหารส่วนกลางกับราชการบริหารส่วนภูมิภาคของไทยนั้นจัดเป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการบังคับบัญชา ในขณะที่ความสัมพันธ์ระหว่างราชการบริหารส่วนกลางและราชการบริหารส่วนภูมิภาคกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น เป็นความสัมพันธ์ในลักษณะของการกำกับดูแล

สรุป

แม้ว่าประเทศไทยจะมีความพยายามในการสร้างระบบการเมืองที่เป็นประชาธิปไตย แต่การเปลี่ยนแปลงหลายครั้งในอดีตชี้ให้เห็นถึงปัญหาที่ฝังรากลึกในโครงสร้างอำนาจและการบริหารราชการแผ่นดิน

หากประเทศไทยต้องการบรรลุเป้าหมายในการเป็นรัฐประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ จำเป็นต้องปฏิรูประบบการเมืองและการปกครองอย่างจริงจัง โดยเน้นธรรมาภิบาล ความรับผิดชอบ และการมีส่วนร่วมของประชาชนในทุกระดับ

การพัฒนาและปฏิรูปการเมืองไทยต้องอาศัยทั้งเจตจำนงทางการเมืองจากผู้นำ และการมีส่วนร่วมอย่างต่อเนื่องจากภาคประชาชน ระบบการปกครองที่ดีต้องตั้งอยู่บนพื้นฐานของความชอบธรรม โปร่งใส มีประสิทธิภาพ และสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ การศึกษาปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคของประเทศไทยในครั้งนี้นั้นเห็นว่ารูปแบบ โครงสร้างการปกครองไทยยังคงมีลักษณะรวมศูนย์อำนาจไว้ที่ส่วนกลาง แม้ จะมีความพยายามในการกระจายอำนาจผ่านกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ แต่ในทางปฏิบัติยังคงประสบปัญหาหลายประการ ได้แก่ การทับซ้อนของอำนาจหน้าที่ซึ่งยังคงเป็นรูปแบบของสายการบังคับบัญชาจากรัฐส่วนกลาง กับผู้ใต้บังคับบัญชาในส่วนขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การขาดความชัดเจนในการแบ่งภารกิจ การขาดความเป็นอิสระในการบริหารงบประมาณ และวัฒนธรรมองค์กรที่ยึดติดกับระบบราชการแบบดั้งเดิม การปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคจำเป็นต้องดำเนินการ ในหลายมิติ ทั้งการปรับโครงสร้างและอำนาจหน้าที่ การปฏิรูประบบงบประมาณและการคลัง การเสริมสร้างธรรมาภิบาล และการมีส่วนร่วมของประชาชน และการพัฒนาศักยภาพบุคลากรและการปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมองค์กร อย่างไรก็ตาม การปฏิรูปดังกล่าวจำเป็นต้องได้รับความร่วมมือและการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ทั้งหน่วยงานภาครัฐในระดับต่าง ๆ รวมทั้งภาคเอกชน

ข้อเสนอแนะสำหรับการปฏิรูปความสัมพันธ์ระหว่างการปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคมี ดังนี้ ประการแรก ควรมีการทบทวนและปรับปรุงกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับการบริหารราชการแผ่นดิน และการกระจายอำนาจให้มีความชัดเจนและสอดคล้องกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งการแบ่งภารกิจระหว่าง หน่วยงานในระดับต่าง ๆ ประการที่สอง ควรมีการปรับบทบาทของราชการส่วนภูมิภาคจากการเป็น ผู้ปฏิบัติงานโดยตรงไปเป็นผู้ประสานงาน สนับสนุน และกำกับดูแลองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ประการที่สาม ควรมีการเพิ่มสัดส่วนรายได้ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้สอดคล้องกับภารกิจที่ได้รับ การถ่ายโอน และปรับปรุงระบบเงินอุดหนุนให้มีความยืดหยุ่นและสอดคล้องกับความต้องการ ของพื้นที่มากขึ้น ประการที่สี่ ควรมีการส่งเสริมให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการกำหนดนโยบาย การ วางแผน การตัดสินใจ และการติดตามประเมินผลการดำเนินงานของหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ประการที่ห้า ควรมีการพัฒนาความรู้ความสามารถของบุคลากรในหน่วยงานระดับต่าง ๆ ให้ สอดคล้องกับบทบาทและภารกิจที่เปลี่ยนแปลงไป และสร้างทัศนคติที่ดีต่อการกระจายอำนาจและ การทำงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานในระดับต่าง ๆ ประการสุดท้าย ควรมีการติดตามและประเมินผล การดำเนินการกระจายอำนาจอย่างต่อเนื่อง เพื่อนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนาความสัมพันธ์ ระหว่าง การปกครองส่วนกลางและส่วนภูมิภาคให้มีประสิทธิภาพและสอดคล้องกับบริบทการเปลี่ยนแปลงในปัจจุบันรวมทั้งพร้อมรองรับความเปลี่ยนแปลงและการพัฒนาระบบการบริหารงานในอนาคตในทุกมิติ

เอกสารอ้างอิง

- เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์. (2558). การปฏิรูประบบราชการไทย : แนวคิดและแนวทางการพัฒนา. กรุงเทพฯ: ซัคเซสมิเดีย.
- โกวิท พวงงาม, (2552). คู่มือประชาชนสำหรับการรับรู้ข่าวสารและการมีส่วนร่วมในการบริหารกิจการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. สถาบันวิจัยและให้คำปรึกษาแห่งมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ไพบูลย์ วัฒนศิริธรรม. (2550). ประชาธิปไตยกับการกระจายอำนาจ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า.
- ไพรินทร์ เจนกิจ. (2558). การบริหารงบประมาณขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น: ปัญหาและแนวทางแก้ไข. วารสารการเมืองการปกครอง, 5(2), 219-239.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2553). การคลังท้องถิ่นสัมพันธ์กับการกระจายอำนาจในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- จรัส สุวรรณมาลา. (2559). การปฏิรูปการคลังท้องถิ่นในประเทศไทย. วารสารพัฒนาสังคม, 18(1), 1-25.
- ชลิดา ศรมณี. (2557). การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: โครงการเสริมสร้างและพัฒนาศักยภาพองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.
- ชาญชัย แสวงศักดิ์. (2555). คำอธิบายกฎหมายปกครอง (พิมพ์ครั้งที่ 19). กรุงเทพฯ: วิญญูชน.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2552). การคลังท้องถิ่น: รวมบทความวิจัยเพื่อเพิ่มพลังให้ท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: พี.เอ.ลีฟวิ่ง.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์. (2554). การคลังท้องถิ่น: การขยายฐานรายได้และลดความเหลื่อมล้ำ. กรุงเทพฯ : สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2551). ความก้าวหน้าของการพัฒนาระบบราชการไทย. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ.
- ทศพร ศิริสัมพันธ์. (2560). แนวทางการปฏิรูปโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน. วารสารการบริหารราชการแผ่นดิน, 3(1), 5-28.
- ทิวรรณ หล่อสุวรรณรัตน์. (2559). ธรรมชาติกับการบริหารงานภาครัฐแนวใหม่. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ธเนศวร เจริญเมือง. (2548). 100 ปี การปกครองท้องถิ่นไทย พ.ศ. 2440-2540. กรุงเทพฯ: คบไฟ. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์ และคณะ. (2552). รายงานผลการศึกษาความก้าวหน้าของการกระจายอำนาจในประเทศไทยและข้อเสนอ. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า. นครินทร์ เมฆไตรรัตน์. (2559). การกระจายอำนาจกับการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรยุทธ บุญมี. (2551). วิฤตการณ์เมืองไทย: รัฐธรรมนูญ ประชาธิปไตย และการปฏิรูป. กรุงเทพฯ: มติชน.
- บวรศักดิ์ อุวรรณโณ. (2557). กฎหมายมหาชน: การเปลี่ยนแปลงผ่านกฎหมายในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- บุญทัน ดอกไธสง. (2555). รัฐประศาสนศาสตร์: ศาสตร์แห่งการบริหารการเปลี่ยนแปลง. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร.

- ประเวศ วะสี. (2554). ประเทศไทยทิศทางที่เป็นไปได้. กรุงเทพฯ: หมอชาวบ้าน. ปัญหาและแนวทางแก้ไข.
วารสารรัฐประศาสนศาสตร์, 14(2), 109-132.
- ผาสุก พงษ์ไพจิตร และ คริส เบเคอร์. (2546). เศรษฐกิจการเมืองไทยสมัยกรุงเทพฯ. เชียงใหม่: ซิลค์เวอร์ม.
- พิชญ์ พงษ์สวัสดิ์. (2563). การกระจายอำนาจและประชาธิปไตยท้องถิ่นในประเทศไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พิมพ์ภา เพ็งนาเรนทร์. (2554). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ : มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี.
- ลิขิต อีร์เวคิน. (2553). การเมืองการปกครองของไทย (พิมพ์ครั้งที่ 8). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วสันต์ เหลืองประภัสร์. (2557). การกระจายอำนาจกับการปกครองตนเองในระดับท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2553). การปกครองท้องถิ่นไทย. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วุฒิสาร ตันไชย. (2561). การเมืองไทยในกระแสการเปลี่ยนแปลง. สถาบันพระปกเกล้า.
- วุฒิสาร ตันไชย.(2548). การกระจายอำนาจสู่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (พิมพ์ครั้งที่ 6). กรุงเทพฯ: บริษัท เอ.พี. กราฟิค ดีไซน์และการพิมพ์ จำกัด
- ศิริพร เจริญไชย. (2558). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการตรวจสอบการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร, 6(2), 160-177.
- ศุภสวัสดิ์ ชัชวาลย์. (2555). การเมืองในกระบวนการกระจายอำนาจ: ศึกษาผ่านบทบาทของนักวิชาการข้าราชการ นักการเมือง และประชาชน. กรุงเทพฯ: สถาบันพระปกเกล้า. ศูนย์การเตรียมความพร้อมป้องกันภัยพิบัติแห่งเอเชีย.
- สกนธ์ วรรณวัฒนา. (2557). รายงานการศึกษาการแบ่งภารกิจระหว่างราชการส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการการกระจายอำนาจ ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น.
- สมคิด เลิศไพฑูรย์. (2556). กฎหมายการปกครองท้องถิ่น. กรุงเทพฯ: เอ็กซ์เปอร์เน็ท.
- Connors, M. K. (2007). Democracy and National Identity in Thailand. NIAS Press.

ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยโรงเรียนสาธิต แห่ง
มหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม
FUTURE ESSENTIAL SKILLS FOR CHILDHOOD STUDENTS OF NAKHON PHANOM
UNIVERSITY DEMONSTRATION SCHOOL, PHANOM PITTAYAPAT, FACULTY OF
EDUCATION, NAKHON PHANOM

อมรรัตน์ พันธุ์ประโคน

Amonrat Phanprakhon

กาญจนาวีร์ เมืองปาก

Kanyawee Mueangpak

คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม

Elementary Education, Nakhon Phanom University

E-mail: mueangpakk@gmail.com

วันที่รับบทความ: 15 สิงหาคม 2568; วันที่แก้ไขบทความ: 8 กันยายน 2568; วันที่ตอบรับบทความ: 9 กันยายน 2568

Received: August 15, 2025; Revised: September 8, 2025; Accepted: September 9, 2025

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีความมุ่งหมายเพื่อ 1) พัฒนาทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย 2) พัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย 3) เปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน กลุ่มตัวอย่าง คือ นักเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย นครพนมพนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม จำนวน 35 คน ได้มาจากการสุ่มแบบกลุ่ม (Cluster Random Sampling) เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ 1) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย 2) แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย 3) แบบประเมินการวัดทักษะการคิดพื้นฐาน และ 4) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ร้อยละ ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน การทดสอบค่าที (Dependent Samples t-test)

ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการคิดพื้นฐานของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ ที่พัฒนาขึ้น

หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.78$, S.D. = 0.45)

คำสำคัญ : ทักษะการคิดพื้นฐาน, ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต, การเรียนรู้

Abstract

This research aimed to 1) develop essential skills for the future of early childhood students, 2) develop a learning experience plan that promotes essential skills for the future of early childhood students, and 3) compare learning skills by organizing learning experiences that promote essential skills for the future between before and after learning. The sample consisted of 35 early childhood students at the Demonstration School of Nakhon Phanom Phitthayalai University, Faculty of Education, Nakhon Phanom University, who were selected by cluster random sampling. The research instruments were 1) the learning experience plan for essential skills for the future of early childhood students, 2) the observation form for organizing learning experiences for essential skills for the future of early childhood students, 3) the assessment form for measuring basic thinking skills, and 4) the satisfaction questionnaire for the developed learning experiences. The statistics used for data analysis were mean, percentage, standard deviation, and Dependent Samples t-test.

The research results found that the basic thinking skills of early childhood children who received the learning experience were significantly higher after studying than before studying at a statistical level of .01. Early childhood children were highly satisfied with the learning experience ($\bar{X} = 2.78$, SD = 0.45).

Keywords: Basic thinking skills, Future essential skills, Learning

บทนำ

แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ได้จัดทำขึ้นตามยุทธศาสตร์ชาติ 20 ปี (พ.ศ. 2560-2579) ซึ่งเป็นแผนแม่บทหลักของการพัฒนาประเทศ และเป้าหมายการพัฒนาที่ยั่งยืน (Sustainable Development Goals: SDGs) รวมทั้งการปรับโครงสร้างประเทศไทยไปสู่ประเทศไทย 4.0 ตลอดจนประเด็นการปฏิรูปประเทศ นอกจากนั้นได้ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของภาคีการพัฒนาทุกภาคส่วนทั้งในระดับกลุ่มอาชีพ ระดับภาค และระดับประเทศในทุกขั้นตอนของแผนฯ อย่างกว้างขวางและต่อเนื่องเพื่อร่วมกันกำหนดวิสัยทัศน์ และทิศทางการพัฒนาประเทศ รวมทั้งร่วมจัดทำรายละเอียดยุทธศาสตร์ของแผนฯ เพื่อมุ่งสู่ “ความมั่นคง มั่งคั่ง และยั่งยืน” โลกเคลื่อนตัวสู่ยุค 4.0 ซึ่งมีการเปลี่ยนแปลงที่รวดเร็ว ซับซ้อน และคาดการณ์ได้ยาก ทุกสังคมจะต้องปรับตัวเข้าหาเทคโนโลยี และเพิ่มความสามารถในการสร้างสรรค์นวัตกรรม

ขณะเดียวกันต้องหาทางดำรงสภาวะสังคมที่เอื้อต่อความเป็นมนุษย์ ความสัมพันธ์ที่สร้างสรรค์ระหว่างมนุษย์ และสังคมสันติสุขสำหรับทุกคน การปรับเปลี่ยนประเทศไทยสู่ยุคประเทศไทย 4.0 ตามทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทยในการส่งเสริมนวัตกรรมจากชุมชนไปสู่ระดับชาติทำให้กระทรวงศึกษาธิการต้องเตรียมปรับหลักสูตรการศึกษาใหม่เพื่อให้สอดคล้องกับทิศทางการพัฒนาเศรษฐกิจประเทศไทย 4.0 จึงได้กำหนดนโยบายไว้เป็นแนวทางในแผนการศึกษาแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) และหลักสูตรการศึกษาปฐมวัยพุทธศักราช 2560 เกี่ยวกับการพัฒนาทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา เพราะฉะนั้นจึงมีช่องว่างในด้านการศึกษาที่ควรเร่งพัฒนา 4 ด้าน คือ ทักษะการใช้ภาษาต่างประเทศความรู้เฉพาะด้าน การแก้ปัญหา และความสามารถในการเรียนรู้

การเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว (Disruption) ของโลกในศตวรรษที่ 21 ส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายมิติ ทั้งมิติทางด้านสังคมและเทคโนโลยี นำไปสู่การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเตรียมการพัฒนาคุณภาพคนให้สอดคล้องกับความต้องการ มีทักษะ องค์ความรู้ และคุณลักษณะของโลกศตวรรษที่ 21 (สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา, 2564) การพัฒนานักเรียนระดับปฐมวัยควรเปิดโอกาสให้เด็ก ๆ ได้สำรวจสิ่งแวดล้อมรอบตัวอย่างปลอดภัย เพื่อให้เกิดการเรียนรู้ที่หลากหลาย มีมุมมองต่อโลกอย่างกว้างขวาง มีการเตรียมความพร้อมในการพัฒนาทุกด้านพร้อมกัน ทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา อารมณ์และสังคม ส่วนสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2566) ได้วิจัยพบว่าทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของคนไทย ช่วงวัยปฐมวัย ประกอบด้วยทักษะความฉลาดรู้ทางดิจิทัล ทักษะความฉลาดรู้ และทักษะการคิดเชิงสร้างสรรค์

การพัฒนาทักษะของนักเรียนระดับปฐมวัยยุคใหม่ มีความจำเป็นต้องจัดรูปแบบการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้เรียนและส่งเสริมให้เกิดทักษะที่ต้องการเพื่อให้ก้าวทันสู่โลก แห่งอนาคตซึ่งจำเป็นที่บุคคลจะต้องได้รับการเรียนรู้หรือพัฒนาอย่างมีคุณภาพจากเนื้อหาและกระบวนการที่ถูกวิเคราะห์ว่ามีความเหมาะสม สามารถนำไปใช้งานและสอดคล้องกับความต้องการของบุคคลและสังคม ดังนั้น การเสริมทักษะแห่งอนาคต การเรียนแบบผสมผสาน (Blended Learning) จึงเป็นวิธีการเรียนรู้ที่นำสื่อการเรียนรู้หรือวิธีการเรียนรู้ ที่หลากหลายมาใช้ร่วมกันเพื่อให้ผู้เรียนเกิดพฤติกรรมการเรียนรู้สามารถบรรลุตามเป้าหมายการเรียนรู้ที่กำหนดตอบสนองความต้องการและความแตกต่างระหว่างบุคคลได้อย่างมีประสิทธิภาพ นอกจากการเรียนรู้จากในตำรา และในห้องเรียนเพียงอย่างเดียวอาจไม่เพียงพอต่อการใช้งาน (อรนุช ลิ้มศิริ, 2560) นักเรียนควรได้รับการเรียนรู้ที่หลากหลายเพื่อส่งเสริมให้สามารถสร้างความรู้ได้ด้วยตัวเองจากแหล่งเรียนรู้ที่หลากหลายนอกห้องเรียนและควรฝึกทักษะที่จำเป็นเพื่อการดำรงชีวิตและการทำงานในศตวรรษใหม่

โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนมเป็นสถานศึกษาขนาดกลาง มีผลการประเมินคุณภาพการศึกษาภายในประจำปีการศึกษา 2566 ระดับการศึกษาปฐมวัยอยู่ในระดับยอดเยี่ยม (โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์, 2567) มุ่งเน้นการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตแก่ผู้เรียนทุกระดับ บ่มเพาะนักเรียนให้มีศักยภาพสูงสุดตามความถนัดและความต้องการของนักเรียนเป็นสำคัญ การจัดการเรียนรู้เน้นให้ผู้เรียนได้ลงมือปฏิบัติจริงจากการทำโครงการโครงการต่าง ๆ สามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเอง โดยมีครูอาจารย์และผู้ปกครองดูแลอย่างใกล้ชิด การจัดการเรียนการสอนไม่มีการบ้าน

ไม่มีการสอบปลายภาค (No Homework No Exam) โดยมีแนวคิดพื้นฐานว่านักเรียนทุกคนมีศักยภาพและความต้องการที่แตกต่างกัน ดังนั้นต้องพัฒนาผู้เรียนตามความถนัด ความสนใจและและเติมตามศักยภาพ มีสมรรถนะที่จำเป็นในการดำเนินชีวิตในอนาคต มีความสุข ในการเรียนรู้ สามารถอยู่ร่วมกับเพื่อนร่วมสถาบันได้อย่างมีความสุข

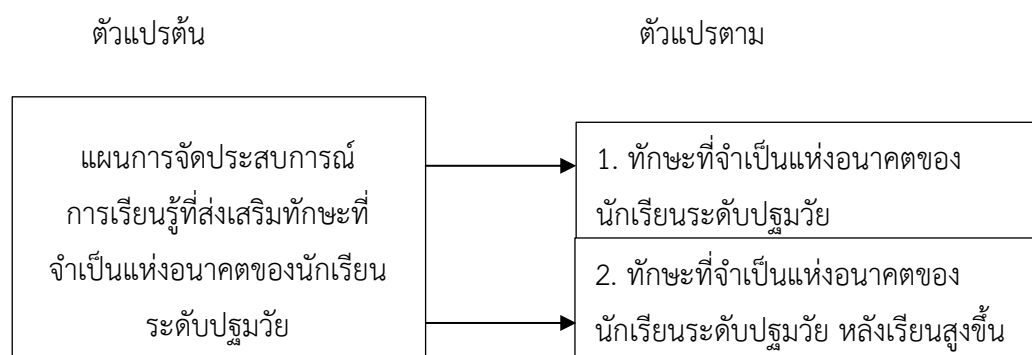
จากความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะศึกษาทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ในมุมมองของนักเรียน คณาจารย์และผู้ปกครอง ว่าในสภาพปัจจุบันนักเรียนมีทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตมากน้อยเพียงใด และมีสภาพที่พึงประสงค์เช่นใด เพื่อเป็นสารสนเทศในการพัฒนาทักษะแห่งอนาคตของนักเรียนโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม เพื่อให้มีความพร้อมในด้านต่าง ๆ ที่เหมาะสม สามารถปรับตัวและประสบความสำเร็จในโลกที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วให้มีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

- 1) เพื่อพัฒนาทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย
- 2) เพื่อพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย
- 3) เพื่อเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน

วิธีดำเนินการวิจัย

กรอบแนวคิดการวิจัย การวิจัยเรื่อง ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยโรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม ผู้วิจัยได้กำหนดกรอบแนวคิดของการวิจัย ดังนี้

สมมติฐานการวิจัย

หลังจากได้รับการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย นักเรียนมีทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตมากขึ้น

ขอบเขตของการวิจัย

1. ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง นักเรียนระดับการศึกษาปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย นครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม จำนวน 35 คน จากการสุ่มตัวอย่างเฉพาะเจาะจง

2. ตัวแปรที่ศึกษา

2.1 ตัวแปรต้น คือ แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย

2.2 ตัวแปรตาม คือ ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย การพัฒนาทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

1) แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 9 แผนการเรียนรู้ เนื้อหาแบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยละ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาในการสอนแผนละ 60 นาที รวมระยะเวลาการทดลอง 9 ชั่วโมง

2) แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย

3) แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

การสร้างและหาคุณภาพของเครื่องมือ

การสร้างเครื่องมือวิจัย

1. แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย มีขั้นตอนการสร้างและหาคุณภาพ ดังนี้

1.1 ศึกษาข้อมูลและค้นคว้าเอกสาร วารสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับแผนการฯ ภายใต้วหัวข้อ

1) หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560

2) แนวการจัดประสบการณ์ในระดับปฐมวัย

3) ทักษะการคิดพื้นฐานของเด็กปฐมวัย

4) ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต

1.2 ศึกษา วิเคราะห์ และสังเคราะห์แผนการจัดกิจกรรมระดับชั้นอนุบาลปีที่ 1 รวมทั้งคู่มือ หลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 และ กรอบการเรียนรู้และแนวทางการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้บูรณาการในระดับปฐมวัย ตามหลักสูตรการศึกษาปฐมวัย พุทธศักราช 2560 เพื่อเป็นแนวทางการเขียนแผนการจัดเกมการศึกษาเพื่อพัฒนา ความสามารถในการจำแนกประเภทของเด็กปฐมวัย

1.3 ดำเนินการเขียนแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 9 แผนการเรียนรู้ เนื้อหาแบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยละ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย

- 1) จุดประสงค์การเรียนรู้
- 2) สารการเรียนรู้
- 3) การจัดกิจกรรม 3.1) ขั้ววางแผน 3.2) ขั้วปฏิบัติ และ 3.3) ขั้วทบทวน
- 4) สื่อ/แหล่งการเรียนรู้
- 5) การวัดผลและประเมินผล
- 6) บันทึกผลหลังสอน

1.4 นำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นนำเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญ เพื่อตรวจสอบพิจารณาความเหมาะสมแล้วนำเสนอแนะมาปรับปรุงแก้ไขให้เหมาะสมยิ่งขึ้น และแบบประเมินแผนการจัดประสบการณ์ที่ปรับปรุงแล้วเสนอต่อผู้เชี่ยวชาญชุดเดิม เพื่อตรวจสอบความสอดคล้องของกิจกรรม สารการเรียนรู้ จุดประสงค์ และความชัดเจน ของภาษาที่ใช้ในการเขียนแผน โดยใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ตามแนว Likert แบ่งเป็น 5 ระดับ ดังนี้

ระดับ 5 หมายถึง เหมาะสมมากที่สุด

ระดับ 4 หมายถึง เหมาะสมมาก

ระดับ 3 หมายถึง เหมาะสมปานกลาง

ระดับ 2 หมายถึง เหมาะสมน้อย

ระดับ 1 หมายถึง เหมาะสมน้อยที่สุด

1.5 นำคะแนนที่ได้จากการประเมินของผู้เชี่ยวชาญมาแปลผล และใช้เกณฑ์การแปลผลเพื่อเป็นแนวทางในการแปลความหมายของผลจากการประเมินคุณภาพของแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดพื้นฐาน ผลของการประเมินแผนการจัดประสบการณ์เพื่อพัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานของเด็กปฐมวัยโดยการ จัดประสบการณ์การเรียนรู้ด้วยกิจกรรมแผนการจัดการเรียนรู้ จากผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 3 ท่าน มีค่าเฉลี่ยโดยรวม 4.58 ซึ่งอยู่ในระดับ ความเหมาะสมมากที่สุด

1.6 นำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 9 แผนการเรียนรู้ ไปใช้กับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย นครพนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม อายุระหว่าง 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 5 คน

1.7 ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา เวลา และสื่อ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ ในเรื่องของเวลา รูปแบบในการจัดกิจกรรมฯ ให้นักเรียนมีส่วนร่วมมากขึ้น

2. แบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย

2.1 ศึกษาเอกสารที่เกี่ยวข้องกับการสร้างแบบบันทึกการสังเกตพฤติกรรมทางด้านการพล่าสำหรับเด็กปฐมวัย

2.2 สร้างแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย

2.3 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย เสนอต่อที่ปรึกษาฯ และผู้เชี่ยวชาญจำนวน 3 ท่าน เพื่อตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือ

2.4 ปรับปรุงแก้ไขแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย ตามคำแนะนำของที่ปรึกษางานวิจัย ดังนี้

- ปรับเกณฑ์การให้คะแนน
- ปรับปรุงคำสั่งให้ชัดเจนและกระชับได้ใจความ
- เรียบเรียงภาษาให้ถูกต้อง

2.5 นำแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยไปใช้กับกลุ่มตัวอย่าง ไปสังเกตพฤติกรรมนักเรียนกับกลุ่มเป้าหมายนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย นครพนมพนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม อายุระหว่าง 4-5 ปี ที่กำลังศึกษาอยู่ในชั้นอนุบาลปีที่ 1 ภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 จำนวน 5 คน

2.6 สรุป ตรวจสอบความเหมาะสมของเนื้อหา เวลา และสื่อ แล้วนำไปปรับปรุงแก้ไขให้สมบูรณ์ ในเรื่องของเวลา รูปแบบในการจัดกิจกรรมต่อไป

3. แบบสอบถามความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้

วิธีดำเนินการทดสอบ

การทดสอบครั้งนี้ดำเนินการในภาคเรียนที่ 1 ปีการศึกษา 2568 รวมทั้งสิ้น 9 กิจกรรมตามแผนการจัดการเรียนรู้ ซึ่งมีขั้นตอน ดังนี้

- 1) จัดเตรียมสภาพแวดล้อมในสถานที่ที่ทำการทดสอบให้เหมาะสม
- 2) ผู้วิจัยนำแบบแบบสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยที่ผู้วิจัยสร้างขึ้น ทำการทดสอบ (Pre - test) กับกลุ่มตัวอย่างก่อนการทดสอบ
- 3) ผู้วิจัยดำเนินการทดลองด้วยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ วันละ 1 กิจกรรม จำนวน 20 ครั้ง โดยดำเนินการทดสอบ โดยใช้แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย จำนวน 9 แผนการเรียนรู้ เนื้อหาแบ่งเป็น 3 หน่วยการเรียนรู้ หน่วยละ 3 แผนการจัดการเรียนรู้ ใช้เวลาในการสอนแผนละ 60 นาที รวมระยะเวลาการทดสอบ 9 ชั่วโมง
- 4) เมื่อสิ้นสุดการทดสอบผู้วิจัยได้ทำการทดสอบวัดความสามารถทักษะฯ หลังการทดสอบ (Post - test) ไปทดสอบกับกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบทดสอบชุดเดียวกัน และนำข้อมูลที่ได้มาวิเคราะห์และสรุปผล

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัย เป็นการวิจัยกึ่งทดสอบแบบ One-Group Pretest-Posttest Design (วาโร เเพงสวัสดิ์. 2551)

กลุ่มตัวอย่าง	ก่อนทดสอบ	ทดลอง	หลังทดสอบ
---------------	-----------	-------	-----------

E	T ₁	X	T ₂
E	หมายถึง	กลุ่มตัวอย่าง	
T ₁	หมายถึง	ผลการทดสอบการคิดพื้นฐานก่อนการทดลอง ผลการทดสอบทักษะการคิดพื้นฐานก่อนการทดลอง (Pre-test)	
X	หมายถึง	การจัดประสบการณ์ตามแผนการจัดประสบการณ์ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต	
T ₂	หมายถึง	ผลการทดสอบทักษะการคิดพื้นฐานหลังการทดลอง (Post-test)	

ผลการวิจัย

1. ผลการวิเคราะห์จากการสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย นครพนมพนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และร้อยละ ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ผลการวิเคราะห์จากการสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย นครพนมพนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์มหาวิทยาลัยนครพนม

n = 35

พฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต ของนักเรียนระดับปฐมวัย	$\bar{X}$	ร้อยละ	ระดับความพึงพอใจ
มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี	3.00	60.00	มากที่สุด
มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน	2.97	59.43	มาก
มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข	2.86	57.14	มาก
มาตรฐานที่ 4 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว	2.80	56.00	มาก
มาตรฐานที่ 5 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม	3.00	60.00	มากที่สุด
มาตรฐานที่ 6 ทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง	3.00	60.00	มากที่สุด
มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย	2.94	58.86	มาก
มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุขและปฏิบัติตน เป็นสมาชิกที่ดีของสังคม	2.97	59.43	มาก
มาตรฐานที่ 9 ใฝ่ภาษาสื่อสารได้เหมาะสมกับวัย	2.80	56.00	มาก
มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้	2.89	57.71	มาก
มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์	2.89	57.71	มาก
มาตรฐานที่ 12 มีเจตคติที่ดีต่อการเรียนรู้ และมีความสามารถในการแสวงหาความรู้ได้เหมาะสมกับวัย	2.91	58.29	มาก
รวม	2.88	57.57	มาก

จากตาราง 1 แสดงให้เห็นว่า ผลการวิเคราะห์จากการสังเกตพฤติกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิตแห่งมหาวิทยาลัย นครพนมพนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.88$) เมื่อพิจารณารายข้อจากมากไปน้อยพบว่า มาตรฐานที่ 1 ร่างกายเจริญเติบโตตามวัยและมีสุขนิสัยที่ดี, มาตรฐานที่ 5 มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม และ มาตรฐานที่ 6 ทักษะชีวิตและปฏิบัติตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง อยู่ในระดับมาก เท่ากันทั้งสามข้อ ($\bar{X} = 3.00$) รองลงมาได้แก่ มาตรฐานที่ 2 กล้ามเนื้อใหญ่และกล้ามเนื้อเล็กแข็งแรงใช้ได้อย่างคล่องแคล่ว และประสานสัมพันธ์กัน, มาตรฐานที่ 8 อยู่ร่วมกับผู้อื่นได้อย่างมีความสุข และปฏิบัติตนเป็นสมาชิกที่ดีของสังคม อยู่ในระดับมาก เท่ากันทั้งสองข้อ ($\bar{X} = 2.97$) ตามด้วย มาตรฐานที่ 7 รักธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม วัฒนธรรม และความเป็นไทย อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.94$) มาตรฐานที่ 10 มีความสามารถในการคิดที่เป็นพื้นฐานในการเรียนรู้ มาตรฐานที่ 11 มีจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ อยู่ในระดับมาก เท่ากันทั้งสองข้อ ($\bar{X} = 2.89$) มาตรฐานที่ 3 มีสุขภาพจิตดีและมีความสุข อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.86$) และ มาตรฐานที่ 4 ชื่นชมและแสดงออกทางศิลปะ ดนตรี และการเคลื่อนไหว, มาตรฐานที่ 9 ใฝ่หาความรู้แสวงหาความรู้ที่เหมาะสมกับวัย อยู่ในระดับมาก เท่ากันทั้งสองข้อ ($\bar{X} = 2.80$) ตามลำดับ

2. ผลการวิเคราะห์คะแนนความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โดยใช้สถิติค่าเฉลี่ย และส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน ได้ผลการวิเคราะห์ดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์คะแนนความพึงพอใจของเด็กปฐมวัยที่มีการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย

รายการความพึงพอใจ	$\bar{X}$	ร้อยละ	ระดับความพึงพอใจ
1. แผนจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตมีความน่าสนใจ	2.66	53.14	มาก
2. การจัดประสบการณ์ส่งเสริมการคิดทำให้นักเรียนและเพื่อนมีความสุขสนุกสนาน	2.69	53.71	มาก
3. ขนาดของการจัดประสบการณ์การศึกษา มีความเหมาะสม	2.71	54.29	มาก
4. เนื้อหาการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับช่วงวัย	2.80	56.00	มาก
5. นักเรียนชอบการร่วมกิจกรรมจากการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต	2.69	53.71	มาก
6. นักเรียนชอบบรรยากาศการเรียนรู้จากแผนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต	2.80	56.00	มาก
7. นักเรียนชอบการสื่อเสริมทักษะจากการเรียนแผนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต	2.63	52.57	มาก
8. นักเรียนชอบการเรียนรู้ที่ได้วางแผนการทำงานด้วยตนเอง	2.77	55.43	มาก

รายการความพึงพอใจ	$\bar{X}$	ร้อยละ	ระดับความพึงพอใจ
9. นักเรียนชอบการเรียนรู้ที่ได้ลงปฏิบัติด้วยตนเอง	2.80	56.00	มาก
10. นักเรียนชอบการเรียนรู้ที่ได้แสดงความคิดเห็นให้เพื่อนฟัง	2.89	57.71	มาก
รวม	2.74	54.86	มาก

จากตาราง 2 แสดงให้เห็นว่า นักเรียนมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย ในภาพรวมอยู่ในระดับ มาก ทุกข้อ ($\bar{X} = 2.74$) เมื่อพิจารณาความพึงพอใจของนักเรียนรายข้อโดยเรียงจากมากไปน้อย พบว่า นักเรียนชอบการเรียนรู้ที่ได้แสดงความคิดเห็นให้เพื่อนฟังมีค่าเฉลี่ยมาก ($\bar{X} = 2.89$) ตามด้วย นักเรียนชอบการเรียนรู้ที่ได้ลงปฏิบัติด้วยตนเอง นักเรียนชอบบรรยากาศการเรียนรู้จากแผนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต เนื้อหาการเรียนรู้มีความเหมาะสมกับช่วงวัย ($\bar{X} = 2.80$) นักเรียนชอบการเรียนรู้ที่ได้วางแผนการทำงานด้วยตนเอง ($\bar{X} = 2.77$) ขนาดของการจัดประสบการณ์การศึกษา มีความเหมาะสม ($\bar{X} = 2.71$) การจัดประสบการณ์ส่งเสริมการคิดทำให้นักเรียนและเพื่อนมีความสุข สนุกสนาน และ นักเรียนชอบการร่วมกิจกรรมจากการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต ($\bar{X} = 2.69$) และ นักเรียนชอบการสื่อเสริมทักษะจากการเรียนแผนการจัดประสบการณ์ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต ($\bar{X} = 2.63$) ตามลำดับ

3. เปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการคิดพื้นฐานก่อนเรียนและหลังเรียนของนักเรียน โดยใช้ Dependent samples t-test การเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการคิดพื้นฐานก่อนเรียนและหลังเรียนของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โรงเรียนสาธิต แห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม โดยใช้ Dependent samples t-test ได้ผลการวิเคราะห์ดังตาราง 3

ตารางที่ 3 ผลการเปรียบเทียบค่าเฉลี่ยคะแนนทักษะการคิดพื้นฐานก่อนเรียนและหลังเรียนของเด็กปฐมวัยที่มีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย

กลุ่มตัวอย่าง	จำนวน (คน)	$\bar{X}$	S.D.	ร้อยละ	t	Sig. (1-tailed)
ก่อนเรียน	35	21.30	3.55	80.15	8.120*	.00
หลังเรียน	35	29.05	1.74	95.61		

* มีนัยสำคัญทางสถิติระดับ .01

จากตารางที่ 3 พบว่า นักเรียนที่มีต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดยเน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย มีคะแนนทักษะการคิดพื้นฐานหลังเรียน เท่ากับ 29.05 (S.D. = 1.74) และค่าเฉลี่ย

คะแนนก่อนเรียน เท่ากับ 21.30 (S.D. = 3.55) เมื่อเปรียบเทียบคะแนนก่อนเรียนและหลังเรียนพบว่า นักเรียนมีคะแนนทักษะการคิดพื้นฐานหลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01

อภิปรายผล

จากการศึกษาวิจัย เรื่อง ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยโรงเรียนสาธิต แห่งมหาวิทยาลัยนครพนม พนมพิทยพัฒน์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยนครพนม สามารถอภิปรายผล ได้ดังนี้

1. ผลการพัฒนาทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย พบว่า โดยรวมอยู่ในระดับมาก โดยทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย คือนักเรียนมีร่างกายเจริญเติบโต ตามวัย และมีสุขนิสัยที่ดี, มีคุณธรรม จริยธรรม และมีจิตใจที่ดีงาม และ ทักษะชีวิตและปฏิบัติ ตนตามหลักปรัชญาของเศรษฐกิจ พอเพียง เพื่อให้นักเรียนเติบโตเป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพและสามารถปรับตัวในอนาคตได้อย่างเหมาะสมสอดคล้องกับ วรรณานันตาเขียน กุลภัสสรณ์ ตั้งศิริวัฒนากุล และ สุกัลยา สุเมธ (2560) ที่ได้ศึกษา ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย ในยุคประเทศไทย 4.0 พบว่า การเตรียมความพร้อมทางการศึกษาในเด็กปฐมวัยจึงถือว่าเป็นสิ่ง สำคัญจะนำพาประเทศไปสู่เป้าหมายในอีก 20 ปีข้างหน้า เด็กปฐมวัยถือว่าเป็นวัยของการเริ่มต้นเรียนรู้ และการ ปลุกฝังสิ่งดีงาม การปลุกฝังทักษะชีวิตจึงควรจะเริ่มปลุกฝังในวัยนี้ ครูและผู้ปกครองเป็นผู้ที่มีบทบาทอย่างยิ่งที่ จะส่งเสริมและเปิดโอกาสให้เด็กได้ฝึกการใช้ทักษะชีวิต การจัดกิจกรรมเพื่อส่งเสริมให้เด็กปฐมวัยมี ทักษะชีวิตที่ เหมาะสมกับวัย ควรจะเป็นกิจกรรมที่เน้นให้เด็กได้เล่น ได้ลงมือปฏิบัติจริง และได้รับประสบการณ์ตรง เพราะ จะทำให้เด็กได้มีโอกาสฝึกการใช้ทักษะชีวิต และแก้ปัญหาโดยตรง ดังนั้นผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการพัฒนาประเทศ ต้องตระหนัก และให้ความสำคัญกับการเตรียมความพร้อมทักษะชีวิตที่จำเป็นในเด็กปฐมวัย เพื่อเด็กจะได้เติบโต เป็นผู้ใหญ่ที่มีคุณภาพในอนาคต พร้อมที่จะนำพาประเทศไทยไปสู่ความเจริญ และสันติสุขต่อไป นอกจากนี้ จงจิต คำลิม และ สันติ วิจักขณาลัญญ์ (2567) ที่ได้ศึกษา ทักษะการคิดเชิงบริหาร รากฐานพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21 พบว่า การศึกษาพัฒนาการการคิดเชิงบริหารของเด็ก ปฐมวัย กลุ่มตัวอย่าง ได้แก่ เด็กปฐมวัย อายุระหว่าง 5-6 ปี ที่กำลังศึกษาชั้นอนุบาลปีที่ 3 ภาคเรียนที่ 2 ปี การศึกษา 2566 จำนวน 355 คน โดยใช้แบบประเมินพัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหารในเด็กวัยก่อนเรียน (MU.EF-101) ผลการวิจัยพบว่า เด็กปฐมวัยมีพัฒนาการการคิดเชิง บริหารอยู่ในระดับต่ำ ควรปรับปรุง (T-Score $\leq$ 40) ร้อยละ 15.49 ระดับต่ำ ควรพัฒนา T-Score 40-44) ร้อยละ 21.41 ระดับปานกลาง (T-Score 45-55) ร้อยละ 39.15 ระดับดี (T-Score 56-60) ร้อยละ 6.48 และระดับดีมาก (T-Score $>$ 60) ร้อยละ 17.46 จากผลการวิจัยดังกล่าวแสดงให้เห็นว่าร้อยละ ของเด็กปฐมวัยมีพัฒนาการด้านการคิดเชิงบริหาร โดยภาพรวมอยู่ในระดับปานกลาง ร้อยละ 39.15 ระดับต่ำ ควรปรับปรุง และระดับต่ำ ควรพัฒนา อยู่ถึงร้อยละ 36.90 และอยู่ในระดับอยู่ในระดับ ดี ขึ้นไป เพียงร้อยละ 23.94 ยังสอดคล้องกับ สำนักวิจัยและพัฒนาการศึกษา สำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษา (2565) ที่ศึกษา ผลสำรวจ ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต (Future Skills) ของคนไทยช่วงวัยเรียน/วัยรุ่น ผลการวิจัยพบว่า ช่วงวัยเรียนผลประเมิน ความฉลาดรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) และความฉลาดรู้ (Literacy) ส่วนใหญ่ที่อยู่ในระดับปานกลางถึงระดับ ดี การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ผลการประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ถึงระดับปานกลาง ช่วงวัยรุ่น

ผลประเมินความฉลาดรู้ทางดิจิทัล (Digital Literacy) ส่วนใหญ่ที่อยู่ในระดับดี ความฉลาดรู้ (Literacy) ผลการประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับพอใช้ถึงระดับปานกลาง การคิดสร้างสรรค์ (Creative Thinking) ผลประเมินส่วนใหญ่อยู่ในระดับปานกลาง ผลวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรที่ศึกษากับค่าเฉลี่ยคะแนนมาตรฐานทั้ง 3 ทักษะของ 2 ช่วงวัย พบว่า ตัวแปรสถานศึกษา ได้แก่ สังกัด ที่ตั้ง ขนาด และตัวแปรสถานะทางเศรษฐกิจและสังคม ได้แก่ รายได้ครัวเรือนเฉลี่ย ต่างส่งผลกระทบต่อค่าเฉลี่ยคะแนนมาตรฐานของทั้ง 3 ทักษะ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน

2. ผลการพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และ ความเหมาะสม ได้แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้จำนวน 9 แผน ประกอบด้วย 7 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) สารสำคัญ 2) จุดประสงค์การเรียนรู้ 3) สารการเรียนรู้ 4) สื่อ/แหล่งเรียนรู้ 5) กิจกรรมการเรียนรู้ 6) การวัดและประเมินผลการเรียนรู้ และ 7) บันทึกผลการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ และสังเคราะห์กระบวนการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ขั้นตอน คือ ขั้นตอนปัญหา ขั้นค้นหาข้อมูล ขั้นออกแบบและสร้างสรรค์ชิ้นงาน ขั้นประเมินผลงาน และขั้นนำเสนอและแลกเปลี่ยนความคิดเห็น ที่ผู้วิจัยได้พัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โดยใช้แผนการจัดประสบการณ์ จำนวน 9 แผนขึ้นมานี้ เนื่องจาก ผู้วิจัยซึ่งเป็นครูผู้สอนเด็กปฐมวัยได้ศึกษาเกี่ยวกับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้แบบจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตแก่นักเรียน ซึ่งเป็นการบูรณาการหลักสูตรบูรณาการ ซึ่งจะช่วยส่งเสริมการคิดให้เด็กทั้งการคิดแก้ปัญหาและความคิดสร้างสรรค์ไปพร้อมกัน โดยแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยนี้จะช่วยให้ช่วยให้ครูสามารถส่งเสริมประสบการณ์การเรียนรู้ที่ช่วยให้เด็ก ๆ ได้สำรวจ ตั้งคำถาม และฝึกทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต จึงเหมาะกับเด็กปฐมวัย สอดคล้องกับ รวรินทร์ พอควร และ ธีรวัฒน์ มอนโธสง (2565) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา (STEAM) ในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองอ่างทอง ผลการวิจัยพบว่า การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาที่สามารถนำไปใช้ได้ จำนวน 20 แผน ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และ ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยภาพรวมอยู่ในระดับมากที่สุด นอกจากนี้ยังสอดคล้องกับ ณัฐญา นันทราช (2563) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้แบบไฮสโคปด้วยกิจกรรมเกมการศึกษา ผลการวิจัยพบว่า ทักษะการคิดพื้นฐานของเด็กปฐมวัยที่ได้รับการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น หลังเรียนสูงกว่าก่อนเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ เด็กปฐมวัยมีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่พัฒนาขึ้น อยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.64$, S.D. = 0.48) อีกทั้ง อินทรรตี อริยชัยเปรมวดี และ ชิดชไม วิสุตกุล (2566) ที่ได้ศึกษา การจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดไฮสโคป เพื่อพัฒนาความคิด สร้างสรรค์และความกล้าแสดงออกของเด็กปฐมวัย ผลการวิจัยพบว่า 1) เด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาล 2 มีความคิดสร้างสรรค์หลังการจัด ประสบการณ์การเรียนรู้ตามแนวคิดไฮสโคป สูงกว่า

ก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ เด็กปฐมวัยระดับชั้นอนุบาล 2 มีความกล้าแสดงออกหลังการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ตาม แนวคิดโฮสโคป สูงกว่าก่อนเรียนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .01 และ 3) เด็กปฐมวัยระดับชั้น อนุบาล 2 มีความพึงพอใจต่อการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ โดยรวมอยู่ในระดับมาก ($\bar{X} = 2.93$, S.D.= 0.16)

3. ผลการเปรียบเทียบทักษะการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตระหว่างก่อนเรียน และหลังเรียน พบว่า ความสอดคล้องของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต เท่ากับ 0.89 ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (มากกว่า 0.70) และความเหมาะสมของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้โดยการจัดประสบการณ์เรียนรู้ มีความเหมาะสมดีมาก ($\bar{X} = 4.63$) ซึ่งมากกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ (ค่าเฉลี่ย มากกว่า 3.51 ขึ้นไป) แสดงว่า แผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต ที่ผู้วิจัยสร้างขึ้นมีประสิทธิภาพสูงกว่าเกณฑ์ที่กำหนดไว้ ที่เป็นเช่นนี้อาจเนื่องมาจาก การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้การจัดประสบการณ์เรียนรู้ที่ส่งเสริมทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคต สอดคล้องกับ รวินันท์ พอควร และ จีรวัฒน์ มอนโรสง (2565) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา (STEAM) ในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองอ่างทอง พบว่า พบว่า 1) การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาที่สามารถนำไปใช้ได้ จำนวน 20 แผน 2) ผลการหาประสิทธิภาพของแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ พบว่า มีความเหมาะสมอยู่ในระดับดีมาก และ 3) ความเหมาะสม และความเป็นไปได้ในการนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษาไปใช้ในการจัดประสบการณ์การเรียนรู้โดย ภาพรวมอยู่ในระดับ มากที่สุด นอกจากนี้ จีรภัทร โคตรบรรเทา และ ปิยวรรณ โคตรบรรเทา (2568) ที่ได้ศึกษา การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดกิจกรรมรูปแบบการเรียนรู้ แบบสะเต็มศึกษา พบว่า (1) นักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่ได้รับการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) มีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์ ผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 จากจำนวน นักเรียน 23 คน คิดเป็นร้อยละ 100.00 ของจำนวนนักเรียนทั้งหมดซึ่งเป็นไปตามเกณฑ์ที่กำหนดไว้คือ มีนักเรียนจำนวนไม่น้อยกว่าร้อยละ 70 ของเด็กทั้งหมด มีคะแนนการประเมินผ่านเกณฑ์ร้อยละ 70 ของคะแนน เต็ม (2) ความพึงพอใจของนักเรียนชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3 ที่มีต่อการจัดกิจกรรมการเรียนรู้รายวิชาวิทยาศาสตร์ โดยการจัดกิจกรรมการเรียนรู้แบบสะเต็มศึกษา (STEM Education) โดยรวมอยู่ในระดับมากที่สุด ($\bar{X} = 4.76$,S.D. = 0.53) เมื่อพิจารณาเป็นรายด้าน เรียงลำดับค่าเฉลี่ยจากมากไปหาน้อย ดังนี้ ด้านประโยชน์ที่ได้รับ ($\bar{X} = 4.8$,S.D.= 0.45) ด้านบรรยากาศในการเรียน ($\bar{X} = 4.76$, S.D.= 0.53) และด้านการจัดกิจกรรมการเรียนรู้ ($\bar{X} = 4.72$,S.D.= 0.62) ตามลำดับ

องค์ความรู้ใหม่

จากการทำวิจัยครั้งนี้ได้ข้อค้นพบโดยสามารถสรุปองค์ความรู้ใหม่ เพื่อนำไปใช้สำหรับการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยสำหรับนักเรียนและเป็นแนวทางสำหรับครูผู้สอนภายในสถานศึกษา เพื่อเพิ่มพูนความรู้ความเข้าใจหรือสร้างนวัตกรรมอะไรใหม่ในบริบทของการพัฒนาผลการเรียนรู้สำหรับเด็กปฐมวัยโดยใช้การจัดการเรียนรู้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย โดยครูผู้สอนบูรณาการเลือกใช้ สื่อนวัตกรรมทางเทคโนโลยี ให้มีความสอดคล้องกันกับหลักทฤษฎีการสอนที่สำคัญ เพื่อต่อยอดองค์ความรู้เดิม และเสริมสร้างองค์ความรู้เดิมให้เพิ่มพูน ส่งผลให้นักเรียนเกิดการเรียนรู้ซึ่งผู้สอนจัดการเรียนรู้ในลักษณะที่ให้ผู้เรียนได้มีโอกาสเรียนรู้ด้วยตนเองมากที่สุด ทำให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมในกิจกรรมการเรียนการสอน ซึ่งมีจุดเด่นได้แก่ การใช้กิจกรรมเข้าข้างจังหวัด กิจกรรมจำลองสถานการณ์ให้นักเรียนได้ตั้งทักษะของตนเอง และยังมีการใช้ใบงานเพื่อวัดความรู้ความเข้าใจของนักเรียน อีกทั้งมีการใช้แบบทดสอบในการวัดผลสัมฤทธิ์ก่อนและหลังเรียน ซึ่งทำให้นักเรียนรู้ผลสัมฤทธิ์ของตนเอง และครูผู้สอนสามารถรู้ผลความก้าวหน้าในการเรียนรู้ของนักเรียน เพื่อนำผลการวัดและประเมินผลมาปรับปรุงการจัดการเรียนการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้นสรุปได้ว่า การนำรูปแบบการจัดการเรียนการสอนที่เน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัยมาช่วยส่งเสริมทักษะของนักเรียนได้เป็นอย่างดีและยังสามารถพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนได้ดียิ่งขึ้น

สรุป

นักเรียนชอบการเรียนรู้ในหลายรูปแบบ ได้แก่ การแสดงความคิดเห็นให้เพื่อนฟัง การลงมือปฏิบัติจริง และบรรยากาศการเรียนรู้ที่ดีจากแผนการจัดประสบการณ์ที่ส่งเสริมทักษะแห่งอนาคต ซึ่งเน้นเนื้อหาการเรียนรู้ที่น่าสนใจและสอดคล้องกับความต้องการของนักเรียน สิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของการออกแบบการเรียนรู้ที่หลากหลายและเน้นผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง เพื่อกระตุ้นให้นักเรียนมีส่วนร่วมและเกิดการเรียนรู้อย่างมีประสิทธิภาพ

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะทั่วไป

1.1 จากการศึกษาความเหมาะสมในการนำแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัยโดยใช้รูปแบบแบบการจัดประสบการณ์ที่เน้นทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตของนักเรียนระดับปฐมวัย ที่พบว่า ด้านที่มีค่าเฉลี่ยประชากรต่ำสุด คือ ด้านการออกแบบกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ดังนั้น ครูที่จะนำแผนการจัดกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ไปใช้ควรประยุกต์ใช้หรือออกแบบกิจกรรมการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ให้เหมาะสมกับบริบทของสถานศึกษา แต่ละแห่งที่แตกต่างกัน ซึ่งจะช่วยให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์

1.2 สามารถนำผลการการจัดประสบการณ์โดยใช้ทักษะที่จำเป็นแห่งอนาคตนำไปพัฒนาการคิด เชิงบริหารของเด็กปฐมวัยในด้านอื่นๆ เช่น ด้านการยั้งคิดไตร่ตรอง ด้านการควบคุมอารมณ์ และ ด้านการมุ่งเป้าหมาย เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะเพื่อการวิจัยครั้งต่อไป

ศึกษาผลของการจัดประสบการณ์โดยใช้ปรากฏการณ์โดยใช้ทักษะอื่นๆ ในระดับชั้นอนุบาลปีอื่นๆ ที่มีต่อการคิดจัดประสบการณ์การเรียนรู้เพื่อสำรวจความต้องการของผู้เรียน

เอกสารอ้างอิง

- จงจิต คำลิม และ สันติ วิจักขณาลัญญ์. (2567). ทักษะการคิดเชิงบริหารรากฐานพัฒนาการของเด็กปฐมวัยในศตวรรษที่ 21. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(7),964-980.
- ณัฐญา นันทราช. (2563). การพัฒนาทักษะการคิดพื้นฐานของเด็กปฐมวัย โดยการจัดประสบการณ์ การเรียนรู้แบบไฮสโคปด้วยกิจกรรมเกมการศึกษา. *วิทยานิพนธ์ครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาหลักสูตรและการสอน มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร*.
- ธีรภัทร โคตรบรรเทา และ ปิยวรรณ โคตรบรรเทา. (2568). การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาวิทยาศาสตร์สำหรับนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 โดยใช้การจัดกิจกรรมรูปแบบการเรียนรู้ แบบสะเต็มศึกษา. *วารสารสิทธิธรรม*, 3(1), 62-73.
- พัชรีย์ ชาเสน, เสนอ ภิรมจิตรผ่อง และ วิหาญ พละพร. (2562). การพัฒนาความคิดสร้างสรรค์ของเด็กปฐมวัยโดยการจัดการเรียนรู้แบบ MATH-3C โรงเรียนนาหว้าประชาสรรค์สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษา Mukdahan. *วารสารวิจัยและประเมินผลอุบลราชธานี*, 8(2), 103-113.
- รวินันท์ พอควร และ ธีรวัฒน์ มอนโธสง. (2565). การพัฒนาแผนการจัดประสบการณ์การเรียนรู้ของเด็กปฐมวัย โดยใช้รูปแบบการเรียนรู้แบบสเต็มศึกษา (STEAM) ในสถานศึกษา สังกัดเทศบาลเมืองอ่างทอง. *วารสารการบริหารนิติบุคคลและนวัตกรรมท้องถิ่น*, 8(5), 199-212.
- ราชกิจจานุเบกษา. (2562). พระราชบัญญัติการพัฒนาเด็กปฐมวัย พ.ศ. 2562. เล่ม 136 ตอนที่ 56 ก. หน้า 5
- วณิชชา สิทธิพล และ ประดิษฐา ภาษาประเทศ. (2568). การประเมินความต้องการจำเป็นเพื่อพัฒนาทักษะแห่งอนาคตของครูปฐมวัย. *e-Journal of Education Studies, Burapha University*, 7(1), 27-41.
- วรรณานันดาเขียน กุลภัสสรณ์ ตั้งศิริวัฒนากุล และ สุกัลยา สุเมธ. (2560). ทักษะชีวิตของเด็กปฐมวัย ในยุคประเทศไทย 4.0. *วารสารการศึกษาและการพัฒนาสังคม*, 13(1), 7-18.
- ศิริมงคล ทนทอง และ สันติ วิจักขณาลัญญ์. (2567). องค์ประกอบทักษะชีวิตสำหรับเด็กปฐมวัยในยุคการเปลี่ยนแปลง. *Journal of Roi Kaensarn Academi*, 9(12), 570-585.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2562). ยุทธศาสตร์ชาติระยะ 20 ปี (พ.ศ. 2561- 2580). (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพมหานคร: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.